

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Oldřich Buchetka

**Genocida ve Rwandě v roce 1994 v českém
dobovém tisku**

Diplomová práce

Praha 2014

Autor práce: **Oldřich Buchetka**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

BUCHETKA, Oldřich. *Genocida ve Rwandě v roce 1994 v českém dobovém tisku*. Praha, 2014. 85 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Tématem této práce je genocida ve Rwandě, která proběhla v roce 1994 a její reflexe na stránkách českého dobového tisku. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely a o událostech, jež po ní v témže roce následovaly a tyto poznatky vzájemně komparovat. Konkrétně se jedná o deníky *Mladá fronta Dnes* a *Lidové noviny*, které byly vybrány jakožto reprezentant spíše pravicových deníků. *Rudé právo*, periodikum mající blíže k levici a týdeníky *Respekt* a *Reflex* jako zástupci nedenního periodického tisku. Práce je tedy sondou českých médií a dává si za cíl alespoň částečně zmapovat mediální obraz, jak informoval o konfliktu ve Rwandě.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část výzkumnou. V první části je nastíněna obecná charakteristika země a jsou zde popsány historické prameny napětí mezi oběma etnickými skupinami. Dále jsou vyličené události, které genocidě předcházely, a v neposlední řadě je pozornost věnována jejímu samotnému průběhu a událostem, které po ní v témže roce následovaly. Druhá část práce je věnována samotnému výzkumu vybraných českých periodik.

Abstract

The topic of this thesis is Genocide in Rwanda which occurred in 1994 and its reflection in Czech press during that time. The aim is to find out in what way the chosen press reported about the genocide itself, the violence in 1994 that preceded it and events that ensued. The findings are compared mutually. Specifically, it's about *Mladá fronta Dnes* and *Lidové noviny* that were chosen to represent right sided press. *Rudé právo*, a newspaper

closer to left side of political spectrum, and weekly prints named Respekt and Reflex all representing non-daily print. The thesis is ment as a probe closely investigating Czech media and painting general picture of how the media reported about the conflict in Rwanda.

The thesis is divided into two parts, the theoretical and investigative part, the former describing the general characteristics of the country and the historical causes of the tension between the two ethnic groups, events that preceded the genocide and last but not least the course of events that unfolded afterwards during the same year while the latter analyzes the selected Czech prints.

Klíčová slova

genocida, Rwanda, dobový tisk, etnikum, konflikt

Keywords

genocide, Rwanda, contemporary press, ethnic group, conflict

Rozsah práce: 183 490 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. 1. 2014

Oldřich Buchetka

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné konzultace a připomínky.

PhDr. PAVLENOVÍK, Ph.D.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Buchetka Oldřich	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="2">Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>30-05-2013 -1-</td></tr><tr><td>Cj: 4038</td><td>Příloh: Sekretáři Inz: Inz:</td></tr><tr><td colspan="2">Přiděleno:</td></tr></table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	30-05-2013 -1-	Cj: 4038	Příloh: Sekretáři Inz: Inz:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		30-05-2013 -1-							
Cj: 4038		Příloh: Sekretáři Inz: Inz:							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2012									
E-mail diplomantky/diplomanta: buchetkao@seznam.cz									
Studijní obor/forma studia: Mediální studia, prezenční forma									
Předpokládaný název práce v češtině: Genocida ve Rwandě v roce 1994 v českém dobovém tisku									
Předpokládaný název práce v angličtině: Genocide in Rwanda in 1994 in the Czech Contemporary Press									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezi) LS 2013/2014									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Genocida ve Rwandě v roce 1994 byla jedním z největších konfliktů od konce II. světové války. Předmětem rozsáhlé kritiky se pro svoji neschopnost zabránit masakrům stala OSN. Podle autora této práce je africkému kontinentu věnováno českými médii poměrně málo prostoru. Bude tedy zajímavé sledovat, jak referovaly o tomto konfliktu vybraná česká periodika na začátku devadesátých let, kdy se všechny složky naší země teprve formovaly. Toto téma ještě nebylo zpracováno.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Tématem výzkumu je genocida ve Rwandě, která proběhla v roce 1994 a její reflexe na stránkách českého dobového tisku. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely a o událostech, jež po ní v témže roce následovaly a tyto poznatky vzájemně komparovat. Konkrétně se jedná o deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny, které byly vybrány jakožto reprezentant spíše pravicových deníků. Rudé právo, periodikum mající blíže k levici a týdeníky Respekt a Reflex jako zástupci nedenního periodického tisku. Práce je tedy sondou českých médií a dává si za cíl alespoň částečně zmapovat mediální obraz, jak informoval o konfliktu ve Rwandě. Základní výzkumná otázka: Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě? Odvozené výzkumné otázky: 1. Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě? 2. Odlišovaly se názory jednotlivých periodik a přineslo některé z nich informace, které se v dalších periodikách neobjevovaly? 3. Jaké zdroje si periodika vybírala? 4. Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 1.2 Výzkumné téma 1.3 Cíl výzkumu									

- 1.3.1 Metoda výzkumu
- 1.3.2 Výzkumné otázky

2. Genocida ve Rwandě v roce 1994

- 2.1 Historický kontext
- 2.2 Genocida
- 2.3 Ukončení bojů

3. Analýza sledovaných periodik

- 3.1 Analýza článků z roku 1994
- 3.2 Analýza titulků vydaných článků

4. Závěr

5. Seznam zkratk

6. Literatura a prameny

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Mladá fronta Dnes (1994), Lidové noviny (1994), Rudé právo (1994), týdeník Respekt (1994), týdeník Reflex (1994)

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Pro výzkum je použita metoda komparativní analýzy, kterou je třeba odlišit od pouhé technické komparace. Metodika komparativní analýzy předpokládá před samotným výzkumem vyjasnění několika otázek. Nejprve je třeba definovat co nejpřesněji objekty komparace, určit jaké cíle aplikací komparativní analýzy sledujeme, stanovit kritéria, podle kterých bude možné objekty komparace analyzovat. Objekty komparace jsou zejména úvahy, komentáře a reportáže z českého periodického tisku. Pro doplnění a vysvětlení některých aspektů, jsou v komparaci zahrnuty také zprávy. Kritériem pro komparační analýzu je zachycení genocidy ve Rwandě v článcích reflektovaných periodik. Zařazeny budou jen příspěvky, jejichž velká část se věnuje konfliktu ve Rwandě.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Záhořík, J. (2012): *Dějiny Rwandy a Burundi*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny.

Anotace: Rwanda a Burundi jsou dvě malé země v srdci Afriky, jejichž dějiny byly poznamenány neblahým vlivem evropského kolonialismu i genocidami v postkoloniálním období. Do dějin Rwandy i Burundi zasáhla vzájemná nesnášenlivost a násilí. Dnes naopak patří zejména Rwanda k dynamicky se rozvíjejícím zemím s obrovským potenciálem do budoucna. To vše je součástí knihy *Dějiny Rwandy a Burundi*, která je první ucelenou monografií svého druhu v českém jazyce.

Reid, R. (2011): *Dějiny moderní Afriky od roku 1800 po současnost*, Praha, GradaPublishing.

Anotace: Autor Richard Reid popisuje historii kontinentu od dob obchodu s otroky, přes vzestup islámu, až po boj za nezávislost a následující vývoj. Zachycuje, jak africký bohatá diverzita ovlivňuje celou historii a přináší střídající se vlny totálního zoufalství a krutosti s vlnami naděje.

Fialkoff, A. (2003): *Etnické čistky*, Praha, Práh.

Anotace: Z etnických čistek se stal klíčový pojem koncem minulého století. V Africe jsou celé populace vyvražďovány nebo vyháněny z území, na kterých žily po dlouhá staletí. Andrew Bell-Fialkoff vysvětluje historii této odporné praktiky, sleduje ji od starověku až po současnost a ukazuje, jak rozmanitá kritéria se v různých dobách a na různých místech uplatňovala k izolování a ničení skupin.

Des Forges, A. (1999): *Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda*, New York, Human Rights Watch.

Anotace: Alison Des Forges, americká historička a bývalá poradkyně Human Rights Watch pro africký

kontinent, napsala v roce 1999 souhrnnou publikaci *Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda*. Tato publikace komplexně analyzuje rwandskou historii a popisuje příčiny, které vedly ke genocidě v roce 1994.

Prunier, G. (1997): *The Rwanda crisis: history of a genocide*, Columbia University Press.

Anotace: Gérard Prunier v této knize popisuje historický kontext genocidy v roce 1994 a snaží se odpovědět na otázku, jak mohlo k takovému konfliktu dojít v době mezinárodních mírových smluv.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Genocida ve Rwandě a vývoj po ukončení konfliktu. Univerzita Palackého v Olomouci, diplomová práce, autor Jiří Matoušek, 2012.

OSN a genocida ve Rwandě. VŠE v Praze, bakalářská práce, autorka Michaela Nousková, 2011.

Role OSN při řešení konfliktu ve Rwandě. Masarykova univerzita, bakalářská práce, autorka Radka Martínková, 2012.

Role mezinárodního společenství v konfliktu ve Rwandě. Masarykova univerzita, diplomová práce, autorka Jana Dolejšová, 2009.

Konflikt ve Rwandě v roce 1994 a reakce mezinárodního společenství. ZČU, diplomová práce, autorka Bronislava Mochanová, 2011.

Datum / Podpis studenta/ky

29.5.2015

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

Úvod.....	3
Teoretická část.....	5
1 Obecná charakteristika Rwandy	5
2 Definice genocidy a její charakteristika v případě Rwandy	6
3 Prameny napětí mezi etnickými skupinami.....	8
4 Situace v zemi před genocidou	9
5 Duben 1994 - začátek genocidy	13
6 Rwanda po genocidě	18
Výzkumná část.....	20
7 Výzkumné téma	20
8 Cíl výzkumu.....	20
9 Metoda výzkumu	20
9.1 Výzkumné otázky.....	21
9.1.1 Základní výzkumná otázka.....	21
9.1.2 Odvozené výzkumné otázky	21
10 Sběr dat	21
11 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Lidových novinách	22
11.1 Informace v Lidových novinách před genocidou.....	22
11.2 Informace v Lidových novinách v průběhu genocidy	22
11.3 Informace v Lidových novinách po genocidě	32
11.4 Shrnutí	34
12 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Rudém právu.....	36
12.1 Informace v Rudém právu před genocidou	36
12.2 Informace v Rudém právu v průběhu genocidy	36
12.3 Informace v Rudém právu po genocidě.....	40
12.4 Shrnutí	43
13 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Mladé frontě Dnes	44
13.1 Informace v Mladé frontě Dnes před genocidou	44
13.2 Informace v Mladé frontě Dnes v průběhu genocidy.....	45
13.3 Informace v Mladé frontě Dnes po genocidě	52
13.4 Shrnutí	56
14 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v týdeníku Reflex.....	57
14.1 Shrnutí	59

15	Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v týdeníku Respekt.....	60
15.1	Shrnutí	63
16	Komparace periodik z pohledu informování o událostech ve Rwandě v roce 1994	64
	Závěr	68
	Summary	70
	Použitá literatura a zdroje	71
	Seznam příloh	77
	Přílohy	78

Úvod

V roce 1994 proběhla ve Rwandě genocida, při které bylo během sto dní zabito na osm set tisíc lidí. Veřejnost po celém světě šokovala svojí brutalitou a rychlostí, jakou byla provedena.

Poté, co se na svět dostaly informace o hrůzách, které se ve Rwandě během několika měsíců odehrály, nabízela se často otázka, proč v té době zvolila OSN tak liknavý přístup, když by prostředky, kterými disponují její členové, byla tomuto konfliktu schopna předejít, nebo alespoň výrazným způsobem zmírnit jeho rozsah.

Zdrženlivý přístup OSN byl podle mne částečně způsoben tím, že světová veřejnost nebyla médií o genocidě informována v takové míře, jakou by si tato událost zasloužila a tím pádem z její strany nebyl vyvíjen ani takový nátlak na politické představitele, aby jí zabránili.

V současné době je podle mne událostem na africkém kontinentu věnováno v českých médiích málo pozornosti. V subsaharské Africe probíhá stále řada konfliktů, o kterých česká média informují v minimální míře. Téma této diplomové práce jsem si vybral tedy z toho důvodu, že mě zajímá, jak o genocidě referovala vybraná česká periodika na začátku devadesátých let, kdy se všechny složky naší země teprve formovaly.

Tématem výzkumu je genocida ve Rwandě, která proběhla v roce 1994 a její reflexe na stránkách českého dobového tisku. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely a o událostech, jež po ní v témže roce následovaly a tyto poznatky vzájemně komparovat. Konkrétně se jedná o deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny, které byly vybrány jakožto reprezentant spíše pravicových deníků. Rudé právo, periodikum mající blíže k levici a týdeníky Respekt a Reflex, jako zástupci nedenního periodického tisku. Práce je tedy sondou českých médií a dává si za cíl alespoň částečně zmapovat mediální obraz, jak informoval o konfliktu ve Rwandě.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část výzkumnou.

V první části je nastíněna obecná charakteristika země a jsou zde popsány historické prameny napětí mezi oběma etnickými skupinami. Dále jsou vylíčeny události, které genocidě předcházely, a v neposlední řadě je pozornost věnována jejímu samotnému průběhu a událostem, které po ní v témže roce následovaly. Jelikož je v této práci často používán termín *genocida*, tak pro jeho porozumění je v první části této práce také kapitola, ve které je termín *genocida* vysvětlen a jsou zde zmíněny i její charakteristiky v případě Rwandy.

Ve druhé části práce se budu snažit zachytit veškeré příspěvky ve vybraných periodikách, které se situace ve Rwandě týkaly. Bude to tedy podrobný vhled do toho, jak o událostech ve Rwandě v roce 1994 jednotlivá periodika referovala.

První část práce vychází zejména z publikací od Franka Spaldinga „*Genocide in Rwanda*“, Lindy Melvern „*Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*“, Raphaela Lemkina „*Axis Rule in Occupied Europe*“, Gérarda Pruniera „*The Rwanda Crisis: History of a Genocide*“, Filipa Tesaře „*Etnické konflikty*“, Andrew Bell-Fialkoffa „*Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, Bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*“, či Jana Záhořika „*Dějiny Rwandy a Burundi*“.

Vzhledem k tomu, že druhá část práce sleduje, jak bylo o genocidě referováno v českém dobovém tisku, bude tato část práce vycházet zejména z českých tištěných médií.

Teoretická část

1 Obecná charakteristika Rwandy

Rwanda je malý vnitrozemský stát ve střední Africe. Podle statistických údajů z července roku 2013 má Rwanda 12 milionů obyvatel a je nejhustěji osídlenou zemí afrického kontinentu. Na západě hraničí s Demokratickou republikou Kongo, na severu s Ugandou, na východě s Tanzanií a na jihu s Burundi.¹

Obyvatelstvo Rwandy je rozděleno do tří hlavních etnických skupin. Před genocidou v roce 1994 tvořili 89 % obyvatelstva Hutuové, menšinou byli Tutsiové s 10 % obyvatel a úplně minoritní skupinou byli příslušníci kmene Twa, kteří tvořili 1 % obyvatel této země.²

V současné době je procentní zastoupení etnických skupin obdobné, s jediným rozdílem, kterým je nárůst populace etnika Tutsiů, kteří dnes tvoří 15 % obyvatel země.³

Úředními jazyky jsou francouzština a angličtina. 74 % obyvatel je křesťanů, 1 % muslimů a zbylá čtvrtina obyvatel vyznává místní tradiční náboženství.⁴

Rwandě se přezdívá země „země tisíce kopců“, čímž je naznačen výrazně kopcovitý a horský terén, kde průměrná nadmořská výška přesahuje tisíc metrů. Země se vyznačuje tropickým podnebím, krajina má věčně zelený ráz, neboť i díky nadmořské výšce je zde velmi příjemné klima. Příhodné klimatické podmínky mohou vysvětlovat již zmíněnou vysokou hustotu zalidnění a výraznou převahu zemědělského způsobu života. Rwanda byla od své nezávislosti v roce 1962 až do roku 2006 rozdělena na prefektury. V roce 2006 došlo ke změně vnitřního uspořádání země a díky nové administrativní struktuře vzniklo pět provincií, a to: Kigali, Severní provincie, Východní provincie, Jižní provincie a Západní provincie. Ty jsou dále rozděleny na okresy a obce. Můžeme říci, že zhruba 90 % obyvatel žije na venkově a věnuje se farmářskému způsobu života. Zbylá populace žije v několika větších městech⁵, ze kterých je pouze hlavní město Kigali velkoměstem.⁶

¹ Zdroj: Ústřední zpravodajská služba USA. *Fakta o Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>

² BELL-FIALKOFF, Andrew. *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, Bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha: Práh, 2003, s. 195. ISBN 80-7252-070-9.

³ Zdroj: Ústřední zpravodajská služba USA. *Fakta o Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>

⁴ Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Základní informace o Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/rwanda/

⁵ Mezi větší města ve Rwandě můžeme zahrnout Butare, Ruhengeri, Gitaramu a Gisenyi.

⁶ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 12-13. ISBN 978-80-7422-175-0.

2 Definice genocidy a její charakteristika v případě Rwandy

Roku 1944 publikoval profesor mezinárodního práva na Yaleké univerzitě Raphael Lemkin knihu o okupaci Evropy mocnostmi Osy „*Axis Rule in Occupied Europe*“. Devátá kapitola této studie nese název „*Genocida*“.⁷ Lemkin zde vysvětluje, že v případě genocidy nejde nutně o okamžité vyhlazení, ale spíše o koordinovaný plán různých akcí, které postupně směřují ke zničení skupiny jako takové. Genocida je vedena proti národní skupině jako celku a akce, které má za následek, směřují proti individuu, nikoliv kvůli jeho vlastnostem, ale z toho důvodu, že je příslušníkem národní skupiny.⁸

V reakci na hrůzy páchané během druhé světové války, schválilo Valné shromáždění OSN na začátku prosince roku 1948 Úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidy. V ní smluvní strany potvrzují, že genocidium je zločinem podle mezinárodního práva, a zavazují se proto zabránit mu a trestat je. V článku II a III je poté genocida definována jako kterýkoliv z dále uvedených činů, které byly spáchány v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků této skupiny, b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny, c) úmyslně uvedení kterékoliv skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení, d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí, e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do druhé. Trestné jsou pak tyto činy: a) genocidium, b) spolčení k spáchání genocidia, c) přímé a veřejné podněcování k spáchání genocidia, d) pokus spáchání genocidia, e) účastenství na genocidiu.⁹

Masové vyvražďování v období od dubna do července roku 1994 se ve Rwandě dělo za plného vědomí celého mezinárodního společenství. *"Jednalo se o vysoce organizovanou akci, detailně naplánovanou na nejvyšší úrovni a s nadšením prováděnou na úrovni regionální a místní"*, řekla o dění ve Rwandě Carla del Ponteová, bývalá prokurátorka Mezinárodního soudního tribunálu pro Rwandu. Za účelem právního vypořádání se s

⁷ „*Autorem*“ termínu genocida je R. Lemkin z Polska. Jedná se o jazykově trochu neobratnou složeninu z řeckého *genos* („rod“, zde ve smyslu „národ“) a latinského kořene *cide* („vrah“), která má vystihovat podstatu tohoto pojmu: odmítnutí práva kolektivního národa nebo etnika na existenci (Tesař 2007: 205).

⁸ LEMKIN, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe*. New Jersey: Lawbook Exchange, 2008, s. 79. ISBN 15-847-7901-2.

⁹ TERNON, Yves. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 32-34. ISBN 80-85821-45-1.

hrůznými událostmi ustavila v roce 1995 Rada bezpečnosti OSN v tanzanijské Aruši soud. Jedná se o tzv. ad-hoc tribunál zřízený podle kapitoly VII. Charty OSN a stíhá osoby odpovědné za genocidu a jiné vážné porušování mezinárodního humanitárního práva na území Rwandy nebo rwandské občany za podobné činy páchané v okolních státech v období od ledna do prosince roku 1994.¹⁰

Můžeme říci, že genocida ve Rwandě se vyznačovala čtyřmi rysy, a to: etnicitou, materiálními potřebami, ekologií a genderovou problematikou. Tutsijská kultura a etnicita totiž získaly rysy vysoké vládnoucí třídy, zatímco hutuská etnicita byla asociována s nízkým postavením manuální pracovní síly. Významným aspektem, který ke genocidě přispěl, byla také vysoká přelidněnost země. Ta se velkým měřítkem podílela také na klesající životní úrovni obyvatel.¹¹ Znamenala totiž velký tlak na půdu a na zemědělce, neboť více lidí potřebovalo více plodin, avšak půda byla z velké většiny vyčerpána. V důsledku nárůstu populace došlo také k enormnímu úbytku lesů, což vedlo ke ztrátě mnoha zaměstnání. Lidé se pro dřevo museli vydávat do vzdálenějších míst od domova a měli tak méně času na vlastní zemědělství. Nedostatek volné půdy měl vliv i na mladou generaci mužů, kteří se bez vlastní půdy nemohli ženit. Mladí muži tak zůstávali svobodnými v prostředí, které bylo ekonomicky a sociálně degradované, bez možnosti získat zaměstnání mimo oblast zemědělství. Vzhledem ke snaze vlády zvýšit zisk z exportu byli navíc zemědělci nuceni pěstovat ekonomicky výhodné komodity, namísto potřebných plodin. Těživá ekonomická situace země měla neblahý vliv zejména na mladé muže v produktivním věku, které v důsledku jejich životní frustrace bylo daleko snazší přimět k činům, jež by za normálních okolností nespáchali.¹²

Příznačné je, že v případě realizace genocidy, trvají místní autority na tom, že jde o součást války. V případě rwandské genocidy to katolický (hutuský) biskup z Ruhengeri Phocas Nikwigidze vysvětlil takto: „*Jako v každé válce, jsou tu špioni. Aby se jim jejich úder zdařil, vzbouřenci z RPF mají spolupachatele všude. Tutsiové jsou kolaboranti, přátelé nepřátel, jsou ve styku se vzbouřenci. Měli by být zničeni, aby nás nemohli zradit*“.¹³

¹⁰ Zdroj: Informační centrum OSN. 7. duben 2004 byl vyhlášen Mezinárodním dnem reflexe genocidy ve Rwandě [online]. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1001>

¹¹ V roce 1994 měla Rwanda dle odhadů 7,7 mil. obyvatel s 290 obyvateli na km², a byla tak druhou nejhustěji zalidněnou zemí na světě. V té době byla zároveň Rwanda první zemí na světě v porodnosti, kdy na jednu ženu připadalo 8,4 dítěte, což znamenalo, že populace v této zemi byla velmi mladá s prudce rostoucí demografickou křivkou.

¹² ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 149-150. ISBN 978-80-7422-175-0.

¹³ TESÁŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 211. ISBN 978-80-7367-097-9.

Směšování genocidy s válkou bývá často podepřeno osobním přesvědčením, že tomu tak skutečně je, ale jde také o skrývání odpovědnosti a o snahu podpořit vhodnou společenskou atmosféru prezentací genocidy jako konfliktu ve stylu „*zabij, nebo budeš zabit*“, tak jako tomu bylo ve Rwandě. Vypjaté okolnosti navíc podporují ve veřejnosti informační nejistotu, kterou se lidé snaží podvědomě zredukovat. Složitost orientace v této situaci tak přispívá ke snadnému přijímání jednoduchých výkladů a tím i jednoduchého zobrazení nepřítele.¹⁴

3 Prameny napětí mezi etnickými skupinami

Ačkoliv jsou ústní tradice na území Rwandy bohaté a mnohdy sahají k událostem až čtyři sta let starým, jejich funkční zaměření - oslava dynastie a vládců, je nutně omezuje a neumožňuje vysledovat společenský vývoj a postupné změny, ke kterým ve sféře sociálních vztahů docházelo. Díky záznamům evropských cestovatelů a studiím etnografů, jsou k dispozici spolehlivé zprávy o politické a sociální struktuře obyvatel Rwandy až z 19. století.

Za původní osadníky jsou označováni příslušníci kmene Twa. Kolem prvního tisíciletí našeho letopočtu toto území osídlili bantusky hovořící Hutuové, kteří se věnovali zejména zemědělství. Z oblastí nacházející se severně nad územím Rwandy, dorazili v 16. století Tutsiové, kteří se věnovali pastevectví.¹⁵

V průběhu 19. století se Tutsiové díky lepším organizačním schopnostem dostali k politické moci a spravovali celé území tehdejší Ruanda-Urundi. Vytvořili silné a centralizované království, kdy královská vláda zavedla pozemkový systém - každá část půdy byla pod dohledem jmenovaného správce, mezi jehož kompetence spadalo pronajímat půdu za úplatu, dále dohlížet na zemědělskou produkci, a také vybírat daně. Až na malé výjimky byla půda svěřována vládnoucí vrstvě Tutsiů. Kvůli jiné etnické příslušnosti se Hutuové dostali do pozice, kdy byli nuceni pracovat pro tutsijské statkáře, jelikož sami nevladnili žádnou půdu ani hospodářská zvířata. Hutuové tak vykonávali práci, která byla spíše podřadná, výměnou za část zemědělské půdy, jen aby mohli alespoň částečně zabezpečit sebe a své příbuzné. Můžeme říci, že se tak mezi oběma etniky vytvořil feudální vztah. Tutsiové představovali vlastníky půdy a Hutuové pracovní sílu. V důsledku tohoto společenského uspořádání docházelo ke zvětšování napětí mezi oběma etniky, které bylo ještě více

¹⁴ TESAR, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 211. ISBN 978-80-7367-097-9.

¹⁵ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky*. Kniha druhá. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1966, s. 300-301.

rozdýmcháno s příchodem evropských koloniálních mocností.¹⁶ Ty si tuto zemi podmanily na konci 18. století, kdy od roku 1898 bylo území Rwandy okupováno Němci a připojeno k tzv. Německé východní Africe. Během první světové války byla země obsazena Belgií, které v roce 1923 Společnost národů svěřila Rwandu spolu s Burundi jako mandátní území.¹⁷

K intenzivnějšímu štěpení společnosti napomohli evropští kolonizátoři, a to tehdy, když začali rozdělovat obyvatelstvo podle ras. K tomu došlo ve 30. letech 20. století, kdy belgická vláda zesílila rasovou politiku zavedením identifikačních karet, které určovaly příslušnost obyvatele k danému etniku. Na Hutuy bylo v době kolonizace země Belgií nahlíženo jako na občany druhé kategorie a Tutsiové se tak těšili řadě výsad. Měli například privilegovaný přístup ke vzdělání a též byli dosazováni do vysokých veřejných funkcí.¹⁸

Toto upřednostňování Tutsiů vycházelo z rasových předsudků evropských kolonizátorů, kteří Tutsie na rozdíl od Hutuů ani nepovažovali za negroidní rasu. Tehdejší belgické ministerstvo kolonií hovořilo ve své zprávě o Tutsiích jako o ušlechtilých lidech, schopných mimořádné sebekázně. Tyto kroky belgické vlády tak odstrčily Hutuy na okraj společnosti a vedly k jejich nenávisti k vedoucí etnické skupině Tutsiů.¹⁹

Rozdělení populace na základě etnické příslušnosti a vštěpení nadřazenosti jedné etnické skupiny nad druhou, zcela jistě ovlivnil další vývoj událostí, když narušil harmonii soužití obou skupin obyvatelstva. Tento fakt popisuje i jedna z písní Rwandské vlastenecké fronty.²⁰

4 Situace v zemi před genocidou

Belgická koloniální správa v průběhu 50. let 20. století zavedla reformní opatření, která měla Hutuy více integrovat do společnosti. K tomuto rozhodnutí jí přimělo neustále rostoucí napětí mezi oběma etniky, a také snaha udržet přízeň pro svůj koloniální režim. Výsledkem tohoto snažení bylo například usnadnění přístupu Hutuů ke vzdělání. Do této doby

¹⁶ Zdroj: Informačně vzdělávací sekce Člověka v tísní. *Káva a genocida ve Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/87-kava-a-genocida-ve-rwande.htm>

¹⁷ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. Praha: Libri, 2009, s. 678. ISBN 978-80-7277-414-2.

¹⁸ NEWBURY, Catharine. *Ethnicity and the Politics of History in Rwanda*. Africa Today. č. 45. Indiana University Press, 1998, s. 11.

¹⁹ Zdroj: Informačně vzdělávací sekce Člověka v tísní. *Káva a genocida ve Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/87-kava-a-genocida-ve-rwande.htm>

²⁰ Je to bílý muž, který všechno zapříčinil, děti Rwandy. Udělal to, aby našel skrytou cestu k našemu vykořisťování. Když Evropané přišli, žili jsme spolu v harmonii. Byli nešťastní, že nemůžou najít cestu, jak nás rozdělit, a tak pro nás vymysleli odlišné původy. Zdroj: Human Rights Watch. *The Rwandan Patriotic Front* [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/reports/1999/rwanda/Geno15-8-03.htm>

privilegovaná vrstva Tutsiů s těmito kroky zcela nesouhlasila, protože tím docházelo k oslabování její vedoucí pozice ve společnosti.²¹

Začátek 60. let 20. století tak byl ve znamení etnického napětí. V parlamentních volbách, které se uskutečnily v roce 1961, zvítězila politická strana, která zastupovala zájmy Hutuů.²² V reakci na to odešlo z Rwandy do sousedních zemí na 120 tisíc Tutsiů.²³ V roce 1980 se počet uprchlíků oproti roku 1962 zčtyřnásobil. Nedobrovolní exulanti nacházeli útočiště zejména v Tanzanii, Burundi a Ugandě. V hlavním městě Ugandy - Kampale, bylo na konci 80. let založeno politické a vlastenecké hnutí - Rwandská vlastenecká fronta (RPF), která zejména usilovala o to, aby se Tutsiové mohli bez obav o svůj život vrátit zpět do země, a aby ve Rwandě došlo k reformě vlády. Ovšem ani vznik tohoto hnutí, které apelovalo na rwandského prezidenta Habyarimana, aby učinil kroky, které by mohly pomoci k návratu exulantů, nepřineslo výrazných změn.²⁴

Tři roky od svého vzniku, tedy v říjnu roku 1990, podniklo RPF invazi do Rwandy, s cílem svrhnout vládní režim. Habyarimana na tuto invazi reagoval vojenským protiútokem a zatýkáním Tutsiů a umírněných Hutuů, kteří s RPF sympatizovali. Během tří dnů bylo zatčeno na 15 tisíc obyvatel. Invaze RPF do Rwandy se nesečkala s podporou většiny obyvatel, zejména tedy Tutsiů, kteří byli v období bojů vládních jednotek s RPF častými terči perzekuce. Vládní jednotky zasazovaly jednotkám RPF jeden úder za druhým. Vyplývalo to zejména z toho, že jednotky RPF disponovaly jen lehkou výzbrojí. Oproti tomu vládní vojska měla k dispozici kromě početné armády, také obrněná vozidla a helikoptéry. Na konci října roku 1990 zabily vládní vojska na tři stovky vojáků RPF, která se po tomto zásahu částečně stáhla zpět na území Ugandy.²⁵

Jednotky RPF se po drtivé porážce brzy opět zmobilizovaly a pod vedením Paula Kagameho byly na počátku roku 1991 připraveny opět k dalšímu bojům. Na konci ledna roku

²¹ Zdroj: Informačně vzdělávací sekce Člověka v tísni. *Káva a genocida ve Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/87-kava-a-genocida-ve-rwande.htm>

²² Ve volbách v roce 1961 zvítězila *Party of the Hutu Emancipation Movement*, získala 77,58 % hlasů. Zdroj: African Elections Database. *Elections in Rwanda* [online]. [cit. 2014-01-08]. Dostupné z: <http://africanelections.tripod.com/rw.html>

²³ Exit tutsijského obyvatelstva pramenil z násilí, kterému byli vystaveni ze strany Hutuů. Od roku 1964 se začaly objevovat masakry tutsijského obyvatelstva. K prvnímu došlo již v říjnu roku 1964, a to ihned po počátečních útocích RPF. Bylo vyvražďeno na tři sta Tutsiů v Kibiliře. Druhý masakr se odehrál na začátku roku 1991 v Bugogwe a byl přímou reakcí na útoky RPF na město Ruhengeri na severozápadě Rwandy. Ke třetímu masakru došlo v březnu 1992 v Bugeseře a počty mrtvých se počítaly po stovkách (Záhořík 2012: 125).

²⁴ Zdroj: Outreach Programme on The Rwanda Genocide and The United Nations. *Rwanda: A Brief History of the Country* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/education/rwandagenocide.shtml>

²⁵ KUPERMAN, Alan. *Provoking Genocide: A revised history of the Rwandan Patriotic Front*. 2004 [online]. [cit. 2014-01-11]. Dostupné z: <http://jkanya.free.fr/provoking.html>

1991 se RPF podařilo obsadit město Ruhengeri, ve kterém se nacházelo největší vězení v zemi, kde bylo umístěno na tisíce vězňů, většinou sympatizantů s RPF. Do nelehké situace se dostal prezident Habyarimana, který se kromě RPF musel také vypořádat s mezinárodním tlakem na demokratizaci, jak tehdy velela všeobecná atmosféra v subsaharské Africe po skončení studené války. Ačkoliv se již během roku 1991 snažil dospět k mírovým rozhovorům s RPF, byla tato snaha zmařena dalšími útoky vládní armády²⁶ na tutsijské obyvatelstvo.²⁷

V roce 1992 se pokračovalo v radikalizaci a štěpení společnosti, když sám prezident Habyarimana představil rwandské veřejnosti nově vzniknuvší milice *interahamwe*.²⁸ Jejich cílem bylo terorizovat všechny, kteří odporovali vládní ideologii, zejména Tutsie. Vojenský výcvik jim poskytovala rwandská armáda a francouzští instruktoři. Radikální hutuská strana Koalice na obranu republiky (CDR), dala vzniknout milicím *impuzamugambi*.²⁹ K radikalizaci společnosti výrazným způsobem přispěla propaganda, která na přelomu let 1991 a 1992 byla vysílána vládními médii, zejména Rádiem Rwanda. V březnu roku 1992 tak například rádio informovalo o chystaném tutsijském spiknutí, při kterém měl být veden útok na nevinné hutuské obyvatelstvo. Reakce v podobě nové vlny útoků proti tutsijským obyvatelům na sebe nenechala dlouho čekat.³⁰

Opoziční strany začaly organizovat protestní akce proti Habyarimanovi. V říjnu roku 1992 vyšlo do ulic hlavního města Kigali na padesát tisíc lidí, kteří požadovali prezidentovo odstoupení z úřadu. Nicméně prezident, ani vládní činitelé, nebrali na tyto protesty zřetel. O tom svědčí i vystoupení Leona Mugesery, místopředsedy MRND³¹, na stranickém mítinku v listopadu 1992, při kterém pronesl: „*Proč čekáme s tím, zbavit se rodin, které poslali své syny do RPF. Musíme odstranit všechny tyto zločince, kteří stejně patří do Etiopie. Najdeme je a naházíme do řeky Nyabarongo. Musíme je vyhladit všechny*“.³²

²⁶ Rwandské ozbrojené síly (FAR)

²⁷ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 129. ISBN 978-80-7422-175-0.

²⁸ Termín znamená „*ti, kdo útočí spolu*“.

²⁹ Termín znamená „*ti se společným cílem*“.

³⁰ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 130. ISBN 978-80-7422-175-0.

³¹ MRND - *National Revolutionary Movement for Development* - politická strana, která byla u moci od roku 1975 až do roku 1991, a toto období můžeme charakterizovat jako „*One party state*“. Zdroj: African Elections Database. *Elections in Rwanda* [online]. [cit. 2014-01-13]. Dostupné z: <http://africanelections.tripod.com/rw.html>

³² MELVERN, Linda. *Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*. USA: Verso, 2004, s. 37. ISBN 1-85984-588-6.

Vzhledem k všeobecné frustraci a rozhořčení obyvatel, bylo jedinou šancí MRND na setrvání u moci, naverbovat co největší počet lidí do svých řad a zapojit je do masakrů. Prostřednictvím kolektivního pocitu viny tak Habyarimanův režim usiloval o zaměření se na nebezpečí zvenčí v podobě RPF a vypořádání se s jejich domácími sympatizanty.³³

Občanská válka, která v zemi trvala od roku 1990, byla ukončena až podpisem mírové smlouvy v Aruši, v roce 1993. Mír mezi RPF a vládními vojsky, stvrdili svými podpisy zástupci obou zneprátelených stran - prezident Rwandy Habyarimana a předseda RPF Colonel Alexis Kanyarqenge. Tato mírová dohoda byla chápána jako úspěšný krok v budování demokratických principů ve Rwandě, a také jako jedna z nejúspěšnějších mírových rezolucí na africkém kontinentu.³⁴ Tak na ní bylo alespoň nahlíženo okolními státy,³⁵ které se dohod v Aruši účastnily. Nicméně bez ohledu na podpis mírových smluv se ve Rwandě dramaticky zvyšoval počet střelných, sečných a bodných zbraní, zejména mačet, kterých se během roku 1993 až do počátku genocidy do země dovezlo na šest set tisíc. Tento fakt svědčí o velké militarizaci společnosti,³⁶ na kterou mírové dohody z Aruši neměly vliv.³⁷ Militarizaci společnosti tedy dohody vzešlé v hlavním městě Tanzanie zabránit nedokázaly, nicméně během mírových jednání byla shoda na tom, že na dodržování mírových smluv budou dohlížet peacekeepingové jednotky OSN.³⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 872 tak stanovila počátek operace United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR)³⁹ na 5.

³³ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 130. ISBN 978-80-7422-175-0.

³⁴ SCORGIE, Lindsay. *Rwanda's Arusha Accords: A Missed Opportunity* [online]. [cit. 2014-01-14]. 2004, s. 68. Dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/23742/1/Rwandas%20Arusha%20Accords%20A%20Issued%20Opportunity.pdf?1>

³⁵ Dohod se kromě Tanzanie, která celé setkání hostila, zúčastnila také ještě Francie, USA, Belgie, Německo, Burundi, Senegal, Uganda, Zaire a na závěrečnou část rozhovorů vyslalo své zástupce také OSN.

³⁶ Militarizace společnosti nebyla tou jedinou příčinou, kvůli které se situaci nedařilo uklidnit. Velký podíl na rozvrácení společnosti a extrémních postojích hutuských obyvatel měla také již zmíněná propaganda. Pouhý měsíc po podepsání poslední mírové smlouvy, která stvrdila ukončení bojů mezi oběma stranami, vydal velitel štábu vládních vojsk zprávu, v níž přesně definuje nepřítele. Tento krok nelze chápat jinak, než jako snahu o pokračování konfliktu. Podle této zprávy se nepřítel dělí na dvě základní kategorie, a to na hlavního nepřítele a na přívržence nepřítele. Není velkým překvapením, že jím byli označeni Tutsiové. Ve zprávě je hlavní nepřítel popsán jako tutsijské obyvatelstvo, které je uvnitř i mimo území státu, extrémistické a toužící po opětovném získání moci, jež nikdy nerozpoznalo a nikdy také nerozpozná pravou podstatu sociální revoluce z roku 1959, a které touží po znovuzískání moci všemi dostupnými prostředky, a to včetně zbraní (Human Rights Watch 2006).

³⁷ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 133. ISBN 978-80-7422-175-0.

³⁸ MELVERN, Linda. *Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*. USA: Verso, 2004, s. 66. ISBN 1-85984-588-6.

³⁹ Mise OSN na pomoc Rwandě (UNAMIR) byla hlavní složkou působení OSN v zemi. Jednalo se o tradiční mírovou operaci, která vzhledem ke svému mandátu nedisponovala schopností zabránit genocidě. Mise byla ustavena na podporu uplatňování mírové dohody z Aruši. Nebyla zamýšlena ani uzpůsobena k aktivnímu a razantnímu nasazení a zásahu proti genocidě. Charakter mise odpovídal poslání napomáhat mírovému procesu

října 1993. Její mandát zahrnoval zajištění bezpečnosti v hlavním městě Kigali, sledování dohody o příměří, a koordinování humanitárních prací. Velitelem operace UNAMIR byl kanadský generál Roméo Dallaire. Mise čítala na 2500 zaměstnanců, část mezinárodních mírových sil⁴⁰ měla v kontingentu také Belgie, která zemi ještě v nedávné době kolonizovala.⁴¹ Nejednalo se tedy o příliš početnou misi, což jak se později ukázalo, bylo jednou z příčin, proč nedošlo k zabránění genocidě, která vypukla o několik měsíců později.

5 Duben 1994 - začátek genocidy

Ani mírové dohody z Aruši, či přítomnost mezinárodních mírových sil nedokázaly zabránit sestřelení prezidentského speciálu, ke kterému došlo 6. dubna 1994. Na palubě letadla byl prezident Rwandy Juvénal Habyarimana a prezident Burundi Cyprien Ntaryamira. Oba havárii nepřežili. Nebylo vedeno žádné vyšetřování, které by zodpovědělo otázku, kdo je pachatelem atentátu.⁴²

Letadlo bylo sestřeleno v půl deváté večer a už za necelou hodinu poté, rozestavěly jednotky Interahamwe⁴³ blokády na cestách a začaly s prohledáváním domů a pátráním po tutsijském obyvatelstvu, které mělo být zabito.⁴⁴

Hutuové měli k dispozici předem připravené seznamy osob. Mezi prvními oběťmi byli umírnění hutuští politici a tutsijští intelektuálové, kteří byli povražděni s celými svými rodinami. Teprve ve druhé fázi začalo vyvražďování všech Tutsiů, a to bez rozdílu.⁴⁵

Extremistické skupiny Hutuů chodily v zemi systematicky dům od domu a kontrolovaly občanské průkazy.⁴⁶ Pokud v něm bylo uvedeno, že je dotyčný člověk příslušníkem etnika Tutsi, byl v lepším případě na místě zabit, v tom horším byl před zabitím ještě mučen. To samé platilo na již zmíněných zátarasech na cestách, které se jako první

a vytvoření dočasné vlády. Byla dokonce menší, než bylo původně zamýšleno a proces formování jednotek byl pomalý. K tomu chyběl jak dobře vycvičený personál, tak i kvalitní vybavení. Zdroj: Informační centrum OSN. *Mezinárodní společnost ve Rwandě v roce 1994 selhalo* [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>. Mandát mise UNAMIR byl na žádost Rwandy ukončen Radou bezpečnosti v roce 1996 (Fakta a čísla OSN 2005: 76).

⁴⁰ Jednalo se o 400 vojáků.

⁴¹ Zdroj: United Nations. Rwanda UNAMIR (background) [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirS.htm>

⁴² TERNON, Yves. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 280-281. ISBN 80-85821-45-1.

⁴³ Jednotky *interahamwe a impuzamugambi* měly na padesát tisíc členů a jejich vyzbrojení bylo různé - mačety, nože, granáty, samopaly AK-47, nebo prakticky cokoliv, čím bylo možné zabít člověka (Záhořík 2012: 140).

⁴⁴ PRUNIER, Gérard. *The Rwanda Crisis: History of a Genocide*. London: C. Hurst & Co., 1995, s. 223. ISBN 1-85065-247-3.

⁴⁵ TERNON, Yves. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 281. ISBN 80-85821-45-1.

⁴⁶ O adresách domů, ve kterých bydlí Tutsiové, informovalo Hutuy vládní rádio.

objevily v hlavním městě Kigali a kterými pokud chtěl někdo projet, musel se podrobit kontrole, zda není Tutsi, pokud jím byl, znamenalo to jistou smrt. Den po sestřelení letadla, tedy 7. dubna, zajala extrémní skupina Hutuů deset vojáků mise UNAMIR, které posléze zabila. V té době nikdo nepředpokládal, že by k něčemu podobnému mohlo dojít a v reakci na to Belgie všechny své vojáky z mise UNAMIR začala stahovat.⁴⁷ Dne 9. dubna začala ze země evakuace cizích státních obyvatel, zejména tedy Evropanů⁴⁸, které do bezpečí přepravily francouzské a belgické jednotky.⁴⁹

O dva dny později došlo k události, kdy se na dva tisíce Tutsiů ve strachu před Hutuy schovali do školy Don Bosco, ve které je před jistou smrtí chránili belgičtí vojáci. Bylo zřejmé, že pokud vojáci školu opustí, budou Tutsiové extrémními Hutuy pozabíjeni, nicméně i tak došlo k rozhodnutí, že se mají belgické jednotky stáhnout na letiště a Tutsie ponechat svému osudu. Jakmile místo opustil poslední belgický voják, došlo ve škole k masakru, při kterém byli všichni Tutsiové pozabíjeni.⁵⁰

Evakuace cizích státních příslušníků byla dokončena 12. dubna a v ten samý den byly z Rwandy staženy i belgické jednotky z mise UNAMIR.⁵¹

Dalo by se logicky očekávat, že při stupňujícím se vyvražďování tutsijského obyvatelstva, dojde ze strany OSN k rozhodnutí o navýšení počtu vojáků mise UNAMIR a k posílení jejich pravomocí, aby byli schopni zabíjení obyvatel zabránit. Nicméně k překvapení všech, zejména tedy Tutsiů, se dva týdny po vypuknutí masakrů Rada bezpečnosti rozhodla snížit počet vojáků mise UNAMIR, a to z 2000 na 270.⁵²

Tento krok Rady bezpečnosti OSN (dále jen Rada) hodnotí tehdejší představitel České republiky v Radě⁵³ Karel Kovanda, jako to nejhorší rozhodnutí, které Rada ke Rwandě mohla v té době přijmout. Nejen, že nerozhodla misi UNAMIR posílit, ale nakonec jí zmenšila na

⁴⁷ V dubnu 1994 měla OSN nasazeno v misích 71 543 vojáků, kteří operovali na sedmnácti místech po celém světě. Skoro polovina z těchto vojáků působila na africkém kontinentě (Cohen 2007: 60).

⁴⁸ Evakuace Evropanů byla provázena tragickými událostmi, když Tutsiové, kterým se podařilo dostat na nákladní auta, převážející civilisty na letiště, byli francouzskými vojáky vynášeni ven, aby vzápětí byli zmasakrováni hutuskými extremisty (Záhořík 2012: 139).

⁴⁹ SPALDING, Frank. *Genocide in Rwanda*. New York: The Rosen Publishing Group, 2009, s. 25-27. ISBN 13: 978-1-4042-1823-9.

⁵⁰ AMES, Jastin. *The Rwandan Genocide, Dom Bosco School and Captain Luc Lemaire: Indifference? Negligence? Or Something Else?* [online]. 2009 [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://thevelvetrocket.com/2009/11/04/the-rwandan-genocide-dom-bosco-school-and-captain-luc-lemaire-indifference-negligence-or-something-else/>

⁵¹ SPALDING, Frank. *Genocide in Rwanda*. New York: The Rosen Publishing Group, 2009, s. 27. ISBN 13: 978-1-4042-1823-9.

⁵² Zdroj: Informační centrum OSN. *Mezinárodní společenství ve Rwandě v roce 1994 selhalo* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>

⁵³ Rada bezpečnosti OSN má 15 členů, z toho pět stálých: Čína, Rusko, USA, Velká Británie a Francie. Ostatních deset členů je nestálých a obměňují se každé dva roky. V roce 1994 to byly tyto státy: Česká republika, Argentina, Nigérie, Omán, Rwanda, Brazílie, Džibutsko, Pákistán, Nový Zéland a Španělsko.

absolutní vojensky přijatelné (totiž obranyschopné) minimum. Mimo jiné tím vydala zabijákům z Interahamwe tisíce civilistů, které jednotky UNAMIR v té době ještě dokázaly ochraňovat. Ghanský generál Henri Kwami Anyidoho, Dallairův zástupce v UNAMIR, nechápal, jak se Rada mohla takto rozhodnout. „*Hodlal snad svět Rwandu nechat jejímu osudu? Bylo to proto, že operace probíhala v typické rozvojové zemi, či řečeno přesněji - v černém světadíle*“?⁵⁴

Tím, kdo byl ochoten bránit životy Tutsiů, byly jednotky RPF. Paul Kagame již 7. dubna volal Rómeo Dallairovi, veliteli jednotek UNAMIR, aby jej informoval o nebezpečí, které hrozí vojákům RPF a vyzval jej k zásahu a ochraně nevinných obyvatel. Dallaire ujistil Kagameho, že OSN udělá vše, co bude v jejích silách, aby dostala situaci pod kontrolu. Kagame usiloval o vytvoření bezpečnostních zón, kde by byli civilisté v bezpečí. Nápad to byl dobrý, nicméně Dallaire neměl k dispozici takový počet vojáků, aby tomuto přání mohl vyhovět. Záhy se v Kigali rozhořely těžké boje mezi hutuskými milicemi a RPF. Přechodná vláda tak musela opustit město a přesunout se do Gitaramy. Jediným vysokým představitelem režimu, který v Kigali zůstal, byl generál Augustin Bizimungu. Ač Rómeo Dallaire usiloval obě strany přivést k jednacímu stolu, nebyla už ani na jedné straně vůle k jednání.⁵⁵

V zemi tak nadále docházelo k masovému vraždění nevinných obyvatel. K většině masových vražd docházelo v kostelích, ve kterých lidé doufali, že je posvátnost místa před zabitím ochrání. Nicméně Hutuové při zabíjení nebrali ohledy na věk, pohlaví a už vůbec ne na místo, kde by měli zabít. V kostelích se tak Tutsiové stávali snadnými terči, jelikož neměli kam utéct. Tak tomu bylo i 11. dubna 1994 v okrese Murambi, kde bylo v kostele Kiziguro zabito více než osm set Tutsiů a umírněných Hutuů.⁵⁶

K dalšímu masakru došlo například v polovině dubna v kostele Nyarubuye, který se nachází 140 km východně od Kigali. V kostele hledali útočiště Tutsiové z přilehlého okolí, kteří se domnívali, že v něm jsou v bezpečí, protože je to posvátné místo. Avšak ani skutečnost, že se Tutsiové nacházejí v kostele, nezastavila Hutuy od toho, aby všechny lidi,

⁵⁴ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. *Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, 2004, s. 54.

⁵⁵ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 139. ISBN 978-80-7422-175-0.

⁵⁶ Amnesty international. *Rwanda. Must murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. [cit. 2014-01-19]. 1994, s. 7. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/afr470111994en.pdf>

kteří se v něm nalézali, na místě pozabýjela. Odhady počtu obětí z kostela Nyarubuye a jeho okolí se pohybují okolo sedmi tisíc.⁵⁷

Zatímco docházelo k dalším masakrům Tutsiů, od východu postupovala vojska RPF a obsazovala zemi. Nicméně v zemi vládla nadále anarchie a násilí přesáhlo veškerých hranic. Hutuští vojáci vtrhávali i do sirotčinců a zabíjeli tutsijské děti.⁵⁸ Prvního května 1994 usmrtili Hutuové v sirotčinci v Butare 21 dětí a 13 místních pracovníků Červeného kříže, kteří se o ně starali.⁵⁹

Na základě výše zmíněných událostí se 16. května 1994 Rada bezpečnosti OSN rozhodla navýšit počet vojáků mise UNAMIR⁶⁰ na 5500 a posílit jejich pravomoci.⁶¹

Nicméně i přes posílení mise UNAMIR, byly i nadále jedinou efektivní zbraní proti genocidě jednotky RPF. V oblastech, kde se jednotky nepohybovaly, byli Tutsiové před dobře vyzbrojenými Hutuy prakticky bez šance na záchranu života. Výjimkou byla koordinovaná a statečná obrana několika tisíc Tutsiů v Bisesero v provincii Kibuye. Tato oblast je charakteristická velice hornatým terénem s mnoha údolím, a také tím, že jde o oblast s největším počtem Tutsiů v zemi. Organizované skupiny tutsijského obyvatelstva se na kopcích efektivně bránily útokům hutuských extrémistů, a to i přesto, že byly vyzbrojeny pouze zemědělskými nástroji. Každý útok lépe vyzbrojených jednotek interahamwe si vyžádal desítky mrtvých, nicméně přeživší Tutsiové posbírali zbraně od zabitých Hutuů a mohli tak být lépe vybaveni do dalších bojů. Tak tomu bylo po celý duben a květen až do počátku června, kdy již komunita Tutsiů v Biseseru byla vyčerpána hladem a strádáním z bojů. Bisesero bylo jedním z posledních míst osvobozených RPF, takže když byla genocida u konce, zbylo z původní několikatisícové komunity Tutsiů jen zlomek obyvatel.⁶²

⁵⁷ KEANE, Fergal. *Massacre at Nyarubuye church*. 2004 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/3582267.stm>

⁵⁸ TERNON, Yves. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 281. ISBN 80-85821-45-1.

⁵⁹ Amnesty international. *Rwanda. Must murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. [cit. 2014-01-20]. 1994, s. 10. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/af470111994en.pdf>

⁶⁰ Rada se obtížně vyrovnávala s pozicí Spojených států amerických (dále jen USA), které měly velkou obavu z neúspěchu operace. Obávaly se totiž, že v situaci, kdy ani jedna strana s vysláním mise UNAMIR nevyjádřila souhlas a nebyla připravena zastavit palbu, výrazně stoupá nebezpečí, že se mise dostane do krvavého konfliktu, obdobně jako tomu bylo v Somálsku (Kovanda 2004: 59).

⁶¹ Publication Human Rights Watch /Africa. *Genocide in Rwanda April-May 1994* [online]. roč. 6, č. 4, 1994, s. 13. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/5197/2502.pdf?sequence=1>

⁶² ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 142. ISBN 978-80-7422-175-0.

I přes masakry, ke kterým ve Rwandě od začátku dubna došlo, byl po dlouhou dobu termín „*genocida*“ v Radě bezpečnosti tabu.⁶³ Nepoužíval ho tam nikdo, ačkoli bylo zřejmé, že o nic jiného nejde. Nepoužíval ho nikdo, protože jakmile by se ho bylo použilo, byly by z toho vyplývaly právní následky. Genocidu totiž zakazuje mezinárodní *Konvence o předcházení a trestání zločinu genocidy* z roku 1948. Státům z této konvence vyplývá povinnost pachatele genocidy i trestat. To však USA, vždy velmi pečlivě zvažující veškeré právní důsledky, nehodlaly přijmout.⁶⁴ Až 31. května 1994 se generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí k událostem ve Rwandě vyjádřil v tom smyslu, že lze sotva pochybovat o tom, že jde o genocidu.⁶⁵

Na přelomu května a června dobyla RPF hlavní město Kigali a tři měsíce po rozpoutání genocidy, začala vlna vraždění konečně pomalu ustupovat. Největší zásluhu na tom měly jednotky RPF, které pokračovaly ve své ofenzivě a likvidovaly hutuské síly. Za této situace vznesla Francie v Radě bezpečnosti nabídku, že by se v rámci zlepšení situace ve Rwandě chopila vlastní operace, jejímž hlavním cílem by bylo ochránit ohrožené civilní obyvatelstvo Rwandy.⁶⁶ Francie dostala od OSN mandát vytvořit na jihozápadě Rwandy humanitární zónu, kde by byli civilisté chráněni před násilím. Na 2500 vojáků francouzské mise Tyrkys dorazilo do Rwandy 23. června. Vzhledem k tomu, že genocida již spěla ke svému závěru, neměla tato mise tak velkého významu, jakoby měla o pár týdnů dříve. Na začátku července 1994 dobylo RPF hlavní město Kigali a 19. července byla jmenována nová přechodná vláda. V reakci na ukončení genocidy a vítězství RPF, prchali ze země kromě extrémních Hutuů, také civilisté, kteří měli strach z odvety ze strany Tutsiů. Útočiště nalézali v uprchlických táborech v sousedních zemích.⁶⁷ Jejich obavy z odvety byly celkem oprávněné. Vojáci RPF v několika případech při obsazování země pozabijeli přeživší jedince v několika vesnicích, a to jen na základě toho, že je považovali za podporovatele jednotek

⁶³ To, že nikdo oficiálně po dlouhé týdny nepoužil slovo „*genocida*“ veřejně, bylo dáno naprostým kolapsem odpovědnosti Sekretariátu OSN a nemohoucnosti Rady. Prvním, kdo termín *genocida* na veřejném zasedání Rady použil, byl již zmiňovaný zástupce České republiky v OSN, Karel Kovanda. 5. května 1994 na zasedání Rady řekl ve svém projevu: „*Politická situace různých zemí v cípu Afriky na jih od rovníku dnes tvoří výjimečně široký vějíř. Na jednom konci spektra peklo Rwandy. Naše delegace je zhrožena situací v této zemi a je otřesena tím, že ani Rada bezpečnosti, ani Sekretariát OSN zatím nedokázaly nazvat masakry ve Rwandě tím jediným slovem, které jim odpovídá - totiž genocidou.*“

⁶⁴ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. *Genocida ve Rwandě*, 1994. *Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, 2004, s. 55.

⁶⁵ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. *Genocida ve Rwandě*, 1994. *Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, 2004, s. 60.

⁶⁶ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. *Genocida ve Rwandě*, 1994. *Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, 2004, s. 60.

⁶⁷ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 142-143. ISBN 978-80-7422-175-0.

interahamwe. Tak tomu bylo také například 11. června, kdy vojáci RPF obsadili vesnici Mukingi a ptali se přeživších občanů, kdo z jejich komunity spolupracoval s extrémními Hutuy při genocidě. Na základě jejich informací pak pozabíjeli na osmdesát obyvatel.⁶⁸

6 Rwanda po genocidě

V létě roku 1994 skončilo více jak tříměsíční období, ve kterém se země nacházela v naprosté anarchii. V červenci 1994 vytvořilo RPF vládu národní jednoty v čele s prezidentem Pasteurem Bizimunguem, který byl umírněný Hutu.⁶⁹ Skutečnou moc měl ale v zemi dřívější vůdce RPF a příslušník etnika Tutsi - Paul Kagame, který zastával post viceprezidenta a ministra obrany.⁷⁰ Přechodná vláda, která byla po genocidě ustanovena, se snažila o decentralizaci moci, přijetí nové ústavy, změně systému soudnictví a zejména o národní usmíření.⁷¹

Země se po genocidě nacházela v katastrofálním stavu. Své domovy během genocidy opustily miliony lidí. Podle odhadů OSN bylo v roce 1994 ve Rwandě mezi osmi sty tisíci a dvěma miliony vnitřně vysídlených osob.⁷² K tomu musíme dodat více jak dva miliony uprchlíků v sousedních zemích.⁷³ Z nich se záhy po červencovém vítězství RPF vrátilo do Rwandy na sedm set tisíc, zejména tedy Tutsiů.⁷⁴

Kromě velkého počtu vysídlených obyvatel se země musela vypořádat i s potrestáním zločinů během genocidy. V listopadu 1994 rozhodla Rada bezpečnosti OSN o ustavení Mezinárodního tribunálu pro Rwandu (ICTR) se sídlem v tanzanijské Aruši. Úkolem tohoto tribunálu bylo stíhání osob, které se ve Rwandě v období od 1. ledna do 31. prosince 1994 dopustili genocidy a dalších závažných porušení mezinárodního humanitárního práva. Tribunál měl také pravomoc stíhat občany Rwandy, kteří se v uvedeném období dopouštěli

⁶⁸ Zdroj: Human Rights Watch. The Rwandan Patriotic Front [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z: http://www.hrw.org/reports/1999/rwanda/Geno15-8-03.htm#P936_289791

⁶⁹ Zdroj: Republic of Rwanda. History [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.gov.rw/History?lang=en>

⁷⁰ WALDORF, Lars. A Justice "Trickle-Down": Rwanda's First Postgenocide President on Trial, New York: Cambridge University Press, 2009, s. 153.

⁷¹ Zdroj: Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů [online]. [cit. 2014-02-05]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005, s. 76. Dostupné z: <http://www.osn.cz/soubory/fakta-osn-2005-web.pdf>

⁷² Osoby, které opustili své domovy, ale neopustili zemi.

⁷³ Zdroj: United Nations: Security Council. Progress Report of The Secretary General on The United Nations Assistance Mission for Rwanda [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/1133

⁷⁴ ERIKSSON, John. The International Response to Conflict and Genocide: Lessons from the Rwanda Experience [online]. [cit. 2014-02-06]. 1996, s. 38. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACG921.pdf

obdobných zločinů v sousedních státech.⁷⁵ Nechal provést také exhumaci masových hrobů, nicméně identifikace obětí nebyla příliš úspěšná a v některých případech ani žádaná, jelikož se pozůstalým obětí při identifikaci těl znovu vybavovaly hrůzné zážitky a mělo to na ně silný emoční dopad.⁷⁶ Od svého vzniku v roce 1995 pomáhá tribunál při obnově míru a přispívá k celonárodnímu usmíření. Ve Rwandě byl také vytvořen systém místních soudů, jejichž úkolem bylo vyřešit alespoň část zločinů, které byly při genocidě spáchány.⁷⁷

Mezinárodní tribunál pro Rwandu odsoudil za zločiny při genocidě desítky lidí. V roce 2008 odsoudil na doživotí vůdce hutuských milicí, bývalého plukovníka Theonesta Bagosoru a o rok později pak vynesl stejný trest nad bývalým guvernérem Kigali Tharcissem Renzahoem.⁷⁸

Svět genocidě ve Rwandě jen nečinně přihlížel, a to včetně OSN, jež v zemi měla malé zastoupení, které nemohlo zasáhnout. Záhy po jejím skončení se „vyspělý svět“ kál a litoval své nečinnosti.⁷⁹ Nicméně po doznění genocidy nevěnuje svět chudé Rwandě velkou pozornost, jejich téměř 12 milionů obyvatel však může sehrávat ve středoafrickém prostoru významnou roli.⁸⁰ Situace v zemi stále není stabilní a hovořit v současné době ve rwandské společnosti o etniku, je podle nizozemského dokumentaristy Jorise Postema, tabu.⁸¹

⁷⁵ Zdroj: Informační centrum OSN. Mezinárodní společenství v roce 1994 ve Rwandě selhalo [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>

⁷⁶ JESEE, Erin. *Promoting Reconciliation through Exhuming and Identifying Victims in the 1994 Rwandan Genocide*. Africa Initiative [online]. [cit. 2014-02-06]. č. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.africaportal.org/articles/2012/07/17/reconciliation-through-exhuming-and-identifying-victims-Rwanda-genocide>

⁷⁷ Zdroj: Informační centrum OSN. Mezinárodní společenství v roce 1994 ve Rwandě selhalo [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>

⁷⁸ DAGNE, Ted. *Rwanda: Background and Current Developments* [online]. [cit. 2014-02-07]. 2009, s. 2-3. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R40115.pdf>

⁷⁹ REID, Richard. *Dějiny moderní Afriky od roku 1800 po současnost*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 294. ISBN 978-80-247-3079-0.

⁸⁰ KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 534. ISBN 978-80-7422-189-7.

⁸¹ POLOCHOVÁ, Iveta. *Rwanda? To je sopka ucpaná špuntem. Výbuch hrozí stále* [online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dvacet-let-genocida-rwanda-dci-zahranicni.aspx?c=A140403_2052684_zahranicni_bva

Výzkumná část

7 Výzkumné téma

Genocida ve Rwandě v roce 1994 byla jedním z největších konfliktů od konce druhé světové války. Předmětem rozsáhlé kritiky se pro svoji neschopnost zabránit masakrům stala OSN. Podle autora této práce je africkému kontinentu věnováno českými médii poměrně málo prostoru. Bude tedy zajímavé sledovat, jak referovaly o tomto konfliktu vybraná česká periodika na začátku devadesátých let dvacátého století, kdy se všechny složky naší země teprve formovaly. Toto téma ještě nebylo zpracováno.

8 Cíl výzkumu

Tématem výzkumu je genocida ve Rwandě, která proběhla v roce 1994 a její reflexe na stránkách českého dobového tisku. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely a o událostech, jež po ní v témže roce následovaly a tyto poznatky vzájemně komparovat. Konkrétně se jedná o deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny, které byly vybrány jakožto reprezentant spíše pravicových deníků. Rudé právo, periodikum mající blíže k levici a týdeníky Respekt a Reflex jako zástupci nedenního periodického tisku. Práce je tedy sondou českých médií a dává si za cíl alespoň částečně zmapovat mediální obraz, jak informoval o konfliktu ve Rwandě.

9 Metoda výzkumu

Pro výzkum je použita metoda komparativní analýzy, kterou je třeba odlišit od pouhé technické komparace. Metodika komparativní analýzy předpokládá před samotným výzkumem vyjasnění několika otázek. Nejprve je třeba definovat co nejpřesněji objekty komparace, určit jaké cíle aplikací komparativní analýzy sledujeme, stanovit kritéria, podle kterých bude možné objekty komparace analyzovat. Objekty komparace jsou zejména úvahy, komentáře a reportáže z českého periodického tisku. Pro doplnění a vysvětlení některých aspektů, jsou v komparaci zahrnuty také zprávy. Kritériem pro komparační analýzu je

zachycení genocidy ve Rwandě v článcích reflektovaných periodik. Zařazeny budou jen příspěvky, jejichž velká část se věnuje konfliktu ve Rwandě.

9.1 Výzkumné otázky

9.1.1 Základní výzkumná otázka

Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?

9.1.2 Odvozené výzkumné otázky

1. Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?
2. Odlišovaly se názory jednotlivých periodik a přineslo některé z nich informace, které se v dalších periodikách neobjevovaly?
3. Jaké zdroje si periodika vybírala?
4. Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?

Vedle výzkumných otázek, se v této práci pokusím ověřit hypotézu „*Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě pravidelně informovala*“.

10 Sběr dat

Česká periodika byla studována v Městské knihovně v Praze a v Národní knihovně České republiky. Jednalo se pouze o deníky a týdeníky v tištěné podobě. Ve všech případech šlo o kompletní vydání, ve kterých byly vyhledávány články týkající se situace ve Rwandě v roce 1994.

11 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Lidových novinách

11.1 Informace v Lidových novinách před genocidou

Jak již bylo zmíněno v úvodní části, tak cílem výzkumu této práce je zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely. V případě Lidových novin musíme konstatovat, že se situaci ve Rwandě začaly věnovat až 8. dubna 1994. Dva dny předtím byl totiž spáchán atentát na prezidentský speciál, při kterém zahynuli prezident Rwandy a Burundi. Nemůžeme říci, že by se od ledna do začátku dubna 1994 na stránkách Lidových novin o událostech na africkém kontinentu neinformovalo, nicméně ani v jednom případě se neobjevila informace ve spojitosti s Rwandou.

11.2 Informace v Lidových novinách v průběhu genocidy

První článek, který se týkal Rwandy, vyšel tedy v roce 1994 až 8. dubna a informoval o pádu letadla s prezidenty Rwandy a Burundi. Zpráva se objevila v rubrice „Ze zahraničí“, s titulkem „Prezidenti Rwandy a Burundi zahynuli“. Článek informoval o tom, že po pádu prezidentského speciálu 7. dubna, vypukly v zemi těžké boje, při kterých byla zabita i rwandská premiérka. Bylo uvedeno, že se část armády vydala vraždit a loupit a jiní vojáci se zase snažili civilisty chránit. Lidové noviny se zde odvolávaly na informace agentury Reuter.⁸² V článku nebyla zmínka o etnickém konfliktu a o milicích Hutuů, které již 7. dubna začaly systematicky Tutsie zabíjet a stavět silniční záatarasy v hlavním městě. Vezmeme-li v potaz fakt, že od začátku roku 1994 nebyla o situaci ve Rwandě v Lidových novinách jediná zpráva, nenabízel tento článek z pátku 8. dubna takové množství informací, aby mohl být čtenář „v obraze“, proč k těmto událostem došlo.

V sobotu 9. dubna bylo situaci ve Rwandě věnováno již více prostoru. Na titulní straně Lidových novin byl článek s titulkem „USA uzavřely svou misi ve Rwandě“. Jak už samotný titulek článku napovídá, většina jeho obsahu se týkala oznámení USA, že uzavírají své

⁸² NESG. Prezidenti Rwandy a Burundi zahynuli. *Lidové noviny*, č. 82, roč. VII., 8. 4. 1994, s. 4.

velvyslanectví ve Rwandě a hledají způsob, jak evakuovat všechny své občany. Mimo jiné zde byla i informace, že evakuaci občanů již připravovala belgická a francouzská vláda. Místní Evropané prý uváděli, že metropolí Kigali se potulují ozbrojené gangy a ve městě panuje naprostý chaos.⁸³ V rubrice „*Ze zahraničí*“ byl téhož dne v Lidových novinách příspěvek, který se týkal bojů mezi zneprátenými etniky a vůbec prvně zde byly zmíněny etnika Hutu a Tutsi. Článek byl oproti předchozím dvěma poměrně obsáhlý a přinesl informaci, že představitelé Pozorovatelské mise OSN ve Rwandě (UNAMIR) vyzvali obyvatele země, aby ukončili násilí a zastavili krveprolití. Dále zde bylo uvedeno, že o život přišlo deset belgických vojáků mise UNAMIR.⁸⁴ Příspěvek celkem přesně zmapoval události, ke kterým od pádu prezidentského speciálu došlo. Lze mu pouze vytknout, že neinformoval o systematickém vyvražďování Tutsiů a umírněných Hutuů, kterých již 9. dubna bylo pozabijeno na 32 tisíc.⁸⁵

Lidové noviny se situaci ve Rwandě v neděli 10. dubna nevěnovaly, nicméně o den později se na titulní straně objevil článek s nadpisem „*Cizinci opouštějí rwandské Kigali*“. V něm bylo uvedeno, že evakuace Američanů a Francouzů z Rwandy již byla ukončena.⁸⁶ V rubrice „*Ze zahraničí*“ byl k událostem ve Rwandě příspěvek od redaktorky Sandry Křištofové „*Ve Rwandě vládne chaos a násilí*“, ve kterém popisovala historické události, které k současným bojům vedly. Zmínila zde, že by OSN měla přemýšlet o rozsahu mandátu v zemi.⁸⁷

„*Vzduch v Kigali má nasládlý pach*“, tak zněl titulek článku z 12. dubna. Příspěvek se snažil popsat hrůzu, jaká v zemi panovala: „*Opilí vojáci, hordy mačetami ozbrojených mladíků, kupy rozkládajících se mrtvol – tak popisuje nedělní situaci ve rwandské metropoli zpravodaj agentury Reuter, jediný novinář, který se odvážil do ulic Kigali. Tlupy mladíků vyzbrojených klacky, kuchyňskými noži, vším, co může proniknout do lidského těla, postávají na silnicích. Mrtvoly se kupí uprostřed ulice*“.⁸⁸ Byl to první článek v Lidových novinách, jehož snahou bylo podat informace takovým způsobem, aby byl čtenář „v obraze“, jak hrůzná situace ve Rwandě panuje. Nicméně na druhou stranu je třeba říci, že zde nebylo uvedeno, kdo byl primárním aktérem hrůz, které novinář vylíčil.

⁸³ NESG. USA uzavřely svou misi ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 83, roč. VII., 9. 4. 1994, s. 1.

⁸⁴ NESG. Rwanda: další prudké boje. *Lidové noviny*, č. 83, roč. VII., 9. 4. 1994, s. 4.

⁸⁵ Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda – Timeline* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>.

⁸⁶ NESG. Cizinci opouštějí rwandské Kigali. *Lidové noviny*, č. 84, roč. VII., 11. 4. 1994, s. 1.

⁸⁷ KRIŠTOFOVÁ, Sandra. Ve Rwandě vládne chaos a násilí. *Lidové noviny*, č. 84, roč. VII., 11. 4. 1994, s. 4.

⁸⁸ NESG. Vzduch v Kigali má nasládlý pach. *Lidové noviny*, č. 85, roč. VII., 12. 4. 1994, s. 4.

Ve středu 13. dubna byl v rubrice „Ze zahraničí“ článek s nadpisem „Povstalci obklíčili Kigali,.. U tohoto článku byla i fotografie (viz příloha č. 3), která se v kontextu konfliktu ve Rwandě v Lidových novinách v roce 1994 objevila poprvé. V příspěvku bylo uvedeno, že Kigali opustili velvyslanci Belgie, Francie a Německa. Dále zde bylo zmíněno, že RPF viní z krveprolití extrémní Hutuy.⁸⁹ O tom, že 11. dubna ve škole Don Bosco nechaly belgické jednotky dva tisíce Tutsiů pozabíjet extrémními Hutuy, nebyla žádná zpráva.⁹⁰

„Kigali: prudké boje za úsvitu“ - nadpis článku, který 14. dubna popisoval události v hlavním městě Rwandy, zejména tedy těžké boje RPF s vládními jednotkami. V jeho závěru bylo uvedeno, že generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí dal souhlas k tomu, aby se belgické jednotky stáhly ze země.⁹¹ V pátek 15. dubna byl v rubrice „Ze zahraničí“ článek, který volně navazoval na informace, které byly uvedeny v Lidových novinách předchozí den. „Belgie stáhne své jednotky ze Rwandy“, tak zněl titul ek článku, ve kterém bylo mimo jiné zmíněno, že z hotelu v Kigali bylo evakuováno jedenáct amerických novinářů. V článku byla i tato informace: „Rada bezpečnosti v noci na včerejšek vyslovila souhlas s tím, že misi ve Rwandě, kde za poslední týden zahynulo na 20 000 lidí, zatím nezruší“.⁹² Ve vztahu k událostem, které se v té době ve Rwandě udály, byly tyto zprávy poměrně banální. O masakru osmi set Tutsiů v kostele Kiziguro, ke kterému došlo už 11. dubna⁹³, nebyla v Lidových novinách žádná informace.

Další článek, který se týkal Rwandy, se v Lidových novinách objevil také v sobotu 16. dubna v rubrice „Ze zahraničí“. Titulek i obsah článku se nesl v duchu těch předchozích: „Cizinci ve Rwandě dostali další den“. Tedy stručná zpráva o tom, že cizinci dostali k opuštění Rwandy 24 hodin, na čemž se dohodli zástupci OSN s rwandskými povstalci a vojáky. V článku bylo ještě zmíněno, že se neví přesně, kolik cizinců se ve Rwandě ještě nachází.⁹⁴ Tedy do popředí se dostaly informace o tom, zda jsou cizinci ve Rwandě v bezpečí. Zprávy o masakrech Tutsiů a umírněných Hutuů, se v Lidových novinách k datu 16. dubna 1994, neobjevily vůbec.

⁸⁹ NESG. Lidové noviny, č. 86, roč. VII., 13. 4. 1994, Praha, s. 4.

⁹⁰ AMES, Justin. *The Rwandan Genocide, Dom Bosco School and Captain Luc Lemaire: Indifference? Negligence? Or Something Else?* [online]. [cit. 2014-02-13]. 2009. Dostupné z: <http://thevelvetrocket.com/2009/11/04/the-rwandan-genocide-dom-bosco-school-and-captain-luc-lemaire-indifference-negligence-or-something-else/>

⁹¹ NESG. Kigali: prudké boje za úsvitu. Lidové noviny, č. 87, roč. VII., 14. 4. 1994, s. 4.

⁹² NESG. Belgie stáhne své jednotky ze Rwandy. Lidové noviny, č. 88, roč. VII., 15. 4. 1994, s. 4.

⁹³ Amnesty international. *Rwanda. Must murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. [cit. 2014-02-14]. 1994, s. 7. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/af470111994en.pdf>

⁹⁴ NESG. Cizinci ve Rwandě dostali další den. Lidové noviny, č. 89, roč. VII., 16. 4. 1994, s. 4.

Situaci ve Rwandě se noviny věnovaly také v pondělí 18. dubna. V článku „*Ve Rwandě pokračují boje*“, se čtenář mohl dozvědět, že podle agentury Reuter v okolí hlavního města pokračovaly těžké dělostřelecké boje mezi vládními jednotkami a RPF.⁹⁵

V článku, který byl vydán v úterý 19. dubna, bylo v Lidových novinách prvně zmíněno etnické vraždění, které se rozšířilo po celé zemi, a také fakt, že již byly zavražděny desítky tisíc lidí a nejméně 400 tisíc obyvatel muselo opustit domovy.⁹⁶

Dva týdny od pádu prezidentského speciálu, po kterém začalo ve Rwandě plánované vraždění Tutsiů, se čtenářům naskýtal článek s titulkem „*Belgičané opouštějí Rwandu*“. V něm bylo možné se dozvědět, že poslední jednotky belgických vojáků opustily Rwandu již během včerejšího dne. V příspěvku bylo také uvedeno, že výpovědi vojáků se shodují v líčení nebývalých hrůz. „*Pracovníci Mezinárodního výboru Červeného kříže, kteří se ještě zdržují ve Rwandě, tvrdí, že těžké boje a etnické masakry se rozšířily po celé zemi a dosud si vyžádaly desítky tisíc, ne-li stovky tisíc obětí*“.⁹⁷ Můžeme říci, že toto byla vůbec první informace v Lidových novinách, která poukazovala na rozsah etnického konfliktu.

V příspěvku z 21. dubna, který se objevil na titulní straně novin, byla většina obsahu věnována tomu, že humanitární činnost ve Rwandě znemožňovaly boje a většina pracovníků mezinárodní pomoci nemohla do země odjet a čekala v Keni. Na OSN apelovali pracovníci mezinárodních organizací, aby vojenské jednotky ve Rwandě posílila.⁹⁸ V tom samém čísle, se noviny Rwandě věnovaly také v rubrice „*Ze zahraničí*“. Titulek zde celkem přesně vystihoval situaci: „*Ve Rwandě prý 100 000 obětí*“. Pod ním byl stručný článek, podle kterého Human Rights Watch odhadovala, že počet obětí dva týdny trvajících bojů mohl dosáhnout 100 tisíc.⁹⁹ V pátek 22. dubna přinesly Lidové noviny informaci, že v sobotu začne RPF s vládními jednotkami jednat o ukončení bojů.¹⁰⁰

V sobotu 23. dubna noviny informovaly o tom, že Rada bezpečnosti OSN v pátek přijala rezoluci, na základě které zůstane ve Rwandě jen 270 příslušníků mírových jednotek.¹⁰¹ Tato informace byla přesná, nicméně mi přijde zarážející, že toto její rozhodnutí nebylo redakcí Lidových novin nějakým způsobem okomentováno. Dalo se přeci spíše očekávat, že s přibývajícím vražděním obyvatel dojde k posílení mise, a ne že tomu bude naopak. V neděli se v novinách o Rwandě nepsalo, nicméně v pondělí 25. dubna se situaci

⁹⁵ NESG. *Ve Rwandě pokračují boje. Lidové noviny*, č. 90, roč. VII., 18. 4. 1994, s. 4.

⁹⁶ NESG. *Lidové noviny*, č. 91, roč. VII., 19. 4. 1994, s. 4.

⁹⁷ NESG. *Belgičané opouštějí Rwandu. Lidové noviny*, č. 92, roč. VII., 20. 4. 1994, s. 4.

⁹⁸ NESG. *Zoufalství ve Rwandě. Lidové noviny*, č. 93, roč. VII., 21. 4. 1994, s. 1.

⁹⁹ NESG. *Ve Rwandě prý 100 000 obětí. Lidové noviny*, č. 93, roč. VII., 21. 4. 1994, s. 4.

¹⁰⁰ NESG. *Rwanda: jednání o míru začne zítra. Lidové noviny*, č. 94, roč. VII., 22. 4. 1994, s. 4.

¹⁰¹ NESG. *Lidové noviny*, č. 95, roč. VII., 23. 4. 1994, s. 4.

v zemi věnoval krátký článek, který kromě toho, že informoval o pokračujících bojích v hlavním městě, zmínil také událost, kdy novináři na jihu Rwandy objevili na 170 mrtvých lidí, většinou pacientů zdejší nemocnice.¹⁰²

O znepokojující situaci v Kigali byl také článek z 26. dubna. Podle slov Abdula Kabii z pomocné mise UNAMIR však nebylo jasné, kde přesně se bojuje.¹⁰³ Poněkud v kontrastu pak byl příspěvek v Lidových novinách o den později, podle kterého v hlavním městě panoval relativní klid. Situace v něm však byla i nadále zoufalá a obyvatelé potřebovali potravinovou a lékařskou pomoc.¹⁰⁴ V den, kdy vyšel tento článek, bylo podle odhadů v zemi zabito na 160 tisíc lidí¹⁰⁵, nicméně číselný údaj, který by poukázal na počet obětí v zemi, se v Lidových novinách objevil naposledy před týdnem, a to 21. dubna. Ve čtvrtek na tyto články volně navázal příspěvek v rubrice „Ze zahraničí“, ve kterém bylo stručně zmíněno, že boje v hlavním městě znova propukly.¹⁰⁶

V polovině dubna došlo k masakru v kostele Nyarubuye, který se nachází 140 km východně od Kigali. Hutuové tam povraždili na sedm tisíc Tutsiů¹⁰⁷, nicméně ani na konci dubna se v Lidových novinách o této události neobjevila jediná zpráva.

V prvním květnovém vydání Lidových novin v roce 1994, informoval čtenáře o situaci ve Rwandě článek s nadpisem „Rada bezpečnosti jednala o Rwandě“. V něm bylo mimo jiné zmíněno, že Rada ve svém prohlášení nepoužila slovo „genocida“, jak to navrhl český zástupce v OSN Karel Kovanda. Článek byl ukončen informací, podle které uprchlo od minulého čtvrtka do Tanzanie asi 150 tisíc lidí.¹⁰⁸

Ve středu 4. května vyšel v Lidových novinách článek redaktorky Sandry Křištofové, s nadpisem „Rwanda ponechána sama sobě“, který byl doplněný přetištěným obrázkem z Le Monde. Tento článek byl podle mého názoru vůbec prvním, který jasně popisoval, k čemu v zemi docházelo a toto byl jeho úvodní odstavec: „*To, co se v zemi děje, se dá porovnat jenom s tím, co prováděli nacisté. Těmito slovy charakterizuje belgický farmář Marcel Gerin současnou situaci ve středoafričké Rwandě. Krveprolití, které propuklo před necelými čtyřmi týdny, kdy při letecké katastrofě zahynul prezident Jubénal Habyarimana, otřásl světovým společenstvím a patří k nejhorším za posledních dvacet let*“. Závěrečný odstavec článku

¹⁰² NESG. Intenzivní boje v Kigali. *Lidové noviny*, č. 96, roč. VII., 25. 4. 1994, s. 4.

¹⁰³ NESG. Příměří ve Rwandě se nedodrží. *Lidové noviny*, č. 97, roč. VII., 26. 4. 1994, s. 4.

¹⁰⁴ NESG. Kigali naléhavě potřebuje pomoc. *Lidové noviny*, č. 98, roč. VII., 27. 4. 1994, s. 4.

¹⁰⁵ Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda - Timeline* [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>

¹⁰⁶ NESG. Příměří ve Rwandě ztroskotalo. *Lidové noviny*, č. 99, roč. VII., 28. 4. 1994, s. 4.

¹⁰⁷ KEANE, Fergal. *Massacre at Nyarubuye church*. 2004 [online]. [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/3582267.stm>

¹⁰⁸ NESG. Rwanda bezpečnosti jednala o Rwandě. *Lidové noviny*, č. 102, roč. VII., 2. 5. 1994, s. 4.

potom trefně vystihoval celou situaci: „*Ke dvaceti tisícům nepohřbených mrtvol v Kigali denně přibývají další. Rwanda byla ponechána sama sobě*“.¹⁰⁹

O den později se v Lidových novinách objevila zpráva, podle které představitelé Mezinárodního výboru Červeného kříže označili situaci ve rwandském hlavním městě za absolutně nezvládnutelnou, a tak nebezpečnou, že není možné evakuovat raněné nebo distribuovat potraviny.¹¹⁰ V sobotu 7. května Lidové noviny informovaly o tom, že RPF podepsala vyhlášení příměří, které má vstoupit v platnost o půlnoci na neděli.¹¹¹ Nicméně v pondělí se v novinách objevil článek, ve kterém byla uvedena informace, že o víkendu pokračovaly boje o kontrolu nad hlavním městem. Boje tedy neustaly. V článku se také objevila zpráva o přistání letounu OSN s humanitární pomocí na letišti v Kigali.¹¹²

V úterý přinesly Lidové noviny informaci o pokračujících bojích, ve kterých začínají mít navrch jednotky RPF.¹¹³ O den později se čtenář Lidových novin mohl dozvědět o kroku USA, které vyslaly 15 letadel s humanitární pomocí pro uprchlíky ze Rwandy, kteří byli v táborech v sousední Tanzanii.¹¹⁴

V pátek 13. května 1994 bylo podle odhadů ve Rwandě již na 296 tisíc zabitých obyvatel.¹¹⁵ O tomto údaji se však noviny ke konci týdne nezmínily. Místo toho poskytly informaci o nepřijetí návrhu Radou bezpečnosti o rozšíření počtu mírových sil ve Rwandě. Generální tajemník OSN doporučil, aby Rada rozhodla, že úkolem mírových sil bude postarat se o doručení naléhavé humanitární pomoci statisícům uprchlíků.¹¹⁶ „*Odpovědnost nese Rada bezpečnosti*“, tak zněl titulěk krátkého článku, ve kterém generální tajemník OSN přisoudil hlavní odpovědnost za nedostatky v řešení některých krizí, například ve Rwandě, členům Rady bezpečnosti.¹¹⁷

Po víkendu se Lidové noviny opět snažily informovat o situaci ve Rwandě. V pondělí 16. května přinesl deník informaci o útoku vládních jednotek na pozice povstalců v okolí hlavního města. Podle informací obyvatel příslušníci RPF střelbu z děl i menších zbraní opětovali palbou z pozic na horách kolem města a postup armády zřejmě zastavili. Krátký článek pak byl zakončen větou: „*Počet obětí občanské války ve Rwandě již údajně dosáhl*

¹⁰⁹ KRIŠTOFOVÁ, Sandra. Rwanda ponechána sama sobě. *Lidové noviny*, č. 104, roč. VII., 4. 5. 1994, s. 5.

¹¹⁰ NESG. *Lidové noviny*, č. 105, roč. VII., 5. 5. 1994, s. 4.

¹¹¹ NESG. Rwandští povstalci podepsali příměří. *Lidové noviny*, č. 107, roč. VII., 7. 5. 1994, s. 4.

¹¹² NESG. Letoun OSN přistál v Kigali. *Lidové noviny*, č. 108, roč. VII., 9. 5. 1994, s. 4.

¹¹³ NESG. Rwandští povstalci svírají hlavní město. *Lidové noviny*, č. 109, roč. VII., 10. 5. 1994, s. 4.

¹¹⁴ NESG. Spojené státy poslaly pomoc pro rwandské uprchlíky. *Lidové noviny*, č. 110, roč. VII., 11. 5. 1994, s. 4.

¹¹⁵ Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda - Timeline* [online]. [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>

¹¹⁶ NESG. Jednotky OSN ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 112, roč. VII., 13. 5. 1994, s. 6.

¹¹⁷ NESG. Odpovědnost nese Rada bezpečnosti. *Lidové noviny*, č. 113, roč. VII., 14. 5. 1994, s. 6.

500 000 osob“.¹¹⁸ Ve středu se v novinách objevil titulěk „OSN zesílí jednotky ve Rwandě“. Článek pod ním informoval o rozhodnutí Rady bezpečnosti navýšit počet příslušníků mise UNAMIR na 5500 a o jejím požadavku příměří mezi provládními ozbrojenými skupinami, které byly v drtivé většině případů odpovědné za masakry a RPF.¹¹⁹ Zde bylo čtenářům Lidových novin vůbec poprvé od vypuknutí konfliktu zmíněno, kdo má na svědomí většinu ze stovek tisíc obětí. Do této doby deník o situaci ve Rwandě referoval jako o etnickém konfliktu, při kterém docházelo k masakrům civilistů, nicméně nebylo zřejmé, kdo byl jejich primárním vykonavatelem. Následující den obsahoval článek věnující se Rwandě prohlášení zástupce RPF Denisa Polisiho, podle kterého RPF chce prosadit dvoustranné dohody se zeměmi, které se podílejí na kontingentu sil OSN, kromě Francie, kterou povstalci obviňují, že straní vládním silám.¹²⁰

V pátek 20. května se v rubrice „Zahraničí“ objevila fotografie ozbrojence z RPF, jak hledí na těla domorodců, hromadně povražděných nedaleko osady Rukara ve střední Rwandě (viz příloha č. 4). Fotografie byla ještě doplněna o informaci, že z metropole Kigali včera agentury hlásily těžké boje.¹²¹ Fotografie s popisem byla v Lidových novinách zobrazena i další den. Tentokrát zachycovala statisíce rwandských uprchlíků v táborech v Tanzanii. Opět zde byla také informace o pokračujících bojích mezi vládními jednotkami a RPF.¹²² V pondělí se na titulní straně novin objevila zpráva o úspěšné ofenzivě RPF, která se v posledních dnech setkávala jen se slabým odporem vládních jednotek.¹²³ „Zástupce OSN opouští Rwandu“, to byl nadpis článku z úterý 24. května, podle kterého zvláštní zástupce OSN Iqbal Riza krátce po svém příletu do Rwandy tuto zemi zase brzo opustil, a to z toho důvodu, protože mu zneprátelené strany odmítly zaručit bezpečnost.¹²⁴

Na tuto informaci navazoval i středeční článek na titulní straně novin, podle kterého emisarův příjezd vyvolal utlumení bojů. Příspěvek končil sdělením, že za posledních sedm týdnů bylo podle odhadů ve Rwandě zabito na půl milionu lidí.¹²⁵

O masakrech Tutsiů, kteří byli v uplynulých týdnech vražděni na různých místech země po tisících, se informace objevovaly sporadicky. Nicméně když na budovu

¹¹⁸ NESG. Rwanda: armáda útočí. *Lidové noviny*, č. 114, roč. VII., 16. 5. 1994, s. 6.

¹¹⁹ NESG. OSN zesílí jednotky ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 116, roč. VII., 18. 5. 1994, s. 6.

¹²⁰ NESG. Rwandští povstalci vyhrožují silám OSN. *Lidové noviny*, č. 117, roč. VII., 19. 5. 1994, s. 6.

¹²¹ NESG. *Lidové noviny*, č. 118, roč. VII., 20. 5. 1994, s. 6.

¹²² NESG. *Lidové noviny*, č. 119, roč. VII., 21. 5. 1994, s. 6.

¹²³ NESG. Rwandští povstalci uzavřeli příměří s vládními vojsky. *Lidové noviny*, č. 120, roč. VII., 23. 5. 1994, s. 1.

¹²⁴ NESG. Zástupce OSN opouští Rwandu. *Lidové noviny*, č. 121, roč. VII., 24. 5. 1994, s. 6.

¹²⁵ NESG. Zmocněnec OSN jedná v Kigali. *Lidové noviny*, č. 122, roč. VII., 25. 5. 1994, s. 1.

Mezinárodního výboru Červeného kříže v hlavním městě Rwandy dopadla raketa, která zabila dva zdejší pracovníky, byla tato událost vzápětí na stránkách Lidových novin.¹²⁶

V pátek 27. května bylo v Lidových novinách vyjádření zvláštního zástupce OSN Iqbala Rizy, který Rwandu v nedávné době navštívil. „*Moje rozhovory s velitelem RPF Paulem Kagamem byly velmi užitečné a dohodli jsme se, že se obě zneprátelené ozbrojené strany sejdou v pondělí v Kigali, aby pracovaly na procesu směřujícím k zastavení bojů*“.¹²⁷

Přestože už se tedy zdálo, že mezi oběma stranami bude uzavřené příměří, uvedly noviny poslední květnový víkend informaci, podle které RPF opět ostřelovala hlavní město.¹²⁸ V návaznosti na to se v pondělí na titulní straně Lidových novin objevil článek s nadpisem „*Rwandská vláda opustila Kigali*“. V něm bylo uvedeno, že rwandská prozatímní vláda v sobotu uprchla před postupujícími jednotkami RPF ze svého útočiště poblíž města Gitaramy, ležícího asi čtyřicet kilometrů jižně od Kigali.¹²⁹

V posledním květnovém vydání Lidových novin v roce 1994 byl v rubrice „*Zahraničí*“ příspěvek, který byl doplněný fotografií rwandského děvčátka se sestrou v náručí, které byly na útěku z Kigali (viz příloha č. 5). Pod snímkem byla informace agentury Reuter, podle které se RPF s vládními jednotkami dohodla na příměří. Dále bylo uvedeno, že RPF chce od vládní armády na dalších mírových rozhovorech slyšet, co hodlá vláda udělat s krveprolitím, jehož obětí jsou zejména Tutsiové, kteří z vyvražďování obviňují armádu a extrémní skupiny Hutuů.¹³⁰

Prvního června 1994 přinesly Lidové noviny zprávu o přerušení mise UNAMIR, a to z toho důvodu, že byl v Kigali zabit jeden z jejích důstojníků. Počet vojáků OSN zabitých ve Rwandě se tak zvýšil na dvanáct. Článek byl zakončen informací o obnovení bojů mezi vládními jednotkami a RPF.¹³¹ Ve sloupci krátkých zpráv ze zahraničí byl situaci ve Rwandě následující den věnován příspěvek, jenž informoval o kroku Kanady, která se rozhodla vyslat do Rwandy 300 vojáků, aby posílili mírový sbor. Tuto zprávu Lidové noviny převzaly od agentury Reuter. Celý příspěvek byl zakončen sdělením, že je hlavní město téměř vyliďněné a všude jsou hromady odpadků.¹³²

Titulkem „*Boje ve Rwandě pokračují*“, byl uveden článek 3. června, který se nesl v duchu předešlých dní. Podle informací novin obě zneprátelené strany porušily dohodu o

¹²⁶ NESG. Budova Červeného kříže terčem útoku. *Lidové noviny*, č. 123, roč. VII., 26. 5. 1994, s. 6.

¹²⁷ NESG. Rwandští povstalci souhlasí s jednáním. *Lidové noviny*, č. 124, roč. VII., 27. 5. 1994, s. 6.

¹²⁸ NESG. *Lidové noviny*, č. 125, roč. VII., 28. 5. 1994, s. 6.

¹²⁹ NESG. Rwandská vláda opustila Kigali. *Lidové noviny*, č. 126, roč. VII., 30. 5. 1994, s. 1.

¹³⁰ NESG. Ve Rwandě sjednán klid zbraní. *Lidové noviny*, č. 127, roč. VII., 31. 5. 1994, s. 6.

¹³¹ NESG. Mise OSN ve Rwandě přerušila činnost. *Lidové noviny*, č. 128, roč. VII., 1. 6. 1994, s. 6.

¹³² NESG. *Lidové noviny*, č. 129, roč. VII., 2. 6. 1994, s. 6.

zachování klidu zbraní, ke které se zavázaly při posledním společném jednání. Článek byl zakončen obdobným způsobem, jako ten z 25. května 1994, tedy informací, že od 6. dubna již přišlo o život na půl milionu lidí.¹³³

První červnový víkend roku 1994 přinesly Lidové noviny zprávu o dopadu minometné střely na tržiště v hlavním městě, při kterém byli zabiti čtyři lidé, a dalších padesát jich bylo zraněno.¹³⁴ V pondělí 6. června vyšel v novinách článek, jehož většina obsahu se týkala informací, podle kterých bylo letiště v Kigali pod minometnou palbou vládních jednotek. Letadlo OSN s humanitární pomocí se pod palbou ocitlo také, nicméně bez větších problémů z letiště vzlétlo. V kontextu k událostem, které se v té době v zemi odehrávaly, mi přijde naprosto absurdní podávat informaci o tom, že při výbuchu jedné ze střel zasáhl štěrka novináře a pracovníky OSN.¹³⁵

O dva dny později se na titulní straně Lidových novin objevila fotografie vyhladovělé rwandské ženy v uprchlickém táboře.¹³⁶ V tom samém vydání byl pak v rubrice „Zahraničí“ příspěvek, který informoval o pokračujících bojích mezi vládními jednotkami a RPF.¹³⁷

Ve čtvrtek 9. června se v novinách mohl čtenář dozvědět, že rozhovory o příměří mezi zneprátenými stranami skončily předchozí den bez úspěchu.¹³⁸ V pátek se pak v novinách objevila informace, že bylo v hlavním městě zabito devět kněžích a 63 civilistů, které měli zabít členové RPF. Ti už dříve přiznali, že zabili 13 kněží, a to na základě toho, že se podle nich podíleli na masakrech jejich rodin.¹³⁹ O den později deník informoval o nejisté bezpečnostní situaci v hlavním městě. Z toho důvodu bylo také ve městě uzavřeno mezinárodní letiště.¹⁴⁰ V úterý 14. června Lidové noviny otiskly zprávu o tom, že RPF měla pod kontrolou polovinu území Rwandy a podařilo se jí dobýt hlavní město.¹⁴¹ Ke konci pracovního týdne se pak v novinách objevila informace, podle které okolo hlavního města opět vzplanuly těžké boje vládních jednotek s RPF.¹⁴² O víkendu byl na titulní straně Lidových novin otištěn titulek „*Francie chystá zásah ve Rwandě*“. V článku pod ním bylo

¹³³ NESG. Boje ve Rwandě pokračují. *Lidové noviny*, č. 130, roč. VII., 3. 6. 1994, s. 6.

¹³⁴ NESG. OSN o uprchlících z Rwandy. *Lidové noviny*, č. 131, roč. VII., 4. 6. 1994, s. 6.

¹³⁵ NESG. Útok na letiště v Kigali. *Lidové noviny*, č. 132, roč. VII., 6. 6. 1994, s. 6.

¹³⁶ NESG. *Lidové noviny*, č. 134, roč. VII., 8. 6. 1994, s. 1.

¹³⁷ NESG. Rwandská vláda usiluje o protiútok. *Lidové noviny*, č. 134, roč. VII., 8. 6. 1994, s. 6.

¹³⁸ NESG. RB dospěla k dohodě o Rwandě. *Lidové noviny*, č. 135, roč. VII., 9. 6. 1994, s. 6.

¹³⁹ NESG. Povstalci zabili rwandské duchovní. *Lidové noviny*, č. 136, roč. VII., 10. 6. 1994, s. 6.

¹⁴⁰ NESG. Evakuace lidí ze Rwandy zastavena. *Lidové noviny*, č. 137, roč. VII., 11. 6. 1994, s. 6.

¹⁴¹ NESG. Rwandské povstalci dobyli sídlo vlády. *Lidové noviny*, č. 139, roč. VII., 14. 6. 1994, s. 6.

¹⁴² NESG. Soupeři ve Rwandě nedbají na příměří. *Lidové noviny*, č. 142, roč. VII., 17. 6. 1994, s. 6.

uvedeno, že začátkem příštího týdne Francie předloží Radě bezpečnosti OSN návrh rezoluce, která by jí v případě schválení umožnila ve Rwandě vojensky zasáhnout.¹⁴³

„*Tisíce těl ve Viktoriině jezeře*“, tak zněl nadpis článku, ve kterém bylo zmíněno, že za poslední týdny bylo z Viktoriina jezera vyloveno na 11 tisíc těl obětí etnických masakrů. Bylo zde ještě dodáno, že podle Světové zdravotnické organizace testy prokázaly, že voda z jezera není natolik zdravotně závadná, aby jí zvířata nemohla pít.¹⁴⁴

V pondělí 20. června přinesly noviny informaci o úmrtí zaměstnance Mezinárodního výboru Červeného kříže, kterého v nemocničním komplexu v centru hlavního města zasáhl granát.¹⁴⁵ V úterý se pak v rubrice „*Zahraničí*“ objevila zpráva o výzvě generálního tajemníka OSN k Radě bezpečnosti, aby schválila návrh Francie na intervenci do Rwandy.¹⁴⁶ Další den byl na titulní straně Lidových novin otištěn článek s titulkem „*V Radě bezpečnosti intenzivně o Rwandě*“, který navazoval na informace předchozích dnů. Předmětem tedy opět bylo jednání o zásahu Francie.¹⁴⁷ Ve čtvrtek podaly noviny zprávu o tom, že Rada bezpečnosti OSN schválila francouzský návrh na intervenci ve Rwandě. Vojenská akce pod názvem „*Operace Tyrkys*“ se měla soustředit zejména na jihozápad Rwandy, kde žila čttná populace Tutsiů.¹⁴⁸ O vstupu francouzských jednotek do země a o jejich působení pak Lidové noviny informovaly až do středy 29. června.¹⁴⁹

Dne 1. července byl v Lidových novinách poprvé zmíněn termín *genocida*. Zpráva OSN obvinila z genocidy vojáky Hutuů a požadovala, aby ti, kdo nesou za masakry zodpovědnost, byli obžalováni podle mezinárodního válečného práva.¹⁵⁰ Podle francouzských jednotek ve Rwandě existují důvody k obavám z dalších masakrů. Tato zpráva se na stránkách Lidových novin objevila 4. července.¹⁵¹ V úterý 7. července se pak čtenář mohl už poněkolkáté dozvědět, že jednotky RPF ovládly Kigali. Nová informace zde ovšem byla, že během několika dnů vytvoří novou vládu a vyhlásí jednostranné příměří. Kandidátem RPF na premiéra byl Faustin Twagiramungu.¹⁵² Ve čtvrtek deník informoval o nelehké situaci

¹⁴³ NESG. Francie chystá zásah ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 143, roč. VII., 18. 6. 1994, s. 1.

¹⁴⁴ NESG. Tisíce těl ve Viktoriině jezeře. *Lidové noviny*, č. 143, roč. VII., 18. 6. 1994, s. 6.

¹⁴⁵ NESG. Pracovník Červeného kříže zahynul ve Rwandě; Francie chystá intervenci. *Lidové noviny*, č. 144, roč. VII., 20. 6. 1994, s. 6.

¹⁴⁶ NESG. *Lidové noviny*, č. 145, roč. VII., 21. 6. 1994, s. 6.

¹⁴⁷ NESG. V Radě Bezpečnosti intenzivně o Rwandě. *Lidové noviny*, č. 146, roč. VII., 22. 6. 1994, s. 1.

¹⁴⁸ NESG. Intervence ve Rwandě dnes. *Lidové noviny*, č. 147, roč. VII., 23. 6. 1994, s. 6.

¹⁴⁹ NESG. Francouzi vstoupili do Rwandy. *Lidové noviny*, č. 152, roč. VII., 29. 6. 1994, s. 6.

¹⁵⁰ NESG. Masakry ve Rwandě jsou prý koordinovanou genocidou. *Lidové noviny*, č. 154, roč. VII., 1. 7. 1994, s. 6.

¹⁵¹ NESG. Obavy z nových rwandských masakrů. *Lidové noviny*, č. 156, roč. VII., 4. 7. 1994, s. 6.

¹⁵² NESG. Povstalci ovládli Kigali. *Lidové noviny*, č. 157, roč. VII., 7. 7. 1994, s. 6.

francouzských jednotek ve Rwandě, které žádají o pomoc humanitární organizace.¹⁵³ O necelý týden později otiskly noviny zprávu, podle které francouzské jednotky zůstanou ve Rwandě nejdéle do 22. srpna.¹⁵⁴

Dne 14. července se na stránkách Lidových novin mohl čtenář dozvědět o postupu jednotek RPF, které už ovládaly více než dvě třetiny země.¹⁵⁵ RPF včera oznámila, že nová vláda bude vytvořena v pondělí a podle posledních zpráv uprchlo do zairského města Goma v uplynulých dnech na půl milionu Rwandů. Tuto informaci noviny otiskly v sobotu 16. července.¹⁵⁶

11.3 Informace v Lidových novinách po genocidě

„*Rwandští povstalci ohlásili vítězství*“, tak zněl titulek článku, který se na titulní straně Lidových novin objevil 19. července 1994. Bylo v něm uvedeno, že RPF oznámila vítězství v boji s vládními jednotkami.¹⁵⁷ V tom samém vydání také informovaly své čtenáře o tom, že má Rwanda nového prezidenta, kterým byl jmenován Pasteur Bizimungu.¹⁵⁸

O den později deník přinesl zprávu o obrovském exodu Hutů do Zairu, kdy podle informací Úřadu vysoké komisařky OSN pro uprchlíky, se za poslední týden uchýlilo do Zairu na 1,5 milionu Rwandů.¹⁵⁹

V pátek 22. července byla na stránkách Lidových novin otištěna chronologie důležitých událostí ve Rwandě, tak jak se udály od její nezávislosti v roce 1962.¹⁶⁰

V sobotu se na titulní straně objevila zpráva o výzvě nově zvoleného rwandského prezidenta k uprchlíkům, aby se vrátili zpátky do země, ve které podle prezidenta budou respektována základní lidská práva.¹⁶¹ O choleře, která zabíjela Rwandy v uprchlických táborech v Zairu a o postupném návratu Hutů do Rwandy, informoval článek 25. července.¹⁶² S odkazem na informace agentury Reuter uvedly Lidové noviny 30. července článek s titulkem „*Desetitisíce sirotků bloudí Rwandou*“, ve kterém bylo zmíněno, že podle

¹⁵³ NESG. Francie žádá o pomoc s rwandskými uprchlíky. *Lidové noviny*, č. 159, roč. VII., 9. 7. 1994, s. 6.

¹⁵⁴ NESG. Francouzi setrvávají ve Rwandě do srpna. *Lidové noviny*, č. 162, roč. VII., 13. 7. 1994, s. 6.

¹⁵⁵ NESG. *Lidové noviny*, č. 163, roč. VII., 14. 7. 1994, s. 6.

¹⁵⁶ NESG. *Lidové noviny*, č. 165, roč. VII., 16. 7. 1994, s. 6.

¹⁵⁷ NESG. Rwandští povstalci ohlásili vítězství. *Lidové noviny*, č. 166, roč. VII., 19. 7. 1994, s. 1.

¹⁵⁸ NESG. Rwanda: premiér a prezident dnes nastoupí do funkcí. *Lidové noviny*, č. 166, roč. VII., 19. 7. 1994, s. 6.

¹⁵⁹ NESG. Biblické rozměry exodu Hutů. *Lidové noviny*, č. 168, roč. VII., 20. 7. 1994, s. 6.

¹⁶⁰ NESG. *Chronologie událostí ve Rwandě*. *Lidové noviny*, č. 170, roč. VII., 22. 7. 1994, s. 7.

¹⁶¹ NESG. Uprchlíci ze Rwandy vyzváni k návratu. *Lidové noviny*, č. 171, roč. VII., 23. 7. 1994, s. 1.

¹⁶² NESG. Cholera zabíjí Rwandy. *Lidové noviny*, č. 172, roč. VII., 25. 7. 1994, s. 6.

údajů humanitárních organizací, je jedním z výsledků genocidy na 100 tisíc sirotků či dětí, které jsou odtržené od rodiny. Článek také informoval o katastrofální situaci Rwandů v uprchlických táborech v okolí města Gomy, kde už v důsledku nemocí a vyčerpání zemřelo na 19 500 lidí. Kamiony, které měly do táborů dopravovat potraviny, tak místo toho spíše sloužily ke sběru mrtvých těl.¹⁶³ Špatné situace v uprchlických táborech u Gomy se týkal také článek z 2. srpna, podle kterého se mezi rwandskými uprchlíky rozšířila také úplavice.¹⁶⁴ O den později byla v rubrice „Zahraničí“ otištěna zpráva o zahájení humanitární mise Velkou Británií, jejíž vojáci by měli zejména pomoci s obnovením infrastruktury v zemi.¹⁶⁵ Obdobná informace, jakou uvedly Lidové noviny ke konci července, se v deníku objevila také ve čtvrtek 4. srpna, ve kterém bylo zmíněno, že nová rwandská vláda usiluje o národní usmíření rwandského lidu a může nabídnout uprchlíkům po jejich návratu do země bezpečnost. Od konce genocidy se už údajně mělo do země vrátit na sto tisíc obyvatel.¹⁶⁶ Pár dní na to Lidové noviny uvedly vyjádření rwandského premiéra Faustina Twagiramungy, podle kterého pokud se uprchlíci nevrátí zpátky do země, nemá Rwanda naději na obnovu.¹⁶⁷ Dne 11. srpna se v článku v rubrice „Zahraničí“ objevila zpráva o požadavku rwandské vlády k OSN, aby vytvořila mezinárodní tribunál, který by soudil pachatele genocidy.¹⁶⁸ Přestože rwandská vláda nabízela uprchlíkům bezpečnost, informovaly Lidové noviny v polovině srpna 1994 o dalších prchajících desítkách tisíc lidí do uprchlických táborů za hranicemi Rwandy.¹⁶⁹ O necelý týden později na titulní straně deníku objevila zpráva, že Zair povolí přechod do země jen těm uprchlíkům, pro které bude zajištěn rozvoz do uprchlických táborů vozidly OSN.¹⁷⁰

Ve čtvrtek 25. srpna otiskly noviny článek s nadpisem „*Ve Rwandě na milion obětí*“. Bylo v něm uvedeno, že podle Charlese Petria z Úřadu OSN pro naléhavou pomoc Rwandě, může být konečný počet obětí konfliktu ve Rwandě vyšší než milion.¹⁷¹ O tom, že Světová banka má v úmyslu poskytnout rwandské vládě půjčku ve výši dvaceti milionů dolarů na rekonstrukci zdevastované země, informovaly Lidové noviny 29. srpna.¹⁷² O dva týdny později uvedly sdělení premiéra Faustina Twagiramungy k rwandskému lidu, ve kterém

¹⁶³ NESG. Desetitisíce sirotků bloudí Rwandou. *Lidové noviny*, č. 177, roč. VII., 30. 7. 1994, s. 6.

¹⁶⁴ NESG. Uprchlíkům v Gomě hrozí úplavice. *Lidové noviny*, č. 179, roč. VII., 2. 8. 1994, s. 6.

¹⁶⁵ NESG. Britská mise na pomoc Rwandě. *Lidové noviny*, č. 180, roč. VII., 3. 8. 1994, s. 6.

¹⁶⁶ NESG. Slib rwandské vlády uprchlíkům. *Lidové noviny*, č. 181, roč. VII., 4. 8. 1994, s. 6.

¹⁶⁷ NESG. Rwanda bez naděje na budoucnost. *Lidové noviny*, č. 185, roč. VII., 9. 8. 1994, s. 6.

¹⁶⁸ NESG. Rwanda požádala o soudní tribunál. *Lidové noviny*, č. 187, roč. VII., 11. 8. 1994, s. 6.

¹⁶⁹ NESG. Rwandě stále prchají do táborů. *Lidové noviny*, č. 192, roč. VII., 17. 8. 1994, s. 6.

¹⁷⁰ NESG. Zair omezuje počty uprchlíků. *Lidové noviny*, č. 198, roč. VII., 24. 8. 1994, s. 1.

¹⁷¹ NESG. Ve Rwandě na milion obětí. *Lidové noviny*, č. 199, roč. VII., 25. 8. 1994, s. 6.

¹⁷² NESG. 20 milionů dolarů na pomoc Rwandě. *Lidové noviny*, č. 202, roč. VII., 29. 8. 1994, s. 6.

odmítl amnestii pro ty, kteří jsou odpovědni za oběti genocidy.¹⁷³ V pondělí 19. září se pak v novinách objevilo prohlášení ředitele Světové zdravotnické organizace Hirošiho Nakadžimy, o velmi špatném stavu zdravotnictví ve Rwandě.¹⁷⁴ Že obavy Hutuů z odvety ze strany Tutsiů byly oprávněné, potvrdilo prohlášení tiskového mluvčího Úřadu vysoké komisařky OSN pro uprchlíky Rona Redmonga, podle kterého měl úřad zprávy, že za poslední dva měsíce bylo jednotkami RPF zabito několik tisíc Hutuů.¹⁷⁵ Na tuto informaci navazoval o dva dny později v Lidových novinách článek, ve kterém bylo uvedeno, že mezinárodní humanitární organizace ve Rwandě jsou těmito zprávami znepokojeny.¹⁷⁶

Dne 1. listopadu 1994 byla v rubrice „Zahraničí“ otištěna informace o tom, že se Hutuové z uprchlických táborů začínají pomalu navracet zpět do Rwandy. Ve čtvrtek 3. listopadu se v novinách objevil článek s titulkem „Další oběti masakrů ve Rwandě“. Bylo v něm zmíněno, že ve rwandském uprchlickém táboře v Zairu byly mačetami zabity čtyři osoby. Příčiny incidentu nebyly známy.¹⁷⁷ Z počátku prosince 1994 informovaly noviny o tom, že bylo nalezeno 25 masových hrobů s ostatky Tutsiů.¹⁷⁸ V pátek 9. prosince pak deník otiskl zprávu, podle které byla více než třetina obětí genocidy děti.¹⁷⁹ Čtyři dny před Štědrým dnem se v něm čtenář mohl dozvědět o kroku generálního prokurátora OSN Richarda Goldstona, který přijel do Rwandy ustanovit Mezinárodní tribunál o genocidě.¹⁸⁰

Poslední informace, která byla v roce 1994 ve spojitosti se Rwandou v Lidových novinách otištěna, se týkala prohlášení již zmiňovaného Richarda Goldstona, podle kterého by měl mezinárodní tribunál pro vyšetřování zločinů zahájit v zemi činnost koncem března následujícího roku, a to nejspíše v Tanzanii.¹⁸¹

11.4 Shrnutí

Co se týče ověření hypotézy této práce „Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě pravidelně informovala“, tak musíme konstatovat, že Lidové noviny o událostech ve Rwandě v roce 1994 informovaly své čtenáře pravidelně, v průběhu genocidy téměř denně.

¹⁷³ NESG. Rwanda: premiér proti amnestii. *Lidové noviny*, č. 215, roč. VII., 13. 9. 1994, s. 6.

¹⁷⁴ NESG. *Lidové noviny*, č. 220, roč. VII., 19. 9. 1994, s. 6.

¹⁷⁵ NESG. Tutsiové masakrují rwandské Hutu. *Lidové noviny*, č. 225, roč. VII., 24. 9. 1994, s. 6.

¹⁷⁶ NESG. Tutsiové se mstí. *Lidové noviny*, č. 226, roč. VII., 26. 9. 1994, s. 6.

¹⁷⁷ NESG. Další oběti masakrů ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 258, roč. VII., 3. 11. 1994, s. 6.

¹⁷⁸ NESG. *Lidové noviny*, č. 288, roč. VII., 8. 12. 1994, s. 6.

¹⁷⁹ NESG. Třetina obětí ve Rwandě jsou děti. *Lidové noviny*, č. 289, roč. VII., 9. 12. 1994, s. 6.

¹⁸⁰ NESG. RB OSN zakládá tribunál ve Rwandě. *Lidové noviny*, č. 298, roč. VII., 20. 12. 1994, s. 6.

¹⁸¹ NESG. *Lidové noviny*, č. 299, roč. VII., 21. 12. 1994, s. 6.

Situaci v zemi se začaly věnovat až 8. dubna a konflikty, které v ní v roce 1994 do té doby probíhaly, na svých stránkách nereflektovaly.

K základní výzkumné otázce „*Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?*“, lze v případě Lidových novin říci, že o etnickém vraždění se prvně zmínily až 19. dubna a až o měsíc později v nich bylo poprvé od vypuknutí konfliktu uvedeno, kdo má na svědomí většinu ze stovek tisíc obětí. Do té doby to z článků nebylo zřejmé. U další výzkumné otázky této diplomové práce „*Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?*“, můžeme konstatovat, že přestože o ní Lidové noviny v jejím průběhu podávaly informace téměř denně, zasloužila by si v nich více prostoru a komentářů, než kolik jí bylo věnováno.

V této kapitole jsem se snažil zachytit všechny články o Rwandě, které se v roce 1994 v Lidových novinách objevily, a z 94 článků, se pouze 13 objevilo na titulní straně novin. Většina příspěvků se objevila v rubrice „*Ze zahraničí*“ a byla poměrně malého rozsahu. U článků, které poukazovaly na rozsah masakrů, jsem očekával, že za nimi bude následovat komentář z redakce Lidových novin, který by se například pozastavil nad tím, jak k tomuto vraždění může docházet a zda se mu někdo snaží zabránit. Pouze dvakrát se v Lidových novinách objevil obsáhlejší článek s komentářem jejich redaktora. Konkrétně tomu tak bylo na začátku dubna a května 1994, kdy redaktorka Lidových novin Sandra Křištofová popisovala historické události, které k etnickému konfliktu vedly, a ve vztahu k Rwandě zmínila otázku rozsahu mandátu OSN.

Lidové noviny tedy nahlížely na genocidu ve Rwandě jako na událost, která je závažná, a o které se bude téměř denně informovat, nicméně prostor, jaký jí byl věnován, nebyl jejímu významu adekvátní. Další výzkumná otázka „*Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?*“ Z článků v Lidových novinách nešlo ve většině případů poznat, kdo byl jejich autorem a nikde v nich nebylo zmíněno, že by dotyčný novinář byl ve Rwandě či v sousedních zemích. Z toho lze vyvozovat, že Lidové noviny do Rwandy nevyslaly vlastní reportéry a informace tak přebíraly ze zpravodajských agentur, zejména agentury Reuter. S tím souvisí odpověď na výzkumnou otázku „*Jaké zdroje si periodika vybírala?*“ Pokud se v článcích objevil odkaz, bylo to z drtivé většiny na informace od zpravodajské agentury Reuter. Fotografie, které se ve spojitosti se Rwandou v novinách objevily, udávaly ve většině případů jako zdroj francouzský deník Le Monde.

12 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Rudém právu

12.1 Informace v Rudém právu před genocidou

Deník Rudé právo o násilnostech, které genocidě v roce 1994 předcházely, neinformoval své čtenáře vůbec. Do jejího vypuknutí se o Rwandě v deníku neobjevila jediná zpráva a můžeme říci, že i situaci na africkém kontinentě se deník věnoval minimálně.

12.2 Informace v Rudém právu v průběhu genocidy

V pátek 8. dubna se v Rudém právu v rubrice „Ze zahraničí“ objevila první zpráva o situaci ve Rwandě v roce 1994. Týkala se pádu prezidentského speciálu, na jehož palubě zahynuli prezidenti Rwandy a Burundi. Dále bylo uvedeno, že po pádu letadla následovala v zemi prudká vlna násilí, při které byla zabita premiérka Rwandy Agatha Uwilingiyimanová.¹⁸² O den později informoval deník o krveprolití v ulicích Kigali, jež rozpoutali členové prezidentské gardy, kteří při vraždění obyvatel zabili také jedenáct belgických vojáků OSN. Článek odkazoval na informace americké televize CNN.¹⁸³

Redaktor Milan Mádr se ve středu 13. dubna snažil ve svém krátkém příspěvku seznámit čtenáře se stručnou historií Rwandy a věnoval se také vypuklému konfliktu. Z jeho textu nicméně nebylo patrné, kdo je „*autorem*“ drtivé většiny masakrů, ke kterým v té době docházelo.¹⁸⁴

V pátek 15. dubna se v Rudém právu objevila v souvislosti se situací ve Rwandě první fotografie. Byl na ní zachycen rwandský chlapec, jak si prohlíží belgického vojáka (viz příloha č. 6). V článku pod fotografií bylo zmíněno, že na letišti v Kigali dopadly ve čtvrtek po poledni granáty, které nikoho nezranily. Zároveň byla uvedena informace, že Belgie stáhne své jednotky z Rwandy během několika dní.¹⁸⁵ O den později byl v rubrice „Ze zahraničí“ otištěn článek s titulkem „*Rwanda: Ozbrojenci zastavili sanitku a zraněné postříleli před očima lékařů*“. Článek informoval o zastavení činnosti Červeného kříže v Kigali, a to do té doby, až se zaváží válčící strany respektovat bezpečnost jeho pracovníků. Závěr článku

¹⁸² NESG. Prezidenti Rwandy a Burundi zahynuli na palubě letadla. *Rudé právo*, č. 82, roč. 4., 8. 4. 1994, s. 22.

¹⁸³ NESG. Ve Rwandě vzplála občanská válka. *Rudé právo*, č. 83, roč. 4., 9. 4. 1994, s. 22.

¹⁸⁴ NESG. Rwandská vláda uprchla z obklíčené metropole. *Rudé právo*, č. 86, roč. 4., 13. 4. 1994, s. 21.

¹⁸⁵ NESG. *Rudé právo*, č. 88, roč. 4., 15. 4. 1994, s. 22.

odkazoval na informace španělského deníku El País, podle kterého Hutuové povraždili na 1180 Tutsiů v jednom z rwandských kostelů.¹⁸⁶ Musíme zde kvitovat, že Rudé právo podalo informaci o masakru Tutsiů, ke kterému došlo 11. dubna 1994 v okrese Murambi, kde bylo v kostele Kiziguro zabito více než osm set Tutsiů a umírněných Hutuů.¹⁸⁷ Dne 16. dubna, kdy byl otištěn tento článek, bylo ve Rwandě na 72 tisíc zavražděných obyvatel.¹⁸⁸ O tomto údaji ale deník Rudé právo nepodal žádné informace. Ve středu 20. dubna informovalo Rudé právo o nepřehledné situaci v hlavním městě Rwandy a o dalších obětech etnického konfliktu, kterých už podle deníku bylo v té době na desítky tisíc.¹⁸⁹ O necelý týden později se čtenář Rudého práva mohla na jeho stránkách dozvědět o evakuaci 300 osob z hotelu v Kigali, která byla provedena příslušníky OSN. Nebylo zde ale zmíněno, zda se jednalo o Tutsie, či cizí státní příslušníky.¹⁹⁰ Dne 26. dubna se v novinách objevil krátký článek o pokračujících bojích v hlavním městě, a to i přesto, že mělo mezi bojujícími stranami dojít k příměří.¹⁹¹

„*V řece Kagero plavou mrtvá těla*“, tak zněl titulěk článku na začátku května 1994. Jak samotný titulěk napovídá, tak obsah článku se týkal obětí, které plavou ve rwandské řece Kagero. Závěr článku pak byl doplněn informací, že podle nejnovějších odhadů uprchlo za poslední týden do Tanzanie na 150 tisíc lidí.¹⁹²

Ve středu 4. května informovalo Rudé právo o pokračujících bojích v hlavním městě a uvedlo zde, že za poslední měsíc si vražedný boj mezi příslušníky Hutuů a Tutsiů, vyžádal téměř 200 tisíc mrtvých.¹⁹³ O den později otiskl deník informaci od zpravodajské agentury AFP o velmi špatné situaci v hlavním městě Kigali, ve kterém podle představitelů Mezinárodního výboru Červeného kříže nebylo možné z důvodu bezpečnosti evakuovat raněné nebo distribuovat potraviny.¹⁹⁴

Dne 16. května 1994 se Rada bezpečnosti OSN rozhodla navýšit počet vojáků mise UNAMIR na 5500 a posílit jejich pravomoci.¹⁹⁵ O tomto kroku informovalo Rudé právo o

¹⁸⁶ NESG. Rwanda: Ozbrojenci zastavili sanitku a zraněné postříleli před očima lékařů. *Rudé právo*, č. 89, roč. 4., 16. 4. 1994, s. 22.

¹⁸⁷ Amnesty international. *Rwanda. Muss murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. [cit. 2014-03-13]. 1994, s. 7. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/af470111994en.pdf>

¹⁸⁸ Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda – Timeline* [online]. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>

¹⁸⁹ NESG. Útok na Kigali si vyžádal další oběti. *Rudé právo*, č. 91, roč. 4., 20. 4. 1994, s. 22.

¹⁹⁰ NESG. Kigali pod palbou. *Rudé právo*, č. 96, roč. 4., 25. 4. 1994, s. 19.

¹⁹¹ NESG. Příměří nezastavilo boje kolem Kigali. *Rudé právo*, č. 97, roč. 4., 26. 4. 1994, s. 13.

¹⁹² NESG. V řece Kagero plavou mrtvá těla. *Rudé právo*, č. 102, roč. 4., 2. 5. 1994, s. 19.

¹⁹³ NESG. Boje v Kigali nekončí. *Rudé právo*, č. 104, roč. 4., 4. 5. 1994, s. 22.

¹⁹⁴ NESG. Teror v Kigali. *Rudé právo*, č. 105, roč. 4., 5. 5. 1994, s. 14.

¹⁹⁵ Human Rights Watch Africa. Genocide in Rwanda April-May 1994. č. 4, roč. 6, 1994, s. 13.

dva dny později, kdy se v rubrice „Ze zahraničí“ objevil článek s titulkem „RB schválila 5500 mužů pro Rwandu“.¹⁹⁶ V sobotu 21. května se v novinách objevila stručná zpráva o pokračujících bojích v hlavním městě, kdy jednotky RPF ostřelovaly raketami letiště.¹⁹⁷ V návaznosti na to byl v pondělí otištěn článek o jejich úspěšném dobytí letiště, při kterém před nimi uprchlo na 250 členů vládních vojsk.¹⁹⁸ Jak jednotky RPF, tak vládní vojska, bojující proti sobě o hlavní město Kigali, ujistily zmocněnce OSN Iqbala Rizu, že stojí spíše o politické než vojenské řešení konfliktu v zemi. Tuto informaci uvedl deník ve středu 25. května.¹⁹⁹ Ve čtvrtek pak byla na jeho stránkách otištěna zpráva o raketovém útoku na budovu Mezinárodního výboru Červeného kříže v Kigali, při kterém přišli o život dva lidé.²⁰⁰ Poslední květnovou sobotu se čtenář Rudého práva mohl v rubrice „Ze zahraničí“ dozvědět o prchajících milíích Hutuů z hlavního města před jednotkami RPF.²⁰¹ Dne 30. května se v deníku objevila informace, že před postupujícími jednotkami RPF uprchla také rwandská prozatímní vláda, která měla útočiště několik desítek kilometrů jižně od hlavního města Kigali.²⁰² S odkazem na informace agentury Reuter pak o den později přineslo Rudé právo zprávu o příměří mezi jednotkami RPF a vládní armádou.²⁰³

Dne 1. června otiskl deník zprávu o přerušení mise UNAMIR, a to z toho důvodu, že byl zabit jeden z jejích důstojníků.²⁰⁴ O necelý týden později byl situaci ve Rwandě věnován krátký článek o pokračujících tvrdých bojích mezi zneprátenými stranami a v jeho závěru byl zmíněn odhad OSN, podle kterého si boje mohly vyžádat až milion mrtvých.²⁰⁵ V pátek 10. června informovalo Rudé právo o zabití devíti kněží a 63 civilistů, ke kterému mělo dojít ve čtvrti hlavního města Kigali ovládané vojáky vládní armády. Členové RPF prý už předtím přiznali, že zabili 13 kněží, mezi nimi i kigalského arcibiskupa.²⁰⁶ Příspěvek s titulkem „Tisíce civilistů chtějí z Kigali“ ve stručnosti popisoval nelehkou situaci obyvatel hlavního města, ve kterém byly kvůli nejisté bezpečnostní situaci přerušené veškeré evakuační operace.²⁰⁷ „Další masakry ve Rwandě“, tak zněl nadpis článku ve čtvrtek 16. června. Bylo

¹⁹⁶ NESG. RB schválila 5500 mužů pro Rwandu. *Rudé právo*, č. 116, roč. 4., 18. 5. 1994, s. 22.

¹⁹⁷ NESG. Bitva o Kigali. *Rudé právo*, č. 119, roč. 4., 21. 5. 1994, s. 22.

¹⁹⁸ NESG. Rwandští povstalci obsadili letiště. *Rudé právo*, č. 120, roč. 4., 23. 5. 1994, s. 19.

¹⁹⁹ NESG. Snaha o politické řešení situace ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 122, roč. 4., 25. 5. 1994, s. 22.

²⁰⁰ NESG. V Kigali terčem i Červený kříž. *Rudé právo*, č. 123, roč. 4., 26. 5. 1994, s. 14.

²⁰¹ NESG. Civilní milice prchá z Kigali. *Rudé právo*, č. 125, roč. 4., 28. 5. 1994, s. 22.

²⁰² NESG. Rwandská vláda uprchla ze svého útočiště, zastavena evakuace uprchlíků z Kigali. *Rudé právo*, č. 126, roč. 4., 30. 5. 1994, s. 12.

²⁰³ NESG. Dohoda ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 127, roč. 4., 31. 5. 1994, s. 13.

²⁰⁴ NESG. OSN zastavila činnost ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 128, roč. 4., 1. 6. 1994, s. 22.

²⁰⁵ NESG. Rwandu stále ničí krvavé mocenské boje. *Rudé právo*, č. 133, roč. 4., 7. 6. 1994, s. 13.

²⁰⁶ NESG. Vládní vojáci i povstalci zabíjejí ve Rwandě kněze. *Rudé právo*, č. 136, roč. 4., 10. 6. 1994, s. 22.

²⁰⁷ NESG. Tisíce civilistů chtějí z Kigali. *Rudé právo*, č. 137, roč. 4., 11. 6. 1994, s. 22.

v něm uvedeno, že podle vojenského mluvčího Pomocné mise OSN ve Rwandě majora Planteho, unesla extrémní skupina Hutuů na šedesát Tutsiů, kterým nebylo více jak 20 let a na území kontrolovaném vládními jednotkami je postřílela. Francie oznámila, že pokud budou masakry v zemi pokračovat, je připravena ve Rwandě vojensky zasáhnout.²⁰⁸ V sobotu 18. června se čtenář mohl dozvědět o téměř 11 tisíci těl obětí etnických masakrů, které byly za poslední týdny vytaženy z Viktoriina jezera, kam je přinesla řeka Kagera, která protéká rwandským územím. Podle Světové zdravotnické organizace testy neprokázaly, že by voda byla natolik zdravotně závadná, aby jí nemohla pít zvěř.²⁰⁹ „*Rada bezpečnosti OSN schválila ve středu nasazení vojenských jednotek Francie a ve středoafrickém státě Rwandě, kde by měly zabránit dalším masakrům*“. To bylo úvodní znění článku, ve kterém bylo ještě uvedeno, že francouzská vojenská operace pod názvem Tyrkys, bude soustředěna zejména na jihozápadě Rwandy.²¹⁰

První článek, který se na titulní straně Rudého práva ve spojitosti se Rwandou objevil, byl otištěn až v pátek 24. června. Do té doby byl událostem ve Rwandě věnován prostor zejména v rubrice „*Ze zahraničí*“. Článek informoval o zahájení francouzské intervence ve Rwandě, jejímž hlavním cílem bylo zabránit dalším masakrům v zemi.²¹¹ Francouzské intervenci se věnoval také článek v pondělí 27. června, ve kterém bylo zmíněno, že Francie již do země vyslala první stovky z plánovaných 2500 vojáků.²¹² O dva dny později informoval deník o první francouzské evakuační akci, při které vojáci odvezli přes čtyřicet jeptišek a sirotek z Kibuye v centrální Rwandě na francouzskou vojenskou základnu v Gomě v sousedním Zairu.²¹³

Dne 1. července se v novinách objevila zpráva o těžké minometné palbě v centru hlavního města, která znemožnila členům Pomocné mise OSN evakuovat pacienty z nemocnice, jež se ocitla na bojové linii, a to díky tomu, že si v ní vybudovali palební postavení vojáci vládní armády.²¹⁴ V sobotu 9. července pak deník v krátkém článku informoval o žádosti Francie k humanitárním organizacím, aby jí pomohly řešit situaci statisíců rwandských uprchlíků.²¹⁵ O čtyři dny později byla otištěna zpráva o rezoluci Rady bezpečnosti OSN, podle které měly francouzské jednotky právo ve Rwandě setrvat nejdéle do

²⁰⁸ NESG. Další masakry ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 141, roč. 4., 16. 6. 1994, s. 14.

²⁰⁹ NESG. Boje v Kigali přerušily evakuaci. *Rudé právo*, č. 143, roč. 4., 18. 6. 1994, s. 22.

²¹⁰ NESG. OSN uvolnila Paříži ruce k zásahu ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 147, roč. 4., 23. 6. 1994, s. 14.

²¹¹ NESG. Francie zahájila intervenci ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 148, roč. 4., 24. 6. 1994, s. 1.

²¹² NESG. Operace Tyrkys ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 150, roč. 4., 27. 6. 1994, s. 12.

²¹³ NESG. Francouzi při operaci Tyrkys zachránili jeptišky a sirotky. *Rudé právo*, č. 152, roč. 4., 29. 6. 1994, s. 1.

²¹⁴ NESG. Minometry ohrožují nemocnici v Kigali. *Rudé právo*, č. 154, roč. 4., 1. 7. 1994, s. 22.

²¹⁵ NESG. Francie nestačí ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 159, roč. 4., 9. 7. 1994, s. 22.

22. srpna.²¹⁶ Další den se v Rudém právu objevila informace o více než 16 tisících Tutsiů, kteří se v reakci na vítězné tažení RPF ve Rwandě začali navracet z exilu v Ugandě zpět do vlasti.²¹⁷ Nutno říci, že těch obyvatel, kteří se do Rwandy vraceli, bylo pomálu, oproti těm, kteří z ní prchali. V sobotu 16. července se situaci v zemi věnoval článek s titulkem „*Statisíce Hutů prchají do Zaire*“. Jen ve čtvrtek 14. července mělo podle informací v článku překročit rwandsko-zairské hranice na 200 tisíc lidí a očekávalo se, že do neděle přejde do Zairu na milion Rwand'anů.²¹⁸ O tom, že v Kigali proběhla jednání, jejichž cílem bude vytvoření vlády národní jednoty, informovalo Rudé právo v pondělí 18. července.²¹⁹

12.3 Informace v Rudém právu po genocidě

V úterý 19. července byla v novinách otištěna zpráva o vítězství RPF v konfliktu, který trval více jak tři měsíce. Bylo také zmíněno, že novým rwandským prezidentem byl jmenován Pasteur Bizimungu.²²⁰ Rudé právo se situaci ve Rwandě věnovalo také další den. V krátkém článku se čtenář mohl dozvědět o exodu rwandských Hutů do Zairu, který podle mluvčí Úřadu vysoké komisařky OSN pro uprchlíky, dosáhl strašlivých, přímo biblických rozměrů a mnoho lidí může zemřít, pokud nedostanou potraviny a vodu.²²¹ Za pravdu jí dal článek, který v novinách vyšel o dva dny později. Bylo v něm uvedeno, že počet mrtvých mezi rwandskými uprchlíky v okolí zairského města Goma se zvýšil na několik tisíc. Palčivým problémem kromě epidemie cholery, byl také nedostatek potravin, kdy humanitární organizace pokrývaly pouze dvacet procent potravin, které měly být uprchlíkům v táborech distribuovány.²²² Kritické situaci v uprchlických táborech se věnoval také další článek, který se na titulní straně novin objevil 25. července. Dle informací v tomto článku měla podmínky rwandských uprchlíků zlepšit mezinárodní humanitární akce, která by pomocí letadel do táborů dopravila tuny potravin, léků, vody a zdravotnického zařízení.²²³ Že pomoc k rwandským uprchlíkům skutečně směřovala, potvrdil článek v úterý 26. července, který

²¹⁶ NESG. Francouzi zatím ve Rwandě zůstanou. *Rudé právo*, č. 162, roč. 4., 13. 7. 1994, s. 14.

²¹⁷ NESG. Utečenci se vracejí do Rwandy. *Rudé právo*, č. 163, roč. 4., 14. 7. 1994, s. 14.

²¹⁸ NESG. Statisíce Hutů prchají do Zaire. *Rudé právo*, č. 165, roč. 4., 16. 7. 1994, s. 22.

²¹⁹ NESG. V Kigali se jedná o nové rwandské vládě. *Rudé právo*, č. 166, roč. 4., 18. 7. 1994, s. 12.

²²⁰ NESG. RPF oznámila vítězství v občanské válce. *Rudé právo*, č. 167, roč. 4., 19. 7. 1994, s. 14.

²²¹ NESG. Podle OSN uprchlíkům ze Rwandy hrozí smrt. *Rudé právo*, č. 168, roč. 4., 20. 7. 1994, s. 14.

²²² NESG. Mrtvých uprchlíků v Gomě přibývá. *Rudé právo*, č. 170, roč. 4., 22. 7. 1994, s. 15.

²²³ NESG. Letecký most má zachránit milion Rwand'anů před smrtí. *Rudé právo*, č. 172, roč. 4., 25. 7. 1994, s. 1.

informoval také o osobní účasti bývalého jezdce Formule 1 Nikiho Laudy, který pilotoval letadlo s nákladem v hodnotě 700 tisíc šilinků na jih Rwandy.²²⁴

Ve středu 27. července se v rubrice „Ze zahraničí“, objevila „glosa ke dni“ od redaktora Milana Mádra s názvem „Rwandský vykřičník“. Byla to vůbec první glosa, která se Rwandě věnovala, a redaktor Mádr v ní zkritizoval OSN za svojí neschopnost plnit to, co si vepsala do své Charty. Situaci ve Rwandě přirovnal k situaci v Somálsku, ke které velmoci přistoupily také velmi letargicky a v nedostatečné míře.²²⁵ Pod touto glosou byl článek s titulkem „Pomoc Rwandě pokračuje, cholera je odolná“. Informoval o pomoci ze strany USA, které do Rwandy vyslaly letadlo s vybavením na čištění kontaminované vody, která mezi uprchlíky šíří cholera. V uprchlických táborech kolem města Goma umíralo podle odhadů humanitárních organizací každý den na tři tisíce lidí.²²⁶ Také článek v sobotu 30. července se týkal cholery v uprchlických táborech. Kolem již zmiňovaného města Goma v nich zahynulo na 20 tisíc Rwandčanů, z toho čtvrtina zemřela v důsledku epidemie cholery. V článku byla také informace o postupném stahování francouzských vojáků ze Rwandy.²²⁷

Dne 1. srpna podaly noviny zprávu o otevření mezinárodního letiště v Kigali, které zprovoznil tým amerických vojenských specialistů. Díky tomu se tak mohl zvýšit objem humanitární pomoci, která z Kigali směřovala do uprchlických táborů.²²⁸ O den později se deník věnoval odletu do Rwandy prvních šedesáti britských vojáků, kteří byli součástí britského kontingentu v počtu 600 mužů. Mimo jiné bylo také zmíněno, že se v uprchlických táborech rozšířila epidemie úplavice.²²⁹

Dne 4. července se čtenář Rudého práva mohl dozvědět o snaze nové rwandské vlády přimět uprchlíky k návratu do země. Rwandský premiér Twagiramungu nabídl všem uprchlíkům bezpečnost a vyzval občany k národnímu usmíření. Ze Rwandy mělo v červenci uprchnout na 2,7 milionu Hutuů.²³⁰ O tom, že kritická situace více než milionu rwandských uprchlíků v Zairu nebyla vyřešena, informoval deník 8. srpna. Podařilo se sice snížit počet úmrtí na cholera, nicméně epidemie úplavice decimovala obyvatele v táborech i nadále.²³¹

²²⁴ NESG. Strach rwandských uprchlíků z návratu silnější než cholera. *Rudé právo*, č. 173, roč. 4., 26. 7. 1994, s. 14.

²²⁵ MÁDR, Milan. Rwandský vykřičník. *Rudé právo*, č. 174, roč. 4., 27. 7. 1994, s. 14.

²²⁶ NESG. Pomoc Rwandě pokračuje, cholera je odolná. *Rudé právo*, č. 174, roč. 4., 27. 7. 1994, s. 14.

²²⁷ NESG. V táborech kolem Gomy řadí cholera. *Rudé právo*, č. 177, roč. 4., 30. 7. 1994, s. 14.

²²⁸ NESG. Mezinárodní letiště v Kigali otevřeno. *Rudé právo*, č. 178, roč. 4., 1. 8. 1994, s. 12.

²²⁹ NESG. První britští vojáci odletěli do Rwandy. *Rudé právo*, č. 179, roč. 4., 2. 8. 1994, s. 14.

²³⁰ NESG. Rwanda vyzývá uprchlíky k návratu. *Rudé právo*, č. 181, roč. 4., 4. 8. 1994, s. 14.

²³¹ NESG. Katastrofa uprchlíků trvá, epidemie cholery je na ústupu. *Rudé právo*, č. 182, roč. 4., 5. 8. 1994, s. 14.

Článek týkající se opětovné výzvy premiéra Twagiramungy, aby se uprchlíci navrátili do země, byl v novinách otištěn v úterý 9. srpna.²³² Rudé právo se situaci ve Rwandě věnovalo také další den. OSN se totiž obávala nového exodu obyvatel z Rwandy, a to poté, co se ze země měly stáhnout francouzské jednotky.²³³

Ve čtvrtek 11. srpna informoval deník o žádosti rwandské vlády, aby OSN urychleně vytvořila mezinárodní tribunál, který by soudil pachatele nedávných masakrů na jejím území.²³⁴ O týden později se na stránkách Rudého práva objevila zpráva o tom, že Francie stáhne své jednotky ze Rwandy podle plánu, tedy do 22. srpna. Deník podal zprávu také o epidemii zápalu mozkových blan v uprchlickém táboře Kibumba, nedaleko zairské Gomy, kde bylo na 200 tisíc rwandských běženců.²³⁵ Kritické situaci v uprchlických táborech s rwandskými běženci se noviny věnovaly také v sobotu 20. srpna.²³⁶ V úterý 23. srpna informovaly noviny o exodu Rwandčanů do Zairu, který nebyl v takovém rozsahu, jak pracovníci humanitárních organizací původně očekávali.²³⁷ Následující den byl v rubrice „Ze zahraničí“ otištěn článek s titulkem „OSN má na převoz 45 000 běženců z Rwandy k dispozici jen dvacet aut“. Jak je již se samotného titulu patrné, většina obsahu tohoto článku se týkala nedostatečného vybavení OSN, která tak byla schopna rozvézt do nově vybudovaného uprchlického tábora poblíž města Bukavu s kapacitou pro 100 tisíc osob maximálně tři tisíce lidí denně. Závěr článku pak informoval o negativní reakci zairského obyvatelstva na budování nových uprchlických táborů, které vznikají na půdě určené pro pastevectví.²³⁸

Situaci v uprchlických táborech se Rudé právo věnovalo téměř denně. Dne 25. srpna se jeho čtenář mohl dozvědět o násilnostech mezi Hutuy v uprchlickém táboře v Gomě, při kterých byl jeden člověk zabit. V dalším táboře uprchlíci ubili pět obyvatel Zairu, kteří se v něm pokoušeli ukrást potraviny.²³⁹ Poslední článek, který se v srpnu 1994 týkal Rwandy, popisoval nelehkou práci zahraničních lékařů, kteří do země přijeli odvrátit kolaps nedostatečné lékařské péče pro tisíce uprchlíků. Kromě nedostatečného vybavení nemocnic se museli vypořádat také s nedostatkem transfuzní krve, což pro mnoho pacientů mělo fatální

²³² NESG. Twagiramungu: Rwandští uprchlíci by se měli vrátit. *Rudé právo*, č. 185, roč. 4., 9. 8. 1994, s. 14.

²³³ NESG. Rwanda: OSN se obává nového exodu. *Rudé právo*, č. 186, roč. 4., 10. 8. 1994, s. 14.

²³⁴ NESG. Rwanda žádá soud s pachateli genocidy. *Rudé právo*, č. 187, roč. 4., 11. 8. 1994, s. 14.

²³⁵ NESG. Francouzi odejdou podle plánu. *Rudé právo*, č. 193, roč. 4., 18. 8. 1994, s. 14.

²³⁶ NESG. Cholera ničí tisíce Rwandčanů, exodus uprchlíků pokračuje. *Rudé právo*, č. 195, roč. 4., 20. 8. 1994, s. 14.

²³⁷ NESG. Exodus Rwandčanů do Zairu je prozatím menší, než se čekalo. *Rudé právo*, č. 197, roč. 4., 23. 8. 1994, s. 13.

²³⁸ NESG. OSN má na převoz 45 000 běženců z Rwandy k dispozici jen dvacet aut. *Rudé právo*, č. 198, roč. 4., 24. 8. 1994, s. 14.

²³⁹ NESG. Mezi Hutuy v Gomě vypukly násilnosti. *Rudé právo*, č. 199, roč. 4., 25. 8. 1994, s. 14.

důsledky.²⁴⁰ Dne 19. září informovalo Rudé právo o rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, že jí Rwanda bude předsedat až v prosinci²⁴¹, a to z toho důvodu, že po změně vlády nebyla její nová delegace na tento úkol ještě připravena. Za touto informací byla ještě zmínka o katastrofálním stavu rwandského zdravotnictví.²⁴²

V sobotu 24. září byl na titulní straně novin otištěn článek s titulkem „*Další masakry ve Rwandě*“. Úřad vysoké komisařky pro uprchlíky totiž oznámil, že za poslední dva měsíce zabili vojáci RPF tisíce Hutuů.²⁴³ Na začátku listopadu se čtenář Rudého práva mohl dozvědět o údajném ukamenování třiceti mladých skautů, kterého se měli dopustit bývalí příslušníci vládních milicí v jednom z rwandských uprchlických táborů.²⁴⁴

12.4 Shrnutí

V případě odpovědi na základní výzkumnou otázku této práce „*Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?*“ musíme konstatovat, že od začátku genocidy ve Rwandě informoval deník Rudé právo o jejím průběhu své čtenáře poměrně pravidelně.

Již 13. dubna se redaktor Milan Mádr snažil ve svém krátkém příspěvku seznámit čtenáře se stručnou historií Rwandy a věnoval se také vypuklému konfliktu. Nicméně z jeho textu nebylo zřejmé, kdo byl „*autorem*“ drtivé většiny masakrů, které se v té době v zemi odehrály. Rovněž lze kladně hodnotit poměrně podrobné informování o některých masakrech, ke kterým od dubna do července 1994 ve Rwandě došlo.

K výzkumné otázce „*Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?*“, je v případě Rudého práva možné říci, že prostor, jaký byl genocidě ve Rwandě v deníku věnován, mohl být větší. Z šedesáti článků, které jsem ve spojitosti s Rwandou v Rudém právu zachytil a v této práci zmínil, byly pouze čtyři otištěny na titulní straně deníku. Jediný komentář ze strany redakce Rudého práva k situaci ve Rwandě, byl otištěn ve středu 27. července v rubrice „*Ze zahraničí*“, od redaktora Milana Mádra, s názvem „*Rwandský vykřičník*“. Byl to první a také jediný komentář, který se věnoval Rwandě, a redaktor Mádr v něm zkritizoval OSN za svojí neschopnost plnit to, co si vepsala do své Charty. Situaci ve

²⁴⁰ NESG. Neprůstřelné vesty nosí lékaři ve Rwandě i na operačních sálech. *Rudé právo*, č. 200, roč. 4., 26. 8. 1994, s. 22.

²⁴¹ Předsednictví v Radě bezpečnosti se střídá pravidelně po měsíci podle anglické abecedy. Rwanda měla předsedat RB OSN v září 1994.

²⁴² NESG. Rwanda nepřípravena předsedat RB OSN. *Rudé právo*, č. 220, roč. 4., 19. 9. 1994, s. 19.

²⁴³ NESG. Další masakry ve Rwandě. *Rudé právo*, č. 225, roč. 4., 24. 9. 1994, s. 1.

²⁴⁴ NESG. Údajný masakr skautů ve rwandském táboře. *Rudé právo*, č. 234, roč. 4., 5. 10. 1994, s. 22.

Rwandě přirovnal k situaci v Somálsku, ke které velmoci přistoupily také velmi letargicky a v nedostatečné míře.

Výzkumná otázka „*Jaké zdroje si periodika vybírala?*“ U většiny článků v Rudém právu nebyl uveden zdroj informací, pokud tomu bylo naopak, jednalo se zejména o odkazy na informace zpravodajské agentury AFP, nebo americké televize CNN. Jak již bylo zmíněno, u většiny článků nebyl uveden zdroj informací a ani v jednom z příspěvků, které se týkaly Rwandy, nebylo poznamenáno, že by jeho autorem byl redaktor Rudého práva, který by o situaci v zemi informoval přímo z Rwandy, nebo ze sousedního státu. Na další výzkumnou otázku této práce „*Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?*“, tak můžeme odpovědět, že v případě Rudého práva nebyli do Rwandy vysláni reportéři, kteří by tam mapovali situaci a přinášeli tak původní zpravodajství.

I přes uvedené výtky, musíme u ověření hypotézy této práce konstatovat, že Rudé právo své čtenáře informovalo o genocidě ve Rwandě pravidelně. Tedy hypotéza „*Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě pravidelně informovala*“ se v případě deníku Rudé právo potvrdila.

13 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v Mladé frontě Dnes

13.1 Informace v Mladé frontě Dnes před genocidou

Ke konci února 1994 byl v rubrice „*Ze zahraničí*“ otištěn článek s titulkem „*Desítky obětí při srážkách ve Rwandě*“. Bylo v něm uvedeno, že několik dnů trvající boje v hlavním městě Kigali si vyžádaly nejméně 37 lidských životů.²⁴⁵ Nicméně to bylo ze strany Mladé fronty Dnes, co se informování o událostech ve Rwandě před genocidou týče, vše.

²⁴⁵ NESG. Desítky obětí při srážkách ve Rwandě. *Mladá fronta Dnes*, č. 46, roč. V., 24. 2. 1994, s. 8.

13.2 Informace v Mladé frontě Dnes v průběhu genocidy

Na začátku dubna se v novinách objevila zpráva o násilnostech, které následovaly po sestřelení prezidentského speciálu, na jehož palubě byli prezidenti Rwandy a Burundi. Bylo zmíněno, že v silné vlně násilí byla usmrcena také rwandská premiérka Agatha Uwilingiyimanová.²⁴⁶ Dne 9. dubna informoval deník o zabití deseti belgických vojáků vzbouřenými vojáky. Dále bylo uvedeno, že USA uzavřely své velvyslanectví ve Rwandě a hledaly způsob, jak evakuovat svých 250 občanů.²⁴⁷ Téhož dne začala ze země evakuace cizích státních obyvatel, zejména tedy Evropanů, které do bezpečí přepravily francouzské a belgické jednotky.²⁴⁸ O probíhající evakuaci cizinců z hlavního města Kigali informoval článek v pondělí 11. dubna, který začínal tímto odstavcem: „*Několikadenní ozbrojené orgie, které minulý týden vypukly ve středoafričské Rwandě, si vyžádaly podle údajů Červeného kříže již desetitisíce obětí*“. Bylo v něm konstatováno, že odpovědnost za masakry je připisována prezidentské gardě, kterou tvořili Hutuové.²⁴⁹ O den později se na titulní straně novin objevil článek s titulkem „*Rwanda – hory mrtvých na ulicích*“, který pokračoval v rubrice „*Ze zahraničí*“. Podle tohoto článku byl probíhající masakr ve Rwandě šokující co do rozsahu i krutosti. Jeho druhý odstavec na straně osm začínal větou, která názorně ukazovala, v jak zoufalé situaci se země nacházela: „*Mnohé oběti jsou pohřbeny ještě živé, protože není dost lékařů, kteří by zjistili pravý stav věci*“.²⁵⁰ Ve středu byla na titulní straně deníku otištěna zpráva o evakuaci zbylých francouzských občanů, kteří se ve Rwandě ještě nacházeli a o uzavření francouzského velvyslanectví.²⁵¹ V tom samém vydání pak byl situaci ve Rwandě věnován ještě jeden článek, a to v rubrice „*Ze zahraničí*“, který informoval o větší intenzitě bojů mezi vládními vojsky a RPF. Kvůli ofenzivě RPF opustila prozatímní vláda hlavní město a odjela do Gitaramy, města ležícího 40 km jihozápadně od Kigali.²⁵² Dne 14. dubna se čtenář Mladé fronty Dnes mohl dozvědět o postupné kontrole jednotek RPF nad hlavním městem, ze které uprchlo na 100 tisíc obyvatel. Článek byl zakončen informací o souhlasu generálního tajemníka OSN k tomu, aby belgičtí vojáci opustili Rwandu.²⁵³

²⁴⁶ NESG. Prezidenti Rwandy a Burundi zahynuli po útoku na letadlo. *Mladá fronta Dnes*, č. 82, roč. V., 8. 4. 1994, s. 8.

²⁴⁷ NESG. Ve Rwandě bylo zabito deset belgických vojáků OSN. *Mladá fronta Dnes*, č. 83, roč. V., 9. 4. 1994, s. 8.

²⁴⁸ SPALDING, Frank. *Genocide in Rwanda*. New York: The Rosen Publishing Group, 2009, s. 25-27.

²⁴⁹ NESG. Hromadná evakuace obyvatel z Rwandy. *Mladá fronta Dnes*, č. 84, roč. V., 11. 4. 1994, s. 8.

²⁵⁰ NESG. Rwanda – hory mrtvých na ulicích. *Mladá fronta Dnes*, č. 85, roč. V., 12. 4. 1994, s. 1, 8.

²⁵¹ NESG. Z Rwandy prchají poslední cizinci. *Mladá fronta Dnes*, č. 86, roč. V., 13. 4. 1994, s. 1.

²⁵² NESG. Ve rwandském Kigali vzplály nové boje. *Mladá fronta Dnes*, č. 86, roč. V., 13. 4. 1994, s. 8.

²⁵³ NESG. Povstalci v Kigali získávají převahu. *Mladá fronta Dnes*, č. 87, roč. V., 14. 4. 1994, s. 8.

V polovině dubna informoval deník o stále probíhajících bojích v hlavním městě a o oficiálním oznámení Belgie, že během několik dnů stáhne z Rwandy své jednotky.²⁵⁴

V souvislosti se stažením belgických jednotek došlo 11. dubna k události, kdy se na dva tisíce Tutsiů ve strachu před Hutuy schovali do školy Don Bosco, ve které je před jistou smrtí chránili belgičtí vojáci. Všem zúčastněným bylo zřejmé, že pokud vojáci místo opustí, budou Tutsiové extrémními Hutuy pozabíjeni, nicméně i tak došlo k rozhodnutí, že se mají belgické jednotky stáhnout na letiště a Tutsie ponechat svému osudu. Poté, co belgické jednotky od školy odjely, byli všichni Tutsiové, kteří se tam nacházeli, na místě pozabíjeni.²⁵⁵ O této události se ale v Mladé frontě Dnes neobjevila žádná informace.

Od vypuknutí konfliktu informovaly noviny o situaci ve Rwandě téměř každý den, a nejinak tomu bylo také v sobotu 16. dubna, kdy byla otištěna zpráva o lhůtě 24 hodin pro cizince, kteří chtějí opustit Rwandu. Nebylo ale známo, kolik cizinců se v zemi nachází.²⁵⁶ O dva dny později podal deník informaci o neúspěšném jednání o příměří mezi zneprátenými stranami a místo toho pokračujících bojích, které si vyžádaly desetitisíce mrtvých.²⁵⁷ Dne 20. dubna se na stránkách Mladé fronty Dnes objevil článek o úmrtí nejméně dvaceti osob při dělostřeleckém útoku na jednu ze čtvrtí hlavního města. Bylo v něm dále zmíněno, že jednotky OSN jsou oslabeny odjezdem jejich belgických kolegů, jejichž výpovědi se shodovaly v líčení nebývalých hrůz, kterých byli ve Rwandě svědky. Podle pracovníků Mezinárodního výboru Červeného kříže, kteří se ve Rwandě nacházeli, si již konflikt vyžádal možná stovky tisíc obětí.²⁵⁸

V polovině dubna se na stránkách deníku mohla objevit informace o masakru více než osm set Tutsiů a umírněných Hutuů v kostele Kiziguro v okrese Murambi,²⁵⁹ nebo zpráva o masakru sedmi tisíc Tutsiů, ke kterému došlo v kostele Nyarubuye, který se nachází 140 km východně od Kigali.²⁶⁰ Nicméně tyto události deník na svých stránkách nereflekoval.

²⁵⁴ NESG. Boje ve rwandské metropoli pokračují. *Mladá fronta Dnes*, č. 88, roč. V., 15. 4. 1994, s. 8.

²⁵⁵ AMES, Jastin. *The Rwandan Genocide, Dom Bosco School and Captain Luc Lemaire: Indifference? Negligence? Or Something Else?* [online]. 2009, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://thevelvetrocket.com/2009/11/04/the-rwandan-genocide-dom-bosco-school-and-captain-luc-lemaire-indifference-negligence-or-something-else/>

²⁵⁶ NESG. Cizinci dostali možnost opustit Rwandu. *Mladá fronta Dnes*, č. 89, roč. V., 16. 4. 1994, s. 8.

²⁵⁷ NESG. Ve Rwandě opět zuřily těžké kmenové boje. *Mladá fronta Dnes*, č. 90, roč. V., 18. 4. 1994, s. 8.

²⁵⁸ NESG. Rwanda: násilí stoupá, vláda je bezmocná. *Mladá fronta Dnes*, č. 92, roč. V., 20. 4. 1994, s. 8.

²⁵⁹ Amnesty international. *Rwanda. Must murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. [cit. 2014-03-23]. 1994, s. 7. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/af470111994en.pdf>

²⁶⁰ KEANE, Fergal. *Massacre at Nyarubuye church*. 2004 [online]. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/3582267.stm>

Velmi dobrý vhled do situace ve Rwandě nabídl příspěvek 21. dubna, ve kterém byly uvedeny některé z informací mezinárodní organizace Human Rights Watch, které směřovaly k předsedovi RB OSN. Například, že armáda a policie se ihned po prezidentově smrti účastnily cíleného vraždění Tutsiů a umírněných Hutuů.²⁶¹ V sobotu 23. dubna informovala Mladá fronta Dnes o rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN snížit počet vojáků mise UNAMIR z 2500 na pouhých 270 členů.²⁶² Dva dny na to byly zmíněny obavy humanitárních pracovníků, podle kterých v důsledku tohoto snížení počtu vojáků budou desetitisíce lidí ponechány napospas vraždění. Deník také přinesl zprávu o evakuaci 300 osob z hotelu v centru Kigali příslušníky mise UNAMIR.²⁶³

„*Ve Rwandě tlejí mrtvoly, ale už se nevráždí*“, tak zněl nadpis článku poslední středu v měsíci dubnu, ve kterém byla informace o jednostranném příměří RPF a v hlavním městě tak bylo slyšet pouze sporadické přestřelky. Nicméně situace v Kigali byla nadále zoufalá a lidé, kteří ve městě zůstali, potřebovali potravinovou a lékařskou pomoc. Článek byl zakončen odstavcem, ve kterém bylo uvedeno, že podle OSN stály za většinou vražd, kterých se odhadovalo na 100 tisíc, vládní síly. Masakry měly provádět převážně jednotky prezidentské stráže a milice Hutuů.²⁶⁴ Jednostranné příměří nemělo dlouhého trvání, o čemž svědčila zpráva o den později, která informovala o opětovném vypuknutí bojů mezi vládními silami a RPF.²⁶⁵ Poslední příspěvek k situaci ve Rwandě v měsíci dubnu, se týkal statisíců rwandských uprchlíků, kteří se před masakry snažili uniknout do sousední Tanzanie.²⁶⁶

Na začátku května byl v deníku otištěn článek, ve kterém bylo zmíněno, že odchod uprchlíků byl zastaven poté, co kontrolu nad cestami do Tanzanie převzaly jednotky RPF. Ta ale tuto zprávu popřela a vyzvala uprchlíky, aby se vrátili zpět do Rwandy. Informaci o přítomnosti těl obětí konfliktu v řece Kagero, uveřejnil deník druhého května. Rovněž bylo zmíněno, že si konflikt vyžádal přes 200 tisíc mrtvých.²⁶⁷ O čtrnácti obětech minometného útoku na kostel v Kigali, v jehož okolí se před milicemi Hutuů ukrývalo na dva tisíce Tutsiů, informovaly noviny 3. května.²⁶⁸ O dva dny později, se čtenář Mladé fronty Dnes mohl dozvědět o vyjádření představitelů Mezinárodního výboru Červeného kříže, podle kterých je

²⁶¹ NESG. Ve Rwandě možná již 100 000 mrtvých. *Mladá fronta Dnes*, č. 93, roč. V., 21. 4. 1994, s. 8.

²⁶² NESG. Ve Rwandě zůstává jen 270 příslušníků mírových sil. *Mladá fronta Dnes*, č. 95, roč. V., 23. 4. 1994, s. 8.

²⁶³ NESG. Členové sil OSN evakovali hotel ve rwandské metropoli. *Mladá fronta Dnes*, č. 96, roč. V., 25. 4. 1994, s. 8.

²⁶⁴ NESG. Ve Rwandě tlejí mrtvoly, ale už se nevráždí. *Mladá fronta Dnes*, č. 98, roč. V., 27. 4. 1994, s. 8.

²⁶⁵ NESG. V Kigali znovu vypukly boje. *Mladá fronta Dnes*, č. 99, roč. V., 28. 4. 1994, s. 8.

²⁶⁶ NESG. Ze Rwandy utíkají statisíce, Tanzanie neví, co s uprchlíky. *Mladá fronta Dnes*, č. 101, roč. V., 30. 4. 1994, s. 8.

²⁶⁷ NESG. Odchod uprchlíků z Rwandy zastaven. *Mladá fronta Dnes*, č. 102, roč. V., 2. 5. 1994, s. 8.

²⁶⁸ NESG. V Kigali útoky na uprchlíky. *Mladá fronta Dnes*, č. 103, roč. V., 3. 5. 1994, s. 8.

situace v hlavním městě Kigali natolik nebezpečná, že není možné evakuovat raněné nebo distribuovat potraviny.²⁶⁹ Dne 6. května byla v rubrice „*Ze zahraničí*“ otištěna fotografie (viz příloha č. 7), na které byly zachyceny děti, které se ukrývaly v okolí jednoho z kostelů v hlavním městě před dělostřeleckými boji.²⁷⁰ V pondělí 9. května informovaly noviny o příletu letadla OSN s humanitární pomocí na letiště nedaleko Kigali.²⁷¹ Na titulní straně deníku byla ve středu otištěna fotografie ženy s dítětem (viz příloha č. 8), která procházela kolem stráže RPF u vchodu do nemocnice v hlavním městě Kigali.²⁷² V pátek přinesl deník zprávu o tom, že Rada bezpečnosti OSN bude hlasovat o vyslání intervenční mise do Rwandy o počtu 5500 mužů. Mimo jiné byla v pátečním vydání také zmínka o pokračujících bojích v Kigali mezi RPF a vládními jednotkami.²⁷³ O víkendu se deník situaci ve Rwandě nevěnoval.

V pondělí 16. května byl na titulní straně zveřejněn odhad humanitárních pracovníků, podle kterých mohlo být ve Rwandě až na půl milionu obětí etnického konfliktu.²⁷⁴ V polovině týdne byl v rubrice „*Ze zahraničí*“ otištěn komentář redaktora Petra Pravdy k rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN vyslat do Rwandy 5500 vojáků. Podle něj přišlo toto rozhodnutí pozdě a nabízel zde paralelu s nezdařenou operací OSN v Somálsku.²⁷⁵ V pátek 20. května přinesla *Mladá fronta Dnes* informaci o nejméně třiceti mrtvých po útoku dělostřeleckým granátem na nemocnici v centru Kigali.²⁷⁶ V pondělí 23. května bylo v deníku uvedeno, že jednotky RPF dobyly elitní vládní kasárna Kanombe a ovládly také mezinárodní letiště v Kigali. Podle očitých svědků narážely oddíly RPF při své ofenzivě na slabý odpor vládních jednotek.²⁷⁷ „*Masakry ve Rwandě, při nichž zahynulo nejméně 200 000 lidí, jsou podle všeho vládou schválenou genocidou menšinové skupiny Tutsiů. Uvedla to organizace na ochranu lidských práv Amnesty International*“. Tato informace se v deníku objevila ve středu 25. května.²⁷⁸ O den později byl na titulní straně otištěn článek o prohlášení generálního tajemníka OSN Butrus Butrus-Ghálí, který vývoj ve Rwandě označil za skandál a neúspěch

²⁶⁹ NESG. Situace ve Rwandě začíná být zcela nezvladatelná. *Mladá fronta Dnes*, č. 105, roč. V., 5. 5. 1994, s. 1.

²⁷⁰ NESG. *Mladá fronta Dnes*, č. 106, roč. V., 6. 5. 1994, s. 8.

²⁷¹ NESG. Letoun s pomocí přistál v Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 108, roč. V., 9. 5. 1994, s. 1.

²⁷² NESG. *Mladá fronta Dnes*, č. 110, roč. V., 11. 5. 1994, s. 1.

²⁷³ NESG. Boje o Kigali stále pokračují. *Mladá fronta Dnes*, č. 112, roč. V., 13. 5. 1994, s. 8.

²⁷⁴ NESG. Počet mrtvých ve Rwandě může být až půl milionu. *Mladá fronta Dnes*, č. 114, roč. V., 16. 5. 1994, s. 1.

²⁷⁵ PRAVDA, Petr. Operace pro Rwandu neslibuje radikální obrat k příměří. *Mladá fronta Dnes*, č. 116, roč. V., 18. 5. 1994, s. 9.

²⁷⁶ NESG. Rwanda: dělostřelecký granát zasáhl nemocnici v Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 118, roč. V., 20. 5. 1994, s. 8.

²⁷⁷ NESG. Rwandští povstalci dobyli kasárna a letiště v Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 120, roč. V., 23. 5. 1994, s. 8.

²⁷⁸ NESG. Rwandská vláda násilí chystala. *Mladá fronta Dnes*, č. 122, roč. V., 25. 5. 1994, s. 8.

OSN i celého mezinárodního společenství.²⁷⁹ V rubrice „Ze zahraničí“ pak byla uvedena informace o raketovém útoku na budovu Mezinárodního výboru Červeného kříže v Kigali, který si vyžádal dva lidské životy.²⁸⁰

O úspěšné ofenzivě jednotek RPF proti vládním silám v hlavním městě Kigali informovaly noviny v pátek 27. května.²⁸¹ Na konci května byla na titulní straně deníku zveřejněna fotografie zraněných dětí v Kigali (viz příloha č. 9) a v rubrice „Ze zahraničí“ otištěn článek o mírových rozhovorech mezi delegací rwandské armády a zástupci RPF. Nicméně jak bylo zmíněno, i přes tyto rozhovory pokračovaly boje o hlavní město.²⁸²

Prvního června se čtenář Mladé fronty Dnes mohl dozvědět o masakru pětiset Tutsiů v uprchlickém táboře v Kagbayi, vzdáleného 50 km od Kigali. Bylo také uvedeno, že poté, co byl ve Rwandě zabit jeden z důstojníků OSN, přerušila OSN veškeré operace v zemi, dokud se situace neuklidní.²⁸³ Dne 6. června byla v novinách věnována pozornost pokračující ofenzivě jednotek RPF, které na začátku června dobývaly pomocí děl a minometů město Gitarama, ve kterém sídlila rwandská vláda.²⁸⁴ „Rwandští povstalci vraždí kněze“, tak zněl titulček článku v pátek 10. června. Čtyři vojáci RPF měli poblíž Kigali zabít devět duchovních a 63 civilistů. Důvodem byla domněnka vojáků, že jsou odpovědní za vyvraždění jejich rodin.²⁸⁵ O den později přinesl deník informaci o stále velmi nebezpečné a nepřehledné situaci v hlavním městě. RPF měla mít pod kontrolou již polovinu země a započala novou ofenzívu, jejímž cílem bylo zabránit pokračujícímu masovému vyvražďování obyvatelstva.²⁸⁶ V úterý 14. června se v novinách objevila zpráva o dobytí města Gitaramy. „Město bylo vyčištěno našimi jednotkami a vláda uprchla do nedalekých hor“, uvedl velitel povstaleckých jednotek generálmajor Paul Kagame.²⁸⁷ O dva dny později byla na titulní straně otištěna fotografie dvou dětí v jedné z polních nemocnic, které v severozápadní části Rwandy zřídil Červený kříž. Pod fotografií byla informace o popravě čtyřiceti dětí od deseti do čtrnácti let, které

²⁷⁹ NESG. Gháli: Rwanda je neúspěchem OSN. *Mladá fronta Dnes*, č. 123, roč. V., 26. 5. 1994, s. 1.

²⁸⁰ NESG. Ve Rwandě se útočí na zařízení OSN. *Mladá fronta Dnes*, č. 123, roč. V., 26. 5. 1994, s. 8.

²⁸¹ NESG. Povstalecké skupiny utahují obklíčení rwandského Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 124, roč. V., 27. 5. 1994, s. 8.

²⁸² NESG. Navzdory mírovým rozhovorům střelba ve Rwandě neutichla. *Mladá fronta Dnes*, č. 127, roč. V., 31. 5. 1994, s. 1, 8.

²⁸³ NESG. Masakr běženců poblíž Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 128, roč. V., 1. 6. 1994, s. 8.

²⁸⁴ NESG. Rwanda: povstalci zesílili ofenzívu proti Gitaramě. *Mladá fronta Dnes*, č. 132, roč. V., 6. 6. 1994, s. 8.

²⁸⁵ NESG. Rwandští povstalci vraždí kněze. *Mladá fronta Dnes*, č. 136, roč. V., 10. 6. 1994, s. 8.

²⁸⁶ NESG. Situace ve Rwandě se horší, lidé čekají na evakuaci. *Mladá fronta Dnes*, č. 137, roč. V., 11. 6. 1994, s. 8.

²⁸⁷ NESG. Rwandští povstalci dobyli sídlo vlády. *Mladá fronta Dnes*, č. 138, roč. V., 14. 6. 1994, s. 8.

postříleli členové jedné z milicí Hutuů.²⁸⁸ Na straně osm pak byl krátký článek, ve kterém bylo uvedeno, že pokud budou ve Rwandě pokračovat masakry obyvatel, tak je Francie připravena k vojenské intervenci.²⁸⁹

V pátek 17. června bylo v příspěvku k situaci ve Rwandě uvedeno, že odpovědnost za situaci nesou obě strany konfliktu: „*Milice Hutuů proto, že vraždí obyvatelstvo pouze pro jeho etnický původ, a RPF z toho důvodu, že se rozhodla dosáhnout naprostého vítězství bez jakýchkoli ústupků*“.²⁹⁰ V sobotu byl v Mladé frontě Dnes otištěn článek, ve kterém byla informace o 11 tisících obětech etnických čistek, které byly za poslední měsíce vytaženy z Viktoriina jezera. Podle Světové zdravotnické organizace nicméně testy prokázaly, že voda nebyla natolik závadná, aby jí zvířata nemohla pít. V závěru článku bylo zmíněno, že za tři měsíce bojů zahynulo ve Rwandě až milion lidí.²⁹¹

OSN poskytla v červnu Francii mandát vytvořit na jihozápadě Rwandy humanitární zónu, kde by byli civilisté chráněni před násilím. Na 2500 vojáků francouzské mise Tyrkys dorazilo do Rwandy 23. června.²⁹² O vstupu francouzských jednotek informovaly noviny týž den titulkem „*Francouzští vojáci jedou do Rwandy*“, pod kterým bylo uvedeno schválení francouzské intervence ve Rwandě Radou bezpečnosti OSN. Rovněž zde bylo uvedeno, že vojenská akce pod názvem Operace Tyrkys bude soustředěna v jihozápadní části Rwandy, kde se nachází velmi početná část tutsijského obyvatelstva.²⁹³ O den později byla otištěna zpráva v rubrice „*Ze zahraničí*“, která pokračovala v informování o vstupu francouzských jednotek do Rwandy, jejímž cílem byla ochrana obyvatelstva a ukončení masakrů.²⁹⁴ Do konce června roku 1994 byly k situaci ve Rwandě otištěny výhradně zprávy, které reportovaly o působení francouzských intervenčních jednotek ve Rwandě.

Prvního července přinesly noviny informaci o naléhavé žádosti Francie o pomoc mezinárodního společenství s její misí ve Rwandě. Francouzský ministr zahraničí Léotard po návštěvě tří uprchlických táborů ve Rwandě prohlásil, že Francie není schopna jednat sama a že nemůže výhradně zastupovat celé světové společenství. Bylo zde ještě dodáno, že v nejbližších dnech by do Rwandy mělo přiletět několik stovek francouzských vojáků a

²⁸⁸ NESG. Ve Rwandě bylo popraveno čtyřicet unesených dětí. *Mladá fronta Dnes*, č. 140, roč. V., 16. 6. 1994, s. 1.

²⁸⁹ NESG. Intervence ve Rwandě je na spadnutí. *Mladá fronta Dnes*, č. 140, roč. V., 16. 6. 1994, s. 8.

²⁹⁰ NESG. Masakr dětí komplikuje situaci ve Rwandě. *Mladá fronta Dnes*, č. 142, roč. V., 17. 6. 1994, s. 8.

²⁹¹ NESG. Mrtvoly zaplavují Viktoriino jezero. *Mladá fronta Dnes*, č. 143, roč. V., 18. 6. 1994, s. 8.

²⁹² ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 142-143. ISBN 978-80-7422-175-0.

²⁹³ NESG. Francouzští vojáci jedou do Rwandy. *Mladá fronta Dnes*, č. 147, roč. V., 23. 6. 1994, s. 1.

²⁹⁴ NESG. Francouzi vstoupili do Rwandy, povstalci zatím jen varují. *Mladá fronta Dnes*, č. 148, roč. V., 24. 6. 1994, s. 8.

doplnit tak misi, jejíž počet členů se měl zastavit na čísle 2500.²⁹⁵ Na stránkách Mladé fronty Dnes bylo 4. července možné se dozvědět o prudkých bojích v hlavním městě Kigali, při kterých jednotky RPF podnikly rozsáhlý útok na vojenská kasárna.²⁹⁶

„*Rwandští povstalci chtějí umírněného Hutua za premiéra*“, tak zněl nadpis článku, ve kterém bylo uvedeno, že představitelé RPF chtějí za premiéra plánované vlády národního usmíření Faustina Twagiramungu. V závěru článku bylo zmíněno, že si konflikt vyžádal na půl milionu lidských životů.²⁹⁷ Dne 9. července byla v novinách otištěna informace o žádosti Francie o pomoc humanitárních organizací se situací statisíců uprchlíků, kteří v důsledku konfliktu opustili své domovy.²⁹⁸

V pondělí 11. července přinesl deník informaci o porážce vládních vojsk, jejichž představitelé vyzvali RPF k okamžitému příměří.²⁹⁹ O dva dny později byla v rubrice „*Ze zahraničí*“ otištěna fotografie (viz příloha č. 10), u které byl tento popis: „*Vládní vojáci sledují proud uprchlíků, převážně z kmene Tutsiů, kteří před postupem povstalců prchají na západ Rwandy*“.³⁰⁰ Podle mne byl popis fotografie chybný, a to ze dvou důvodů. Tím prvním je ten, že se mi zdá velmi nepravděpodobné, aby kolem ozbrojené vládní hlídky prošly klidnou chůzí tisíce Tutsiů, kteří v té době byli vládními silami stále vražděni. Druhý důvod podle mne spočívá v tom, že před postupem jednotek RPF neprchali Tutsiové, kteří RPF tvořili, nýbrž Hutuové, kteří se ze strany RPF báli odvety za masakry, kterých se během tří měsíců dopustili většinou Hutuové na Tutsiích. Správně znění popisku fotografie tak mělo být: „*Vládní vojáci sledují proud uprchlíků, převážně z kmene Hutuů, kteří před postupem povstalců prchají na západ Rwandy*“. Mé tvrzení potvrzuje poslední odstavec v článku, který byl pod fotografií: „*Podle agentury Reuter síly RPF zatím postupují na vládními vojáky kontrolovaný západ státu. Před nimi prchá do města Gisenyi na severozápadě Rwandy 500 000 Hutuů*“. Článek mimo jiné informoval o tom, že mandát francouzské mise Tyrkys vyprší 21. srpna.³⁰¹

Ve čtvrtek 14. srpna byla otištěna zpráva o navracejících se uprchlících do Rwandy. Jak uvedl jeden z činitelů ugandského ministerstva vnitra „*Stovky exulantů opouštějí denně Ugandu od té doby, co RPF dobyla hlavní město Kigali a svrhla prohutskou vládu*“. Zatímco

²⁹⁵ NESG. Francie žádá pomoc pro misi ve Rwandě. *Mladá fronta Dnes*, č. 154, roč. V., 1. 7. 1994, s. 8.

²⁹⁶ NESG. Útok na kasárna v Kigali. *Mladá fronta Dnes*, č. 156, roč. V., 4. 7. 1994, s. 8.

²⁹⁷ NESG. Rwandští povstalci chtějí umírněného Hutua za premiéra. *Mladá fronta Dnes*, č. 157, roč. V., 7. 7. 1994, s. 8.

²⁹⁸ NESG. Problém uprchlíků ve Rwandě Francie sama nevyřeší. *Mladá fronta Dnes*, č. 159, roč. V., 9. 7. 1994, s. 8.

²⁹⁹ NESG. Vládní vojska ve Rwandě byla poražena. *Mladá fronta Dnes*, č. 160, roč. V., 11. 7. 1994, s. 8.

³⁰⁰ NESG. Rwandští utečenci se začínají vracet. *Mladá fronta Dnes*, č. 163, roč. V., 14. 7. 1994, s. 8.

³⁰¹ NESG. Rwandští utečenci se začínají vracet. *Mladá fronta Dnes*, č. 163, roč. V., 14. 7. 1994, s. 8.

Tutsiové se do Rwandy navraceli, Hutuové ze strachu z vendety prchali do okolních zemí. RPF kontrolovala dvě třetiny země a postupně dobývala další města. V důsledku toho očekávaly humanitární organizace pouze okolo zairského města Gomy na půl milionu uprchlíků.³⁰² O den později byla zairská příhraniční oblast popsána v novinách takto: „Uprchlíci zaplavili čtyři pole a fotbalový stadion, který pro ně byl vyčleněn. Zem je poseta lidmi, hadry, dekami a přikrývkami, oblohu zahalil kouř z nespočtu ohňů“.³⁰³

13.3 Informace v Mladé frontě Dnes po genocidě

V úterý 19. července přinesl deník informaci o vítězství RPF nad vládními vojsky. Dále bylo zmíněno, že v neděli byl jmenován do funkce prezidenta Rwandy Pasteur Bizimungu.³⁰⁴

V reakci na ukončení genocidy a vítězství RPF prchali ze země kromě extrémních Hutuů, také civilisté, kteří měli strach z odvety ze strany Tutsiů. Útočiště nalézali v uprchlických táborech v sousedních zemích.³⁰⁵ V Mladé frontě Dnes bylo 20. července uvedeno, že po vítězství RPF se počty uprchlíků ztrojnásobily. Mluvčí Úřadu vysoké komisařky OSN pro uprchlíky Sylvana Foaová popsala situaci takto: „Exodus rwandských Hutuů do Zairu dosáhl strašlivých, přímo biblických rozměrů a mnoho lidí může zemřít, pokud okamžitě nedostane potraviny a vodu“.³⁰⁶ Další den byl v novinách otištěn článek o velmi špatných podmínkách rwandských uprchlíků v zairských táborech, kde byl nedostatek potravin a léků.³⁰⁷ Vedle tohoto článku byl k situaci ve Rwandě komentář redaktora Radka Palaty s názvem „Boj o moc v africké Rwandě je tragédií pro miliony lidí“. Ve svém příspěvku ve stručnosti zmínil etnickou rivalitu, která mezi Hutuy a Tutsii panovala již v dávné historii a popsal události, které se ve Rwandě během posledních tří týdnů odehrály.³⁰⁸

³⁰² NESG. Rwanda: povstalci postupují, masový exodus pokračuje. *Mladá fronta Dnes*, č. 164, roč. V., 15. 7. 1994, s. 8.

³⁰³ NESG. Statisíce obyvatel Rwandy zoufale prchají ze země. *Mladá fronta Dnes*, č. 165, roč. V., 16. 7. 1994, s. 1.

³⁰⁴ NESG. Rwandští povstalci oznámili vítězství ve válce. *Mladá fronta Dnes*, č. 167, roč. V., 19. 7. 1994, s. 14.

³⁰⁵ ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 143.

³⁰⁶ NESG. Rwandský exodus má biblické rozměry. *Mladá fronta Dnes*, č. 168, roč. V., 20. 7. 1994, s. 8.

³⁰⁷ NESG. Rwandští uprchlíci zoufale čekají na potraviny a léky. *Mladá fronta Dnes*, č. 169, roč. V., 21. 7. 1994, s. 8.

³⁰⁸ PALATA, Radek. Boj o moc v africké Rwandě je tragédií pro miliony lidí. *Mladá fronta Dnes*, č. 169, roč. V., 21. 7. 1994, s. 9.

Dne 25. listopadu informovala Mladá fronta Dnes o epidemii cholery v uprchlických táborech v Zairu, která si každý den vyžádala tisíce lidských životů.³⁰⁹ I přes epidemii cholery zůstávalo v uprchlických táborech v Zairu i nadále na milion rwandských uprchlíků, většinou Hutuů, kteří se po vítězství RPF báli návratu do vlasti.³¹⁰ O příletu amerického vojenského letadla s vybavením na čištění kontaminované vody, která mezi uprchlíky šířila cholera, informoval deník ve středu 27. července.³¹¹ Kritické situaci v uprchlických táborech se Mladá fronta Dnes věnovala také další den. V článku s nadpisem „*Cholera zabíjí po tisících, běženci zůstávají*“ bylo uvedeno, že epidemie cholery dosáhla takových rozměrů, že humanitární pracovníci nestíhají spalovat infikované mrtvoly.³¹² Poslední zpráva, která se v červenci týkala rwandských běženců, informovala o tom, že v uprchlických táborech v okolí zairského města Goma, zemřelo v důsledku nemoci a vyčerpání na 19 500 Rwandů. Většina kamionů, které měly uprchlíkům dopravovat potraviny, tak spíše sloužila ke sběru mrtvol.³¹³

Prvního srpna byl otištěn článek o příletu amerických vojáků, kteří měli zprovoznit letiště v hlavním městě Kigali. Byla také zmíněna zvýšená humanitární pomoc ze strany Německa, Velké Británie a USA.³¹⁴ Další den se noviny věnovaly kritické situaci v uprchlických táborech okolo města Goma, kde se nově rozšířila epidemie úplavice.³¹⁵ O příletu britské jednotky, která měla ve Rwandě vypomoci zejména s obnovou infrastruktury země, podaly noviny zprávu 3. srpna.³¹⁶ Následujícího dne se čtenář Mladé fronty Dnes mohl dozvědět o prohlášení rwandského premiéra Twagiramungy, ve kterém vyzval rwandské uprchlíky v sousedních zemích k návratu do vlasti. Nová rwandská vláda podle něj byla jednotná, usilující o národní usmíření a mohla uprchlíkům po návratu z okolních zemí nabídnout bezpečí.³¹⁷

V pondělí 8. srpna byl v deníku na titulní straně otištěn zajímavý rozhovor redaktora Radka Palaty a Kateřiny Kratochvílové s třicetiletým Rwandem Abdulem (viz příloha č. 11), kterého ze země vyhnal strach ze smrti a skončil v České republice. „*Ztratil jsem všechno. Bylo mi úplně jedno, kam jdu a co se mnou bude. Chtěl jsem jenom přežít*“, řekl Abdul v rozhovoru. Autem se dostal do jižního Súdánu, ze kterého se za pomoci kamaráda

³⁰⁹ NESG. Cholera zabíjí tisíce běženců ze Rwandy. *Mladá fronta Dnes*, č. 172, roč. V., 25. 7. 1994, s. 8.

³¹⁰ NESG. Běženci ze Rwandy se obávají návratu. *Mladá fronta Dnes*, č. 173, roč. V., 26. 7. 1994, s. 8.

³¹¹ NESG. Pomoc Rwandům není stále dostatečná. *Mladá fronta Dnes*, č. 174, roč. V., 27. 7. 1994, s. 8.

³¹² NESG. Cholera zabíjí po tisících, rwandští uprchlíci zůstávají. *Mladá fronta Dnes*, č. 175, roč. V., 28. 7. 1994, s. 8.

³¹³ NESG. Kamióny převážejí místo jídla mrtvé. *Mladá fronta Dnes*, č. 177, roč. V., 30. 7. 1994, s. 1.

³¹⁴ NESG. Pomoc nemocným z Rwandy začala konečně slít. *Mladá fronta Dnes*, č. 178, roč. V., 1. 8. 1994, s. 1.

³¹⁵ NESG. Úplavice ohrožuje Rwandy více než cholera. *Mladá fronta Dnes*, č. 179, roč. V., 2. 8. 1994, s. 14.

³¹⁶ NESG. Ve Rwandě začala operace Britů nazvaná Gabriel. *Mladá fronta Dnes*, č. 180, roč. V., 3. 8. 1994, s. 8.

³¹⁷ NESG. Rwanda vyzývá uprchlíky k návratu a slibuje bezpečí. *Mladá fronta Dnes*, č. 181, roč. V., 4. 8. 1994, s. 8.

přesunul do Egypta. Dále směřoval do Evropy, hranice České republiky překročil ilegálně, ukryt v malém prostoru pod střechou železničního vagónu. Policie Abdula převezla do uprchlického tábora, kde čekal na vyřízení žádosti statutu uprchlíka. Nicméně s tím, že by žil v České republice, nepočítal. Po uklidnění situace ve Rwandě byl rozhodnut se do ní vrátit.³¹⁸ V rubrice „*Ze zahraničí*“ pak byla informace o postupně se navracejících uprchlících ze sousedních zemí.³¹⁹ V úterý 9. srpna se v deníku objevil článek, ve kterém byl uveden názor rwandského premiéra Faustina Twagiramungy na budoucnost země: „*Neděláme si nárok na stabilní zemi, dokud nebudeme mít stabilní počet obyvatel. Neměli jsme úrodu letos a nebudeme ji mít zřejmě ani příští rok. Ale když se lidé vrátí, mohou pokračovat v práci a zajistit si obživu*“. Rovněž informoval, že rwandská vláda jedná se zairskou vládou o tom, že město Goma, kde bylo na 850 tisíc rwandských uprchlíků, navštíví její zástupci a pokusí se je přemluvit k návratu do vlasti.³²⁰

O žádosti rwandské vlády, aby OSN urychleně vytvořila mezinárodní tribunál, který by soudil pachatele nedávných zločinů proti lidskosti, bylo možné se dočíst 11. srpna. O den později byla na titulní straně novin fotografie protestujících mladých Zaiřanů proti přítomnosti uprchlíků z Rwandy (viz příloha č. 12).³²¹ V rubrice „*Ze zahraničí*“ pak na tuto fotografii navazovala zpráva, podle které v centru Gomy protestovaly tisíce Zaiřanů proti situaci, která se po příchodu statisíců rwandských uprchlíků ve městě vytvořila.³²² V pondělí 15. srpna informovala Mladá fronta Dnes o novém masovém exodu obyvatel. Jednalo se zejména o Hutuy, kteří se báli budoucího vývoje v oblasti, ze které se měly stáhnout francouzské jednotky.³²³

„*Obávaný odchod Francouzů začal*“, tak zněl titulek článku ve čtvrtek 18. srpna, ve kterém bylo zmíněno, že francouzští vojáci již předali třetinu humanitární zóny na jihozápadě Rwandy pod kontrolu ghanským příslušníkům pomocné mise OSN. Ti disponovali menším mandátem OSN než Francouzi - mohli střílet pouze v sebeobraně, nikoli na ochranu uprchlíků.³²⁴ O opětovném exodu Hutuů do Zairu, informovaly noviny v sobotu 20. srpna. Důvodem bylo oznámení rwandské vlády, tvořenou převážně členy RPF, obsadit humanitární

³¹⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, Kateřina a PALATA, Radek. Prchnout ze Rwandy znamená přežít. *Mladá fronta Dnes*, č. 184, roč. V., 8. 8. 1994, s. 1, 2.

³¹⁹ NESG. Rwandští běženci se vrací pomalu. *Mladá fronta Dnes*, č. 184, roč. V., 8. 8. 1994, s. 8.

³²⁰ NESG. Rwandský premiér načrtl chmurnou budoucnost země. *Mladá fronta Dnes*, č. 185, roč. V., 9. 8. 1994, s. 8.

³²¹ NESG. *Mladá fronta Dnes*, č. 188, roč. V., 12. 8. 1994, s. 1.

³²² NESG. Zaiřané protestují proti utečencům. *Mladá fronta Dnes*, č. 188, roč. V., 12. 8. 1994, s. 8.

³²³ NESG. Hrozí opakování exodu ze Rwandy. *Mladá fronta Dnes*, č. 190, roč. V., 15. 8. 1994, s. 1.

³²⁴ NESG. Obávaný odchod Francouzů začal. *Mladá fronta Dnes*, č. 193, roč. V., 18. 8. 1994, s. 1.

zónu na jihu Rwandy po odchodu francouzských jednotek.³²⁵ O dva dny později otisknul deník zprávu o dalších desítkách tisíc Hutuů, kteří v reakci na ukončení francouzské mise Tyrkys odcházeli do Zairu.³²⁶ Obdobná informace se v novinách objevila také v úterý 23. srpna. V parcích a ulicích zairského města Bukavu mělo živořit na 100 tisíc rwandských uprchlíků.³²⁷

O zhoršující se bezpečnostní situaci v zairských uprchlických táborech, přinesla Mladá fronta Dnes zprávu v pátek 26. srpna.³²⁸ Na začátku září informoval deník o prohlášení zairského ministra spravedlnosti Kamandy Wa Kamandy, který v reakci na velmi tíživou situaci, v jaké se Zair po přílivu uprchlíků ocitnul, vystoupil s požadavkem, aby Zair opustilo do konce září 1,2 milionu rwandských uprchlíků.³²⁹ Dne 7. září byla otištěna informace o nařízení nové rwandské vlády jednotkám RPF, aby obsadily někdejší francouzskou humanitární zónu na jihu Rwandy.³³⁰ O necelý týden později uvedlo periodikum zprávu o odmítnutí rwandského premiéra Twagiramungy udělit amnestii osobám odpovědným za nedávné masakry, při kterých přišly o život stovky tisíc lidí.³³¹ V sobotu 24. září byla v novinách uveřejněna informace o údajném povraždění několika tisíc Hutuů příslušníky RPF, ke kterému mělo dojít v posledních dvou měsících.³³²

Ke konci října 1994 se v rubrice „Ze zahraničí“ objevila zpráva o zabití padesáti lidí v uprchlickém táboru na severu Rwandy. Pachatelé byli neznámí.³³³ Druhého listopadu informovaly noviny o podobném incidentu, kdy bylo na severozápadě Rwandy zabito 36 lidí. Podle humanitárních pozorovatelů to byl nejhorší incident od 24. října 1994.³³⁴

V listopadu 1994 rozhodla Rada bezpečnosti o ustavení Mezinárodního tribunálu pro Rwandu (ICTR) se sídlem v tanzanijské Aruši. Úkolem tohoto tribunálu bylo stíhání osob, které se ve Rwandě v období od 1. ledna do 31. prosince 1994 dopustili genocidy a dalších závažných porušení mezinárodního humanitárního práva.³³⁵ Informaci, že Rwanda bude

³²⁵ NESG. Exodus ze rwandské humanitární zóny. *Mladá fronta Dnes*, č. 195, roč. V., 20. 8. 1994, s. 8.

³²⁶ NESG. Francouzi opustili Rwandu, Rwandané opouštějí zemi. *Mladá fronta Dnes*, č. 197, roč. V., 23. 8. 1994, s. 8.

³²⁷ NESG. Rwandští uprchlíci opět přecházejí do Zairu. *Mladá fronta Dnes*, č. 197, roč. V., 23. 8. 1994, s. 8.

³²⁸ NESG. Bezpečnost v Gomě se prudce zhoršuje. *Mladá fronta Dnes*, č. 200, roč. V., 26. 8. 1994, s. 8.

³²⁹ NESG. Zair se chce do konce měsíce zbavit uprchlíků. *Mladá fronta Dnes*, č. 206, roč. V., 2. 9. 1994, s. 8.

³³⁰ NESG. Zónu bezpečnosti ve Rwandě obsadily jednotky RPF. *Mladá fronta Dnes*, č. 210, roč. V., 7. 9. 1994, s. 8.

³³¹ NESG. Rwandský premiér vyloučil udělení amnestií. *Mladá fronta Dnes*, č. 215, roč. V., 13. 9. 1994, s. 14.

³³² NESG. Rwandští povstalci se mstí a masakrují Hutuy po tisících. *Mladá fronta Dnes*, č. 225, roč. V., 24. 9. 1994, s. 8.

³³³ NESG. Masakr běženců ze Rwandy. *Mladá fronta Dnes*, č. 252, roč. V., 26. 10. 1994, s. 9.

³³⁴ NESG. Útočníci ze Zairu zabili ve Rwandě 36 lidí. *Mladá fronta Dnes*, č. 257, roč. V., 2. 11. 1994, s. 10.

³³⁵ Zdroj: Informační centrum OSN. Mezinárodní společenství v roce 1994 ve Rwandě selhalo [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>

spolupracovat s mezinárodním tribunálem, který má soudit osoby odpovědné za genocidu v zemi, přinesla Mladá fronta Dnes 10. listopadu.³³⁶

Na začátku prosince přinesl deník zprávu šéfa komise OSN pro Rwandu Atsu-Koffiho Amegy, podle kterého si genocida ve Rwandě vyžádala na 500 tisíc lidských životů.³³⁷ Ve čtvrtek 8. prosince se čtenář deníku mohl dozvědět o objevení 25 masových hrobů s ostatky Tutsiů, které ve Rwandě našli vojáci OSN.³³⁸ O den později uveřejnil deník zprávu, podle které více než třetinu z odhadovaných osmi set tisíc obětí genocidy tvořily děti.³³⁹ V úterý 13. prosince byl v deníku otištěn článek, ve kterém bylo uvedeno, že vojáci OSN začnou v nejbližších dnech s postupným přesunem 350 tisíc rwandských uprchlíků z táborů na jihu země do jejich domovů.³⁴⁰ V polovině prosince se pak v novinách objevila krátká zpráva o přesunujících se mírových jednotkách OSN k uprchlickým táborům na jihozápadě Rwandy, kde měly po odzbrojení utečenců dohlížet na jejich bezpečný převoz do domoviny.³⁴¹

13.4 Shrnutí

Jednou z výzkumných otázek této práce je „*Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?*“ Mladá fronta Dnes již od začátku genocidy podávala články o situaci ve Rwandě takovým způsobem, který podle mne čtenáře šokoval a tím pádem zvýšil jeho pozornost k událostem, které se ve Rwandě odehrávaly. Jako příklad zde můžeme uvést článek, který byl na titulní straně deníku otištěn 12. dubna 1994. Jeho titulek „*Rwanda - hory mrtvých na ulicích*“ výrazným způsobem poukázal na to, v jak kritické situaci se země nacházela. Stav, v jakém se země po vypuknutí genocidy ocitla, poté „*dokreslil*“ začátek druhého odstavce tohoto článku: „*Mnohé oběti jsou pohřbeny ještě živé, protože není dost lékařů, kteří by zjistili pravý stav věci*“. Již pět dní po pádu prezidentského letadla, po kterém začalo docházet k prvním masakrům tutsijského obyvatelstva, podaly noviny informaci, kdo je za tyto činy odpovědný. Velmi dobrý vhled do situace ve Rwandě nabídl příspěvek v druhé polovině dubna, ve kterém byly uvedeny některé z informací mezinárodní organizace Human

³³⁶ NESG. Rwanda bude spolupracovat se soudy. *Mladá fronta Dnes*, č. 264, roč. V., 19. 11. 1994, s. 10.

³³⁷ NESG. Genocida ve Rwandě si podle OSN vyžádala nejméně 500 000 životů. *Mladá fronta Dnes*, č. 283, roč. V., 2. 12. 1994, s. 9.

³³⁸ NESG. Ve Rwandě objeveny další masové hroby. *Mladá fronta Dnes*, č. 288, roč. V., 8. 12. 1994, s. 10.

³³⁹ NESG. Při masakrech ve Rwandě umíraly stovky tisíc dětí. *Mladá fronta Dnes*, č. 289, roč. V., 9. 12. 1994, s. 9.

³⁴⁰ NESG. Státisíce uprchlíků ze Rwandy OSN přemístí z táborů domů. *Mladá fronta Dnes*, č. 292, roč. V., 13. 12. 1994, s. 10.

³⁴¹ NESG. OSN přesouvá tábory ve Rwandě. *Mladá fronta Dnes*, č. 294, roč. V., 15. 12. 1994, s. 10.

Rights Watch, které směřovaly k předsedovi RB OSN. Například, že armáda a policie se ihned po prezidentově smrti účastnily cíleného vraždění Tutsiů a umírněných Hutuů. Deník Mladá fronta Dnes v některých případech pouze neotiskl převzatou informaci, ale doplnil jí také komentářem ze strany redakce. Zajímavý byl rozhovor redaktora Radka Palaty a Kateřiny Kratochvílové s třicetiletým Abdulem, kterého ze Rwandy vyhnal strach ze smrti a skončil v České republice.

K hlavní výzkumné otázce této práce „*Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?*“ můžeme říci, že Mladá fronta Dnes reflektovala genocidu ve Rwandě na svých stránkách téměř denně. V roce 1994 bylo ve spojitosti s Rwandou otištěno v deníku 89 článků, z toho 17 na titulní straně a o událostech ve Rwandě podával deník poměrně obsáhlé zpravodajství. Genocidu tedy reflektoval odpovídajícím způsobem, články byly často doplněné o fotografie a o počtu obětí podával průběžné informace.

V případě výzkumné otázky „*Jaké zdroje si periodika vybírala?*“, lze konstatovat, že ve většině příspěvků nebyl uveden zdroj informací. Pokud uveden byl, odkazoval deník na informace od zpravodajské agentury Reuter. Na výzkumnou otázku „*Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?*“ můžeme odpovědět, že v žádném z článků, které byly k událostem ve Rwandě v roce 1994 v deníku vydány, nebylo uvedeno, že by informace pocházely od redaktora Mladé fronty Dnes, který by byl ve Rwandě, nebo v sousední zemi a je možné tedy říci, že deník do Rwandy vlastní reportéry nevyslal.

„*Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě pravidelně informovala*“, tak zní hypotéza této práce. U deníku Mladé fronty Dnes se nám tato hypotéza potvrdila. Svě čtenáře informoval o genocidě ve Rwandě pravidelně a věnoval podle mne tomuto tématu na svých stránkách dostatečný rozsah zpravodajství.

14 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v týdeníku Reflex

Týdeník Reflex začal o událostech ve Rwandě informovat až začátkem srpna 1994, tedy necelý měsíc po ukončení genocidy. Do té doby se africkému kontinentu věnovaly články, které se týkaly povolební situace v Jihoafrické republice, nebo hladomoru v Somálsku.

První článek o Rwandě se v týdeníku Reflex objevil až 8. srpna 1994. Tento článek byl otištěn v rubrice „Svět“ a byl uveden titulkem „*Bohové musí být šílení*“. Jednalo se o

čtyřstránkovou reportáž, která popisovala cestu Jana Šibíka z Tanzanie do hlavního města Rwandy - Kigali. První dvě strany líčily útrapy pochodu přeživších obyvatel Rwandy, zejména tedy Hutuů, kteří směřovali do uprchlického tábora Benaco v Tanzanii, dvacet kilometrů od rwandských hranic. Na ploše čtyři krát tři kilometry se zde tísnilo na půl milionu uprchlíků. Jan Šibík na konci článku popisuje jeden ze zážitků u mostu přes řeku Kagera: „*Na mostě se mi zvedá žaludek. Pod vodopádem se ve víru melou opuchlé mrtvolky. Proud je žene přes kameny, zůstávají tam ležet jak zrůdní paňácové a jen občas kývnou rukou...Pojď, pojd', ty cizej! Dlaně mi spadnou na kov zábradlí a spálí se. Z roztančeného žaludku vylítne kola s trochou chleba, slin a krve. Bliju zlomený v pase a je mi jasné, že do Kigali nedojdu.*“³⁴²

Druhý článek, který se týkal Rwandy, byl v týdeníku Reflex otištěn 15. srpna 1994 a byl doprovázen fotografiemi z uprchlického tábora v Benacu (viz příloha č. 13). Nadpis článku zněl „*Pomozme Rwandě!!!*“. Jeho autorem byl opět Jan Šibík a ve svém textu obeznámil čtenáře s tím, že v důsledku konfliktu ve Rwandě opustili své domovy více než tři miliony lidí a dále zde uvedl: „*Dnešní masakry začaly šestého dubna 1994 po sestřelení letadla s prezidentem Rwandy z kmene Hutů.*“³⁴³ Tato informace je podle mne zavádějící, jelikož si jí čtenář mohl vyložit tím způsobem, že masakry ve Rwandě stále probíhají. Tento článek byl ale otištěn v polovině srpna 1994, tedy měsíc po skončení genocidy, kdy už masakry jako za jejího trvání rozhodně neprobíhaly. Na konci článku byly slibovány podrobnější informace v reportáži Jana Šibíka v čísle 36.³⁴⁴ S ním byl nejprve v avizovaném čísle v rubrice „*Realita*“ otištěn velmi stručný rozhovor, konkrétně se jednalo o tři otázky, které se týkaly rwandských uprchlíků.³⁴⁵ V témže vydání byl poté v rubrice „*Analýza*“ obsáhlý článek o Rwandě, který byl doplněn řadou fotografií. Na jeho vypracování se podíleli redaktoři zahraničního oddělení týdeníku Reflex Zdeněk Čech a Dana Mazalová. Autorem doprovodných textů a fotografií byl již zde několikrát zmiňovaný Jan Šibík. Nutno zde podotknout, že fotografiím z uprchlických táborů (viz příloha č. 14) zde byla na úkor textu věnována velká část článku. V textu zde byla zmíněna stručná historie Rwandy a události, které konfliktu předcházely. Samotné genocidě bylo potom věnováno minimum prostoru. Pouze zde bylo zmíněno, že do 15. května bylo ve Rwandě vyvražďeno na 500 tisíc lidí. Článek byl zakončen otázkou „*Kdo za to může?*“³⁴⁶

³⁴² ŠIBÍK, Jan. Bohové musí být šílení. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 33, roč. V., 8. 8. 1994, Praha, s. 12-15.

³⁴³ ŠIBÍK, Jan. Pomozme Rwandě. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 34, roč. V., 15. 8. 1994, Praha, s. 15.

³⁴⁴ ŠIBÍK, Jan. Pomozme Rwandě. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 34, roč. V., 15. 8. 1994, Praha, s. 15.

³⁴⁵ NESG. Dar do pekla. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 34, roč. V., 29. 8. 1994, Praha, s. 11.

³⁴⁶ ČECH, Z., D. MAZALOVÁ a J. ŠIBÍK. Msta. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 34, roč. V., 29. 8. 1994, Praha, s. 30-35.

Poslední článek o situaci ve Rwandě byl v týdeníku Reflex vydán 5. září 1994. Reportér Jan Šibík v něm na dvou stranách popisoval útrapy života v uprchlických táborech Kibumba a Katala v Zairu. Článek byl opět doplněn o fotografie z uprchlických táborů (viz příloha č. 15).³⁴⁷

14.1 Shrnutí

Týdeník Reflex se genocidou ve Rwandě v době jejího trvání na svých stránkách vůbec nezabýval. Informovat své čtenáře o situaci ve Rwandě necelý měsíc po skončení genocidy, jejímž výsledkem bylo na 800 tisíc zavražděných obyvatel, mi přijde jako pochybení redakce časopisu Reflex, který se v té době věnoval společenským, kulturním a politickým tématům. Ani v jednom z pěti článků, které byly v roce 1994 v souvislosti se Rwandou otištěny, se redaktoři nevěnovali samotnému průběhu genocidy. Z toho vyplývá, že v případě ověření hypotézy této práce „*Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě pravidelně informovala*“ musíme konstatovat, že se nám její ověření u časopisu Reflex nepotvrdilo.

Jednou z výzkumných otázek této práce je „*Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?*“ Téměř všechny články časopisu Reflex, které se týkaly Rwandy, byly sepsány pouze reportérem a fotografem Reflexu Janem Šibíkem, který se v roce 1994 pohyboval ve Rwandě a v okolních zemích a vycházely tak z jeho vlastních postřehů. Pouze 29. srpna se na článku společně s Janem Šibíkem podíleli také Dana Mazalová a Zdeněk Čech. S tím souvisí odpověď také na další výzkumnou otázku této práce „*Jaké zdroje si periodika vybírala?*“ Týdeník Reflex vycházel pouze z informací svého fotoreportéra ve Rwandě Jana Šibíka. Ani v jednom z článků, které se v roce 1994 vztahovaly ke Rwandě, není odkaz na jiné zdroje informací.

Co se týče základní výzkumné otázky „*Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?*“, tak musíme říci, že ani v jednom z pěti článků, které byly v roce 1994 v souvislosti se Rwandou otištěny, se redaktoři nevěnovali samotnému průběhu genocidy, a jak již bylo zmíněno, tak v době jejího průběhu o ní nepodali žádnou zprávu. V čísle 34, které bylo vydáno 29. srpna, byl článek týkající se situaci v zemi po genocidě zakončen otázkou, kdo za to může? Místo toho bych zde očekával úvahu nad tím, proč mezinárodní společenství genocidě nezabránilo a z jakého důvodu k ní bylo tak dlouhou dobu lhostejné. Články, které

³⁴⁷ ŠIBÍK, Jan. Dar do pekla. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, č. 37, roč. V., 5. 9. 1994, Praha, s. 22-25.

se od začátku srpna 1994 v týdeníku objevily, pak spíše reflektovaly situaci v uprchlických táborech v sousedních zemích, než samotnou situaci ve Rwandě.

„*Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?*“ Na základě toho, že týdeník Reflex o průběhu genocidy své čtenáře vůbec neinformoval a články, které v něm byly po jejím skončení otištěny, se spíše věnovaly situaci v uprchlických táborech, lze vyvozovat, že jeho redakce nevnímala genocidu ve Rwandě jako natolik závažnou společenskou událost, aby o ní svým čtenářům zprostředkovala informace.

15 Reflexe událostí ve Rwandě v roce 1994 v týdeníku Respekt

Týdeník Respekt se o genocidě ve Rwandě snažil informovat záhy po jejím vypuknutí. První článek, který se týkal Rwandy, byl v Respektu otištěn 18. dubna 1994. V rubrice „*Zahraničí*“, byl ve sloupku „*Týden ve světě*“ věnován krátký příspěvek Rwandě, ve kterém bylo zmíněno, že od smrti prezidenta Habyarimana, je země zmítána násilím mezi většinovými Hutuy a minoritními Tutsii, které si už vyžádalo na dvacet tisíc obětí a další desítky tisíc lidí kvůli němu opustilo své domovy. Dále zde bylo uvedeno, že hlavní město Kigali je po bojích téměř liduprázdné.³⁴⁸

Další zpráva o Rwandě se v Respektu objevila o týden později. Opět v rubrice „*Zahraničí*“ se čtenář mohl dozvědět, že těžké boje mezi zneprátelenými stranami pokračují, a také zde byla informace o rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, na základě kterého bylo ve Rwandě ponecháno pouze 270 příslušníků mírových sil.³⁴⁹

Dne 16. května byl v týdeníku Respekt věnován Rwandě jen krátký článek, který informoval o masakru 88 studentů ve škole v Gikongor na jihu země. Studenti byli údajně rozsekáni mačetami a jejich etnická příslušnost nebyla známa.³⁵⁰

První obsáhlejší článek, který se týkal Rwandy, byl otištěn v Respektu 23. května. Nadpis článku zněl „*Masakry na oplátku*“. Hned v jeho úvodu byla velmi zavádějící informace, a to ta, že po pádu prezidentského speciálu v dubnu 1994, se RPF dala na pochod proti hlavnímu městu Kigali, ze kterého se vládní síly začaly stahovat do exilu a statisíce lidí, kteří si chtěli zachránit život před genocidou, odešli za hranice země. Z tohoto výkladu mohl

³⁴⁸ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 16, roč. 5., 18. 4. 1994, Praha, s. 12.

³⁴⁹ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 17, roč. 5., 25. 4. 1994, Praha, s. 12.

³⁵⁰ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 20, roč. 5., 16. 5. 1994, Praha, s. 12.

čtenář týdeníku nabýt dojmu, že tím, před kterým lidé v dubnu prchali a kdo odstartoval genocidu, byly jednotky RPF. Scénář, který byl však v článku zmíněn, se odehrál až na přelomu května a června, kdy RPF postupně obsazovala hlavní město a pacifikovala vládní jednotky.³⁵¹ Rovněž se mi nezdá úvaha autora tohoto článku, afrikanisty Vladimíra Klímy, nad květnovým návrhem generálního tajemníka OSN, vyslat do Rwandy 5500 vojáků: „*OSN si musí dobře spočítat finanční prostředky. Vysílání jednotek do ohnisek napětí je značně nákladné a ne vždy se setkává s úspěchem. Nemalé rozpaky vzbudila například mírotvorná mise v Somálsku, v němž aspirace klanových předáků fakticky rozložila ústřední státní moc. Ale i tam, kde se posílání mezinárodních sborů celkem daří, se vtírají otázky: Jak dlouho mohou cizí jednotky zajišťovat mír, bezpečí a přísun humanitární pomoci? V kolika zemích se může Rada bezpečnosti v tomto rozsahu angažovat? Vždyť jen na mapě současné Afriky je bolavých míst celá řada.*“³⁵² Vladimír Klíma se ve svém článku totiž nezmínil, že od pádu prezidentského speciálu, ke kterému došlo 6. dubna 1994, do tohoto květnového vydání týdeníku Respekt, bylo ve Rwandě přes 300 tisíc mrtvých.³⁵³ Kalkulovat tak v tomto případě s finančními prostředky, mi přijde poněkud nemístné. Rovněž k poslední citované větě lze dodat, že na mapě Afriky bylo v té době celá řada bolavých míst, nicméně nikde se nejednalo o genocidu a masakry obyvatel takových rozměrů, jako tomu bylo ve Rwandě.

V časopise Respekt, vydaném 13. června 1994, byl situaci ve Rwandě věnován krátký článek, podle kterého bylo na území hlavního města zabito 9 kněží a 63 civilistů. Povstalci prý již dříve přiznali, že zabili 13 kněží. Důvod, který je k tomu vedl, zde uveden nebyl. Byla zde také informace, že Rada bezpečnosti OSN schválila rozmístění 5500 vojáků ve Rwandě.³⁵⁴

Dne 18. července 1994 byla v rubrice „Zahraničí“ otištěna informace o výzvě Rady bezpečnosti OSN k mezinárodnímu společenství, aby dodalo humanitární pomoc pro uprchlíky utíkající před postupujícími jednotkami RPF.³⁵⁵ O týden později přinesl časopis Respekt sdělení prezidenta Rwandy Pasteura Bizimungy, který v rozhlasovém vysílání vyzval k návratu uprchlíky, kteří opustili zemi.³⁵⁶

³⁵¹ KOVANDA, Karel. *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994.* Mezinárodní vztahy, roč. 39, č. 3, 2004, s. 60.

³⁵² KLÍMA, Vladimír. Masakry na oplátku. *Respekt*, č. 21, roč. 5., 23. 5. 1994, Praha, s. 12.

³⁵³ Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda – Timeline* [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>

³⁵⁴ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 24, roč. 5., 13. 6. 1994, Praha, s. 12.

³⁵⁵ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 29, roč. 5., 18. 7. 1994, Praha, s. 12.

³⁵⁶ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 30, roč. 5., 25. 7. 1994, Praha, s. 12.

První srpnový týden byla v Reflexu uveřejněna zpráva, podle které v uprchlických táborech v okolí zairského města Goma zemřelo v důsledku nemoci a vyčerpání na dvacet tisíc Rwandců. Většina kamionů, které měly do táborů dopravovat potraviny, tak spíše sloužily ke sběru mrtvol.³⁵⁷

V čísle 32, které bylo vydané 8. srpna, se redaktor Respektu Zbyněk Petráček, v rubrice „Komentáře“, snažil rekapitulovat některé události, které se během genocidy ve Rwandě udály. Mimo jiné zde odkázal na informaci německého týdeníku *Der Spiegel*, podle kterého transfer obyvatel Rwandy vyvolaný genocidou, patřil v posledních padesáti letech k sedmému největšímu exodu obyvatel.³⁵⁸

Krátký odstavec 15. srpna informoval o odhadu humanitárních pracovníků ve Rwandě, podle nichž by do deseti dnů, kdy se mají stáhnout francouzské jednotky, mohl z oblasti na jihozápadě Rwandy odejít až milion uprchlíků.³⁵⁹

Navazující informace se v Respektu objevuje o týden později. V krátkém článku ve sloupku „Týden ve světě“ bylo uvedeno, že na rwandsko-zairských hranicích kolem města Cyangugu se shromáždilo na 25 tisíc rwandských Hutuů, kteří se tam přesunuli z východní části bezpečnostního pásma vytvořeného v polovině července francouzskými jednotkami. Nový přesun Rwandců byl vyvolán z obav z násilností, které by po odchodu Francouzů mohly následovat.³⁶⁰

Dne 12. září 1994 byla v Respektu otištěna krátká zpráva o obsazení bezpečnostního pásma na jihu země jednotkami RPF, které nad ním převzaly kontrolu po odchodu francouzských jednotek. Bylo zde dodáno, že s tímto krokem se očekávají další vlny uprchlíků obyvatel Hutuů.³⁶¹

„UNICEF pomáhá Rwandě“, tak zněl titulěk článku v Respektu vydaném 19. září. Jeho autorkou byla spolupracovnice Českého výboru pro UNICEF Anna Jirsáková. Článek byl systematicky rozdělen. Nejprve byl čtenář seznámen s tím, co se ve Rwandě událo, poté následovaly informace o tom, v jak katastrofálním stavu se Rwanda po genocidě nachází a závěr článku byl věnován samotnému působení organizaci UNICEF, která se zaměřila zejména na pomoc opuštěným dětem a sirotkům, kterých bylo dle odhadů ve Rwandě po genocidě na 70 tisíc.³⁶²

³⁵⁷ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 31, roč. 5., 1. 8. 1994, Praha, s. 12.

³⁵⁸ PETRÁČEK, Zbyněk. Těžké břemeno bílého muže. *Respekt*, č. 32, roč. 5., 8. 8. 1994, Praha, s. 2-3.

³⁵⁹ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 33, roč. 5., 15. 8. 1994, Praha, s. 12.

³⁶⁰ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 34, roč. 5., 22. 8. 1994, Praha, s. 12.

³⁶¹ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 37, roč. 5., 12. 9. 1994, Praha, s. 12.

³⁶² JIRSÁKOVÁ, Anna. UNICEF pomáhá Rwandě. *Respekt*, č. 38, roč. 5., 19. 9. 1994, Praha, s. 13.

Poslední zpráva, která byla v Respektu v roce 1994 v souvislosti s Rwandou otištěna, se týkala informace, že za poslední dva měsíce zavraždily jednotky RPF tisíce Hutuů.³⁶³

15.1 Shrnutí

Co se týče odpovědi na základní výzkumnou otázku této práce „*Jak reflektovala vybraná česká periodika genocidu ve Rwandě?*“, tak v týdeníku Respekt se v roce 1994 objevilo celkem čtrnáct článků, které se týkaly situace ve Rwandě. Z těchto čtrnácti příspěvků bylo ale jedenáct otištěno v rubrice „*Zahraničí*“, ve sloupku „*Týden ve světě*“, tudíž se ve většině případů jednalo pouze o stručný popis nejdůležitější události, které se ve Rwandě během uplynulého týdne odehrály. První číselný údaj o počtu obětí genocidy byl v časopise uveřejněn až v komentáři redaktora Zbyňka Petráčka, a to 8. srpna, kdy se zabýval podle něj nadsazeným údajem o milionu obětí genocidy. Druhý číselný údaj o počtu obětí byl otištěn až 19. září, kdy bylo uvedeno, že si konflikt vyžádal více než půl milionu mrtvých a na dva miliony uprchlíků.

Z toho, jak týdeník Respekt o genocidě informoval, lze k výzkumné otázce „*Jakým způsobem periodika nahlížela na genocidu ve Rwandě?*“ říci, že na ní nahlížel jako na událost, o jejímž průběhu bude ve stručnosti své čtenáře informovat, nicméně jí nedával takový společenský význam, aby o ní referoval obsáhleji. Jak již bylo zmíněno, většinou se jednalo o velmi stručné články, které v žádném případě nemohly čtenáři nabídnout vhled do tehdejší situace ve Rwandě. V dubnu 1994, kdy genocida odstartovala, se týdeník událostem ve Rwandě věnoval pouze ve dvou vydáních.

Ani v jednom z jedenácti článků k situaci ve Rwandě, které byly v roce 1994 ve sloupku „*Týden ve světě*“ otištěny, nebyl uveden zdroj informací. U výzkumné otázky „*Jaké zdroje si periodika vybírala?*“, je tedy možné konstatovat, že časopis Respekt ve většině případů nenabízel čtenáři informaci, z jakých zdrojů redaktoři při psaní článků vycházeli. S tím souvisí také odpověď na další výzkumnou otázku této práce „*Posílala periodika do oblasti vlastní reportéry a přinášela tak původní zpravodajství?*“ Vzhledem k tomu, že pouze u tří článků byl uveden autor, u zbylých článků nebyl uveden autor ani zdroj informací, lze předpokládat, že týdeník Respekt do Rwandy nevyslal vlastní reportéry, jelikož by jinak tato informace byla u jednotlivých článků zmíněna. I přes uvedené výtky můžeme v případě ověření hypotézy této práce „*Česká tištěná média své čtenáře o genocidě ve Rwandě*

³⁶³ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 39, roč. 5., 26. 9. 1994, Praha, s. 12.

pravidelně informovala“ říci, že týdeník Respekt o genocidě ve Rwandě informoval své čtenáře pravidelně. Hypotéza této práce se u týdeníku Respekt potvrdila.

16 Komparace periodik z pohledu informování o událostech ve Rwandě v roce 1994

Všechny tři deníky, které byly předmětem výzkumu, informovaly své čtenáře o průběhu genocidy pravidelně. V případě týdeníků můžeme toto říci jenom u časopisu Respekt, který o genocidě referoval v minimálním rozsahu, nicméně pravidelným způsobem. Proč týdeník Reflex o genocidě ve Rwandě v jejím průběhu neinformoval, se mi zjistit nepodařilo. S žádostí o rozhovor jsem kontaktoval redaktora Jana Šibíka, který v té době pro časopis pracoval a po skončení genocidy do Rwandy také odcestoval a byl autorem většiny článků o Rwandě, které byly v roce 1994 v Reflexu otištěny, nicméně odpovědi se mi nedostalo. První článek, který se týkal situace ve Rwandě, byl v časopise Reflex otištěn až 8. srpna a jako většina článků, které v něm byly v roce 1994 v souvislosti s touto středoafričskou zemí publikovány, se spíše týkal osobních dojmů redaktora Jana Šibíka, který se v té době pohyboval na pomezí hranic Rwandy se Zairem. Z toho důvodu nebyl časopis Reflex zahrnut v této komparaci. Ze zkoumaných periodik v této práci byl ale týdeník Reflex jediným, který díky redaktorovi Janu Šibíkovi přinášel původní zpravodajství. Zbýlá periodika ve většině případů odkazovala na informace od zpravodajské agentury Reuter.

O násilnostech, které v roce 1994 genocidě předcházely, informovalo z periodik, které byly předmětem výzkumu této práce, pouze deník Mladá fronta Dnes, ve kterém byl ke konci února 1994 otištěn článek s titulkem „*Desítky obětí při srážkách ve Rwandě*“. Bylo v něm uvedeno, že několik dnů trvající boje v hlavním městě Kigali si vyžádaly nejméně 37 lidských životů.³⁶⁴

Deníky Mladá fronta Dnes, Lidové noviny i Rudé právo, podávaly informace o průběhu genocidy hned od jejího začátku. Všechny tři deníky otiskly v pátek 8. dubna zprávu o pádu prezidentského speciálu, při kterém zahynuli prezidenti Rwandy a Burundi. V následujících dnech informovaly o násilí, které po pádu letadla následovalo. Obdobně tomu bylo také v případě týdeníku Respekt.

³⁶⁴ NESG. Desítky obětí při srážkách ve Rwandě. *Mladá fronta Dnes*, č. 46, roč. V., 24. 2. 1994, s. 8.

O jednom z prvních masakrů Tutsiů v roce 1994, který se ve Rwandě odehrál 11. dubna, otisklo informaci pouze Rudé právo, a to v polovině dubna. O stáhnutí belgických jednotek ze Rwandy, přinesly zprávu deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny. V Rudém právu, ani v týdeníku Respekt, se o tom neobjevila žádná informace. Rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN v druhé polovině dubna 1994, snížit počet vojáků mise UNAMIR z 2500 na pouhých 270 členů, se objevilo na stránkách Lidových novin, Mladé fronty Dnes, a také týdeníku Respekt.

Velkým pochybením, kterého se podle mne deník Rudé právo a týdeník Respekt dopustily, je fakt, že ačkoliv o průběhu genocidy informovaly své čtenáře pravidelným způsobem, nebylo ani v jednom článku jasně zmíněno, kdo byl „*autorem*“ většiny masakrů, které se v zemi odehrály. V Mladé frontě Dnes byla tato informace zmíněna poprvé 11. dubna a v Lidových novinách až 18. května 1994. Co se týče informací o průběžném počtu obětí genocidy, tak lze říci, že všechny deníky, které byly předmětem výzkumu této práce, se snažily o počtu obětí průběžným způsobem informovat. V týdeníku Respekt se informace o počtu obětí objevila pouze 18. dubna, kdy v něm bylo uvedeno, že od smrti prezidenta Habyarimana, si násilí v zemi vyžádalo na dvacet tisíc obětí.³⁶⁵

O příletu francouzských jednotek do Rwandy, ke kterému došlo v červnu 1994 a jejichž úkolem bylo vytvořit na jihozápadě země humanitární zónu, přinesly informaci všechny deníky. Týdeník Respekt se francouzské misi věnoval pouze v souvislosti s jejím plánovaným ukončením, po kterém se očekával exodus velkého počtu obyvatel. Nicméně o mandátu od OSN, který Francie k vyslání mise získala a o jejím působení ve Rwandě, své čtenáře neinformoval. Zpráva o ukončení konfliktu mezi vládními silami a jednotkami RPF, který de facto znamenal také ukončení genocidy, byla otištěna ve všech periodikách, které byly předmětem výzkumu této práce, kromě týdeníku Reflex.

Poměrně velký prostor byl v denících věnován zpravodajství o situaci v uprchlických táborech v sousedních zemích Rwandy, zejména tedy v Zairu, kam uprchl největší počet rwandských obyvatel. Informace se pak většinou týkaly velmi špatných podmínek, za jakých rwandští uprchlíci v táborech žili, násilí, ke kterému v nich docházelo a epidemiím, které se tábory šířily.

Co se týče dezinformací, tak jedna mylná informace se objevila 14. července v Mladé frontě Dnes, nicméně jednalo se pouze o chybný popis fotografie. Poněkud zavádějící informace byla otištěna 23. května v týdeníku Respekt, ve kterém bylo uvedeno, že po pádu

³⁶⁵ NESG. Rwanda. *Respekt*, č. 16, roč. 5., 18. 4. 1994, Praha, s. 12.

prezidentského speciálu v dubnu 1994, se RPF dala na pochod proti hlavnímu městu Kigali, ze kterého se vládní síly začaly stahovat do exilu a statisíce lidí, kteří si chtěli zachránit život před genocidou, odešli za hranice země. Z tohoto výkladu mohl čtenář nabýt dojem, že tím, před kterým lidé v dubnu prchali a kdo odstartoval genocidu, byly jednotky RPF. Scénář, který byl však v článku zmíněn, se odehrál až na přelomu května a června, kdy RPF postupně obsazovala hlavní město a pacifikovala vládní jednotky.³⁶⁶

Ani jeden z trojice deníků neopomněl v srpnu 1994 otisknout zprávu o žádosti rwandské vlády, aby OSN urychleně vytvořila mezinárodní tribunál, který by soudil pachatele genocidy na jejím území.

Výzkumné otázky, a také hypotézu této práce, jsem se snažil zodpovědět a v případě hypotézy ověřit v podkapitole „*Shrnutí*“, která byla začleněna pod singulárními kapitolami o reflexi událostí ve Rwandě v roce 1994 v jednotlivých periodikách. V této kapitole se budu zabývat výzkumnou otázkou „*Odlišovaly se názory jednotlivých periodik a přineslo některé z nich informace, které se v dalších periodikách neobjevovaly?*“ Vzhledem k tomu, že většina článků, která se týkala situace ve Rwandě, byla převzatých od zpravodajských agentur, bez doprovodného komentáře ze strany redakce, nelze říci, že by se názory jednotlivých periodik na genocidu ve Rwandě nějakým výrazným způsobem lišily. Komentářů ze strany redakce bylo v jednotlivých periodikách minimum. V případě Rudého práva byl k situaci ve Rwandě otištěn jediný komentář, a to ve středu 27. července v rubrice „*Ze zahraničí*“, od redaktora Milana Mádra, s názvem „*Rwandský vykřičník*“. Redaktor Mádr v něm zkritizoval OSN za svoji neschopnost plnit to, co si vepsala do své Charty. Situaci ve Rwandě přirovnal k situaci v Somálsku, ke které velmoci přistoupily také velmi letargicky a v nedostatečné míře. V Lidových novinách se obsáhlejší článek s komentářem jejich redaktora objevil pouze dvakrát. Konkrétně tomu tak bylo na začátku dubna a května 1994, kdy redaktorka Lidových novin Sandra Křištofová popisovala historické události, které k etnickému konfliktu vedly, a ve vztahu k Rwandě zmínila otázku rozsahu mandátu OSN. Stejný počet komentářů jako v Lidových novinách, byl otištěn také v Mladé frontě Dnes.

Co se týče odpovědi na otázku, zda některé z periodik přineslo informace, které se v dalších periodikách neobjevovaly, tak lze konstatovat, že tomu tak v několika případech bylo. Jednalo se například o rozhovor redaktora Radka Palaty a Kateřiny Kratochvílové s třicetiletým Rwanděanem Abdulem, kterého ze země vyhnal strach ze smrti a skončil

³⁶⁶ KOVANDA, Karel. *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, 2004, s. 60.

v České republice. Tento rozhovor byl otištěn pouze v Mladé frontě Dnes a byl jediným publikovaným rozhovorem s obyvatelem Rwandy, který bylo možné ve sledovaných periodikách v roce 1994 nalézt. Mladá fronta Dnes také jako jediný deník otiskl na konci dubna některé z informací mezinárodní organizace Human Rights Watch, které směřovaly k předsedovi RB OSN. Například, že armáda a policie se ihned po prezidentově smrti účastnily cíleného vraždění Tutsiů a umírněných Hutuů.³⁶⁷ Ze všech zkoumaných periodik pouze Mladá fronta Dnes a Lidové noviny uvedly na začátku prosince 1994 zprávu, podle které více než třetinu z odhadovaných osmi set tisíc obětí genocidy tvořily děti.

³⁶⁷ NESG. Ve Rwandě možná již 100 000 mrtvých. *Mladá fronta Dnes*, č. 93, roč. V., 21. 4. 1994, s. 8.

Závěr

V neděli 6. dubna 2014, to bylo dvacet let od chvíle, kdy ve Rwandě vypukla jedna z nejhorších genocid od dob holocaustu. Svět šokovala svou brutalitou a rychlostí, jakou byla provedena. Většinoví Hutuové během sta dní povraždili na osm set tisíc menšinových Tutsiů a umírněných Hutuů.

Genocidě ve Rwandě „vyspělý svět“ jen nečinně přihlížel, a to včetně OSN, jejíž úloha v případě Rwandy naprosto selhala.

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem informovala vybraná česká periodika nejen o samotné genocidě, ale také o násilnostech v roce 1994, které jí předcházely a o událostech, jež po ní v témže roce následovaly a tyto poznatky vzájemně komparovat.

Za tímto účelem byly vybrány deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny, které byly vybrány jakožto reprezentant spíše pravicových deníků. Rudé právo, periodikum mající blíže k levici a týdeníky Respekt a Reflex jako zástupci nedenního periodického tisku.

Tato práce ukázala, jakým způsobem o genocidě ve Rwandě informovala jednotlivá periodika. Kromě týdeníku Reflex, který ani v jednom ze svých vydání v roce 1994 neinformoval své čtenáře o faktu, že se ve Rwandě odehrávají plánované masakry obyvatel, se ostatní periodika snažila o událostech v této zemi informovat pravidelným způsobem.

Deník Lidové noviny, Rudé právo a týdeník Respekt, nahlížely na genocidu ve Rwandě jako na událost, jež je závažná, a o které se bude téměř denně informovat, nicméně prostor, jaký jí byl v těchto periodikách věnován, nebyl jejímu významu adekvátní. Většinou se jednalo o krátké články, které byly otištěny v rubrikách týkajících se zpravodajství ze zahraničí. K situaci ve Rwandě v nich bylo minimum komentářů, jejichž autory by byli redaktoři zkoumaných periodik.

Poměrně obsáhlé zpravodajství o průběhu genocidy, ale také o událostech, které po ní ve Rwandě následovaly, podala Mladá fronta Dnes. Články v ní byly často doplněné o fotografie a o počtu obětí podávala průběžné informace. Můžeme říci, že od začátku dubna, kdy byl sestřelen prezidentský speciál, na jehož palubě zahynuli prezidenti Rwandy a Burundi, až do konce roku 1994, informovala Mladá fronta Dnes o událostech ve Rwandě adekvátním způsobem.

I přes uvedené výtky k některým periodikům, které byly předmětem výzkumu této práce, lze říci, že kromě týdeníku Reflex poskytly svým čtenářům o průběhu genocidy ve Rwandě v roce 1994 pravidelné a objektivní zpravodajství, jehož rozsah často nebyl

odpovídající významu události, nicméně o většině důležitých událostí byli čtenáři periodik informováni.

Summary

On Sunday April 6th 2014 it was twenty years since one of the worst genocides in history after holocaust erupted in Rwanda. The world was shocked by its brutality and how fast it occurred. In hundred days the Hutu majority killed around 800,000 Tutsi minority and tolerate Hutus.

The topic of this thesis is Genocide in Rwanda which occurred in 1994 and its reflection in Czech press during that time. The aim is to find out in what way the chosen press reported about the genocide itself, the violence in 1994 that preceded it and events that ensued. The findings are compared mutually. Specifically, its about Mladá fronta Dnes and Lidové noviny that were chosen to represent right sided press. Rudé právo, a newspaper closer to left side of political spectrum, and weekly prints named Respekt and Reflex all representing non-daily print.

This thesis showed in what way the Czech prints reported about the genocide in Rwanda. Apart from the weekly print Reflex which didn't report not even in one of its issues in 1994 about the fact that a mass killing occurred in Rwanda the other prints covered the events that happened there regularly.

Daily print Lidové noviny, Rudé právo and the weekly print Respekt saw the genocide in Rwanda as a serious event that required daily coverage but the space dedicated to the topic wasn't adequate enough due to the nature of the event.

Usually what appeared were short articles in column dedicated for international news without any comments from the reporters of the newspapers.

Relatively full information about the course of the genocide but also about the events that followed was provided by Mladá fronta Dnes. The articles were usually accompanied by pictures and updates on the numbers of victims. We can say that since the beginning of April when the presidential plane was shot down killing the Rwandan and Burundian presidents until the end of 1994 Mladá fronta Dnes informed readers about the events that occurred in Rwanda adequately.

Despite criticism of some of the newspapers that were studied in the thesis, one can say that except for the weekly print Reflex the prints provided the readers with objective and regular information about the genocide in Rwanda in 1994. The amount of information provided was not adequate enough due to the magnitude of the event but nevertheless the readers were informed about the most important events.

Použitá literatura a zdroje

Literatura

AMES, Jastin. *The Rwandan Genocide, Dom Bosco School and Captain Luc Lemaire: Indifference? Negligence? Or Something Else?* 2009. Dostupné z: <http://thevelvetrocket.com/2009/11/04/the-rwandan-genocide-dom-bosco-school-and-captain-luc-lemaire-indifference-negligence-or-something-else/>.

BELL-FIALKOFF, ANDREW. *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, Bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-070-9.

COHEN, Jared. *One-hundred Days of Silence: America and the Rwanda Genocide*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2007.

DAGNE, Ted. *Rwanda: Background and Current Developments*. 2009. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R40115.pdf>.

ERIKSSON, John. *The International Response to Conflict and Genocide: Lessons from the Rwanda Experience*. 1996. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACG921.pdf.

Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Dostupné z: <http://www.osn.cz/soubory/fakta-osn-2005-web.pdf>.

HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky*. Kniha druhá. Praha: Nakladatelství Svoboda: 1966.

JESEE, Erin. *Promoting Reconciliation through Exhuming and Identifying Victims in the 1994 Rwandan Genocide*. Africa Initiative. číslo 2. 2012. Dostupné z: <http://www.africaportal.org/articles/2012/07/17/reconciliation-through-exhuming-and-identifying-victims-Rwanda-genocide>.

KEANE, Fergal. *Massacre at Nyarubuye church*. 2004. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/3582267.stm>.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-189-7.

KUPERMAN, Alan. *Provoking Genocide: A revised history of the Rwandan Patriotic Front*. Journal of Genocide Research. 2004. Dostupné z: <http://jkanya.free.fr/provoking.html>.

LEMKIN, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe*. New Jersey: Lawbook Exchange, 2008, s. 79. ISBN 15-847-7901-2.

LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-414-2.

MELVERN, Linda. *Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*. USA: Verso, 2004. ISBN 1-85984-588-6.

NEWBURY, Catharine. *Ethnicity and the Politics of History in Rwanda*. Africa Today. číslo 45. Indiana University Press, 1998.

PRUNIER, Gérard. *The Rwanda Crisis: History of a Genocide*. London: C. Hurst & Co., 1995. ISBN 1-85065-247-3.

REID, Richard. *Dějiny moderní Afriky od roků 1800 po současnost*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3079-0.

SCORGIE, Lindsay. *Rwanda's Arusha Accords: A Missed Opportunity*. 2004. Dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/23742/1/Rwandas%20Arusha%20Accords%20A%20Missed%20Opportunity.pdf?1>.

SPALDING, Frank. *Genocide in Rwanda*. New York: The Rosen Publishing Group, 2009. ISBN 13: 978-1-4042-1823-9.

TERNON, Yves. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-45-1.

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

WALDORF, Lars. A Justice “Trickle-Down“: Rwanda's First Postgenocide President on Trial. In: LUTZ, Ellen, REIGER, Caitlin. *Prosecuting Heads of State*. New York: Cambridge University Press, 2009. str. 151-175. ISBN 978-0-521-75670-9.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-175-0.

Prameny

African Elections Database. *Elections in Rwanda* [online]. [cit. 2014-01-13]. Dostupné z: <http://africanelections.tripod.com/rw.html>.

Amnesty international. *Rwanda. Muss murder by government supporters and troops in April and May 1994* [online]. 1994, str. 7. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1994/en/3a5a0d28-ec03-11dd-9b3b-8bf635492364/afr470111994en.pdf>.

Frontline. *Ghost of Rwanda – Timeline* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>.

Human Rights Watch. *The Rwandan Patriotic Front* [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/reports/1999/rwanda/Geno15-8-03.htm>.

Human Rights Watch. *Genocide: Ideology and Organization* [online]. 2006, [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: http://www.hrw.org/legacy/backgrounder/africa/rwanda0406/4.htm#_Toc132173453.

Informační centrum OSN. *7. duben 2004 byl vyhlášen Mezinárodním dnem reflexe genocidy ve Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1001>.

Informační centrum OSN. *Mezinárodní společenství ve Rwandě v roce 1994 selhalo* [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=998>.

Informačně vzdělávací sekce Člověka v tísní. *Káva a genocida ve Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/87-kava-a-genocida-ve-rwande.htm>.

Lift Up Their Hearts. *About Rwanda* [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.liftuptheirhearts.org/>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Základní informace o Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/rwanda/.

Outreach Programme on The Rwanda Genocide and The United Nations. Rwanda: A Brief History of the Country [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/education/rwandagenocide.shtml>.

POLOCHOVÁ, Iveta. *Rwanda? To je sopka ucpaná špuntem. Výbuch hrozí stále* [online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dvacet-let-genocida-rwanda-dci-zahranicni.aspx?c=A140403_2052684_zahranicni_bva.

Publication Human Rights Watch/ Africa. *Genocide in Rwanda April-May 1994* [online]. roč. 6, č. 4, 1994, s. 13. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/5197/2502.pdf?sequence=1>

Republic of Rwanda. *History* [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.gov.rw/History?lang=en>.

United Nations. Rwanda UNAMIR (background) [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirS.htm>.

United Nations: Security Council. *Progress Report of The Secretary General on The United Nations Assistance Mission for Rwanda* [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/1133.

Ústřední zpravodajská služba USA. *Fakta o Rwandě* [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>.

Periodika a články

KOVANDA, Karel. *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994.* Mezinárodní vztahy, roč. 39, č. 3, 2004.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny, 1994, roč. 7, č. 82-299.

Mladá fronta Dnes. Praha: Mafra, 1994, roč. 5, č. 46-294.

Rudé právo. Praha: Borgis, 1994, roč. 4, č. 82-234.

Reflex - CS, Společenský týdeník. Praha: Ringier ČR, 1994, roč. 5, č. 33-37.

Respekt. Praha: R-Press, 1994, roč. 5, č. 16-39.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Počet obětí genocidy od jejího vypuknutí (tabulka)

Příloha č. 2: Mapa Rwandy (obrázek)

Příloha č. 3: Belgický voják na bruselském letišti s uprchlíkem (obrázek)

Příloha č. 4: Voják z RPF u povražděných domorodců nedaleko osady Rukara (obrázek)

Příloha č. 5: Rwandské děti na útěku z Kigali (obrázek)

Příloha č. 6: Rwandský chlapec si prohlíží belgického vojáka, střežícího konvoj vojsk OSN (obrázek)

Příloha č. 7: Děti poblíž kostela Svaté rodiny v centru Kigali (obrázek)

Příloha č. 8: Žena s dítětem procházející kolem hlídky RPF (obrázek)

Příloha č. 9: Zraněné děti v Kigali (obrázek)

Příloha č. 10: Vládní vojáci sledující proud uprchlíků (obrázek)

Příloha č. 11: Rwand'an Abdul (obrázek)

Příloha č. 12: Protestující Zaiřané proti přítomnosti Rwand'anů (obrázek)

Příloha č. 13: Uprchlíci v táboře Benaco (obrázek)

Příloha č. 14: Ženy s dětmi v táboře Benaco (obrázek)

Příloha č. 15: Uprchlický tábor Katale (obrázek)

Přílohy

Příloha č. 1: Počet obětí genocidy od jejího vypuknutí (tabulka)

Datum	Odhadovaný počet obětí
7. dubna	8 000
9. dubna	32 000
15. dubna	64 000
16. dubna	72 000
19. dubna	100 000
21. dubna	112 000
25. dubna	144 000
27. dubna	160 000
28. dubna	168 000
1. května	200 000
3. května	216 000
5. května	232 000
13. května	296 000
17. května	328 000
25. května	392 000
22. června	616 000
17. července (100. den)	800 000

Zdroj: Frontline. *Ghost of Rwanda – Timeline* [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/etc/crontext.html>

Příloha č. 2: Mapa Rwandy

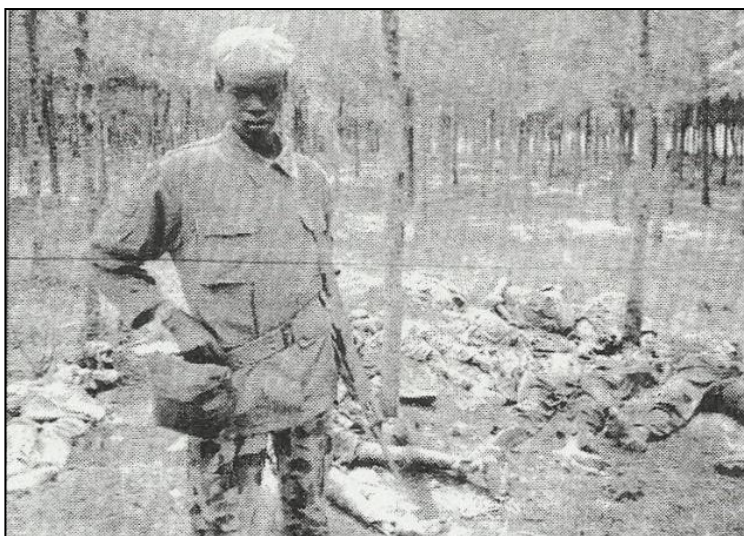
Zdroj: Lift Up Their Hearts. *About Rwanda* [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.liftuptheirhearts.org/>

Příloha č. 3: Belgický voják na bruselském letišti s uprchlíkem

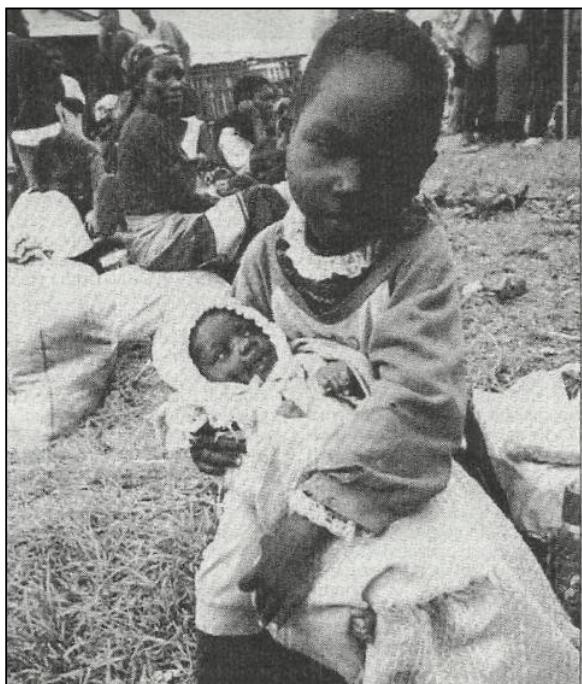
Zdroj: NESG. *Lidové noviny*, číslo 86, ročník VII., 13. 4. 1994, Praha, str. 4.

Příloha č. 4: Voják z RPF u povražděných domorodců nedaleko osady Rukara

Zdroj: NESG. *Lidové noviny*, číslo 118, ročník VII., 20. 5. 1994, Praha, str. 6.

Příloha č. 5: Rwandské děti na útěku z Kigali

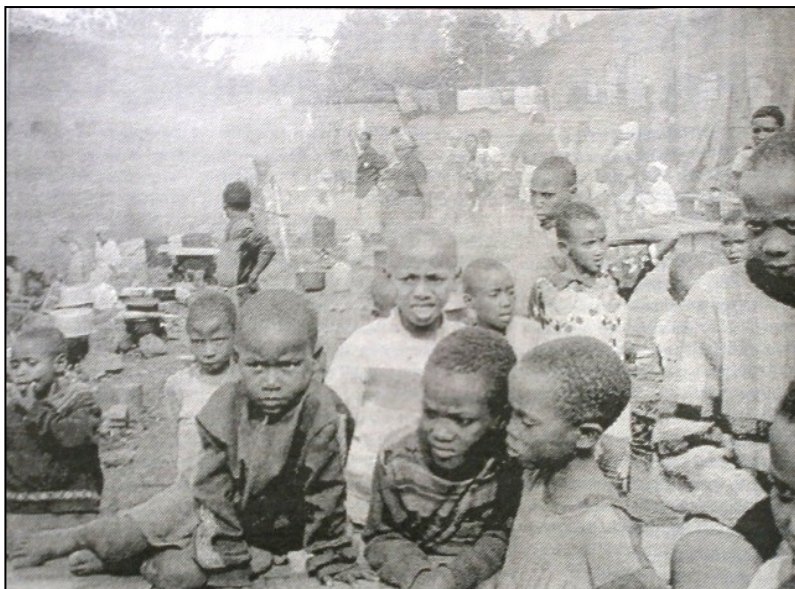
Zdroj: NESG. Ve Rwandě sjednán klid zbraní. *Lidové noviny*, číslo 127, ročník VII., 31. 5. 1994, Praha, str. 6.

Příloha č. 6: Rwandský chlapec si prohlíží belgického vojáka, střežícího konvoj vojsk OSN

Zdroj: NESG. *Rudé právo*, číslo 88, ročník 4., 15. 4. 1994, str. 22.

Příloha č. 7: Děti poblíž kostela Svaté rodiny v centru Kigali

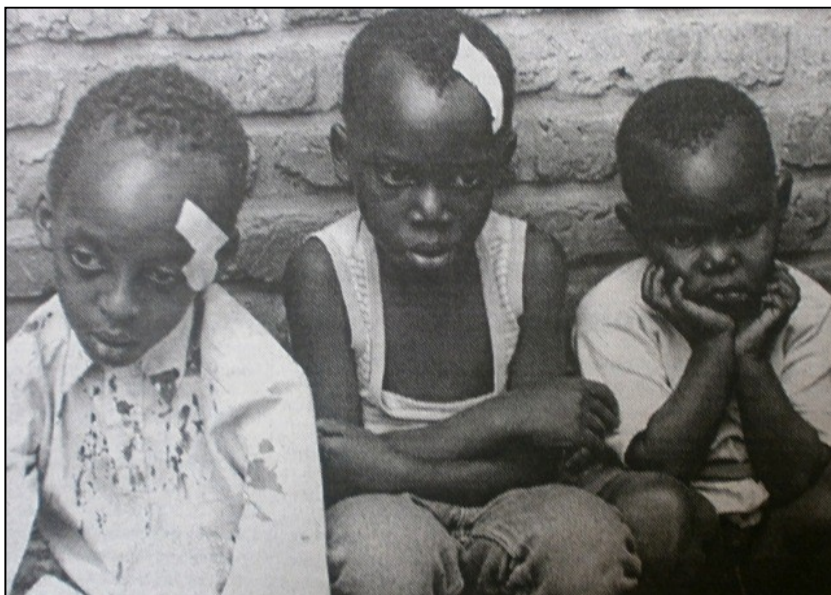
Zdroj: NESG. *Mladá fronta Dnes*, číslo 106, ročník V., 6. 5. 1994, str. 8.

Příloha č. 8: Žena s dítětem procházející kolem hlídky RPF

Zdroj: NESG. *Mladá fronta Dnes*, číslo 110, ročník V., 11. 5. 1994, str. 1.

Příloha č. 9: Zraněné děti v Kigali

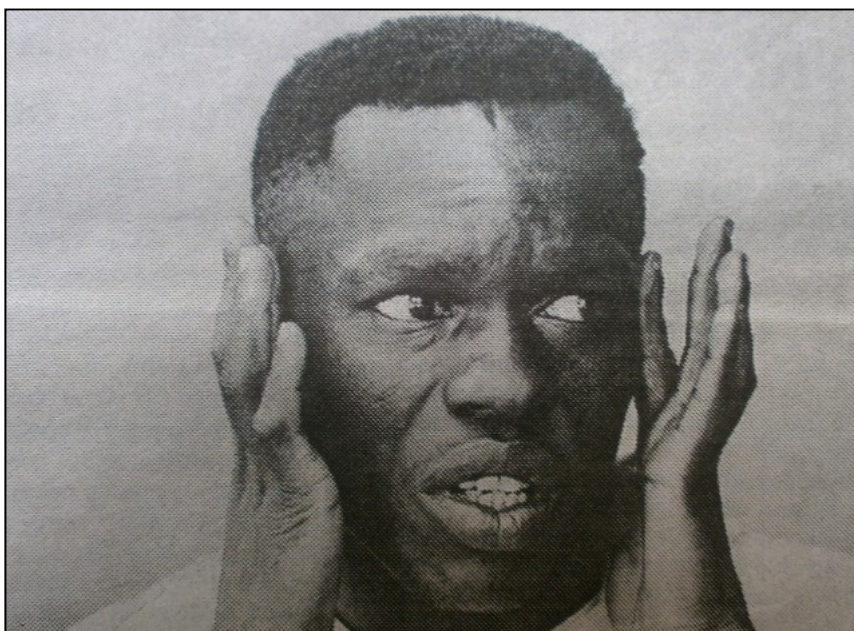
Zdroj: NESG. Navzdory mírovým rozhovorům střelba ve Rwandě neustala. *Mladá fronta Dnes*, číslo 127, ročník V., 31. 5. 1994, str. 1.

Příloha č. 10: Vládní vojáci sledující proud uprchlíků

Zdroj: NESG. Rwandští utečenci se začínají vracet. *Mladá fronta Dnes*, číslo 163, ročník V., 14. 7. 1994, str. 8.

Příloha č. 11: Rwand'an Abdul

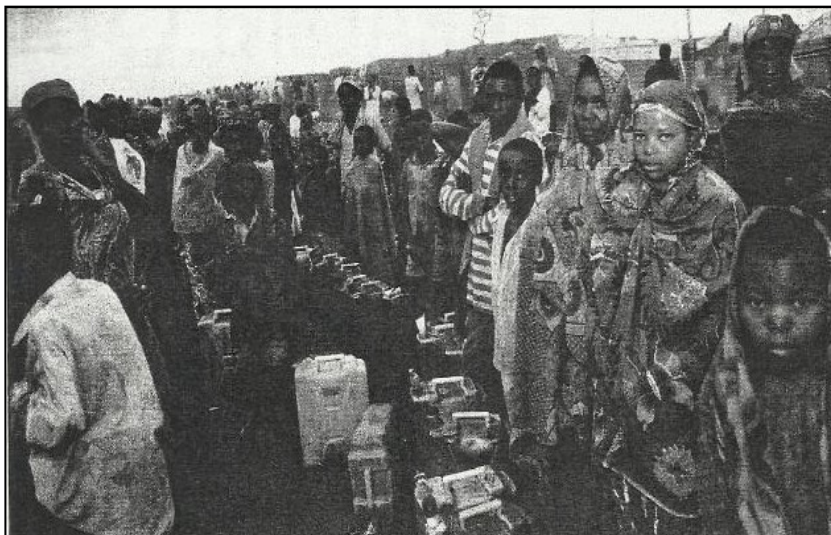
Zdroj: KRATOCHVÍLOVÁ, Kateřina a PALATA, Radek. Prchnout ze Rwandy znamená přežít. *Mladá fronta Dnes*, číslo 184, ročník V., 8. 8. 1994, str. 1.

Příloha č. 12: Protestující Zaiřané proti přítomnosti Rwand'anů

Zdroj: NESG. *Mladá fronta Dnes*, číslo 188, ročník V., 12. 8. 1994, str. 1.

Příloha č. 13: Uprchlíci v táboře Benaco

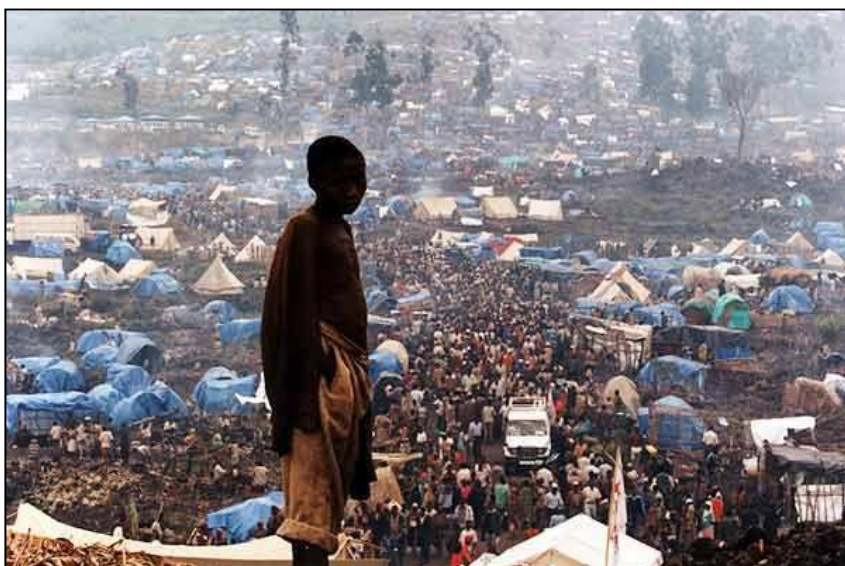
Zdroj: ŠIBÍK, Jan. Pomozme Rwandě. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, číslo 34, ročník V., 15. 8. 1994, Praha, str. 15.

Příloha č. 14: Ženy s dětmi v táboře Benaco

Zdroj: ČECH, Z., D. MAZALOVÁ a J. ŠIBÍK. Msta. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, číslo 34, ročník V., 29. 8. 1994, Praha, str. 32.

Příloha č. 15: Uprchlícký tábor Katale

Zdroj: Šibík, Jan. Dar do pekla. *Reflex – CS, Společenský týdeník*, číslo 37, ročník V., 5. 9. 1994, Praha, str. 23.